

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

5-7 YAŞ ÇOCUĞA SAHİP
EBEVEYNLERE VERİLEN ANNE BABA EĞİTİMLERİNİN
AİLE ÇOCUK İLİŞKİSİNE ETKİSİ
(MALATYA İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erdoğan ÖZEL

Malatya-2014

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

5-7 YAŞ ÇOCUĞA SAHİP
EBEVEYNLERE VERİLEN ANNE BABA EĞİTİMLERİNİN
AİLE ÇOCUK İLİŞKİSİNE ETKİSİ
(MALATYA İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erdoğan ÖZEL

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hikmet ZELYURT

Malatya-2014

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı

Erdoğan ÖZEL tarafından hazırlanan 5-7 Yaş Çocuğa Sahip Ebeveynlere Verilen Anne Baba Eğitimlerinin Aile Çocuk İlişisine Etkisi (Malatya İli Örneği) başlıklı bu çalışma, 30.06.2014 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan:
Üye (Tez Danışmanı):
Üye :
Üye :
Üye :

O N A Y

...../...../2014
Prof.Dr. Celal ÇAKAN
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Yrd. Doç. Dr. Hikmet ZELYURT danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**5-7 Yaş Çocuğa Sahip Ebeveynlere Verilen Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkisine Etkisi (Malatya İli Örneği)**” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Erdoğan ÖZEL

ÖNSÖZ

Okul Öncesi Öğretmenliği alanında almış olduğum Yüksek Lisans Eğitiminin sonuna gelmiş bulunuyorum. Bu alanda daha öğrenilecek çok şeyin olduğunun ve kendimi alanda daha iyi yetiştirmek için çalışmalarına ara vermeden, özveriyle devam etmem gerektiğinin farkında olarak;

Yüksek Lisans eğitimi boyunca bilgilerinden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile de örnek edindiğim, yanında çalışmaktan onur duyduğum tez danışmanım Yrd Doç Dr Hikmet ZELYURT'a,

Kıymetli zamanlarını ayırarak araştırmamız kapsamında anne baba seminerleri veren değerli hocalarımız Yrd. Doç Dr. Bahadır KÖKSALAN, Yrd Doç Dr. Gökçe KURT, Öğr. Gör. Dr. Munise DURAN ve Okt. Gülseren SAĞSÖZ'e,

Çalışmamda okullarında araştırma yapmama izin veren ve çalışma sürecimde her türlü desteği sağlayan TED Malatya Koleji ve Malatya Çınar Koleji yönetimi, öğretmenleri velileri ve öğrencilerine,

Bu günlere gelmemde büyük rolü olan anne-babama ve çalışmalarında bana yardımcı olmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan eşim Aslıhan ÖZEL'e ve çocuklarıma teşekkürlerimi sunarım.

Erdoğan ÖZEL

ÖZET

5-7 YAŞ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERE VERİLEN ANNE BABA EĞİTİMLERİNİN AİLE ÇOCUK İLİŞKİSİNE ETKİSİ (MALATYA İLİ ÖRNEĞİ)

ÖZEL, Erdoğan
Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hikmet ZELYURT
Haziran-2014, XVIII+98 sayfa

Bu çalışmada, 5-7 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlere verilen anne baba eğitimlerinin aile-çocuk ilişkisine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Anne baba eğitim programında velilere çocukların gelişimsel özellikleri, çocukla verimli vakit geçirme ve oyun, çocukla iletişim, akran ilişkileri, çocukta problem davranışlar ve başa çıkma yolları, anne-baba tutumları, çocuklara davranış kazandırma ve çocuklarda alışkanlık eğitimi konularında sunumlar yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların anasınıflarına ve ilkokul 1. sınıfa devam eden, 5-7 yaş grubundaki çocukların anne babaları oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubununa çocukları Malatya ilinde bulunan 2 özel okulun ana sınıfına ve ilkokul 1. sınıfına devam eden 200 anne-baba dâhil edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen anne-babaların 100'ü deney grubunu, 100'ü kontrol grubunu oluşturmuştur.

Araştırmada anne baba eğitiminin 5-7 yaş çocuğa sahip anne-babaların ebeveyn-çocuk ilişkisine etkisini belirlemek amacıyla ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Anne baba eğitim programı haftada yaklaşık 2 saat olmak üzere 8 hafta sürmüştür. Deney ve kontrol grubundaki anne ve babalara ön test ve son test olarak saldırganlık-düşmanlık (aggression-hostility), sıcaklık-şefkat (warmth-affection), ayırmamış reddetme (undifferentiated rejection) ve ihmalkârlık-ilgisizlik (neglect-indifference) olmak üzere dört alt boyutu ölçen Aile Çocuk İlişkileri Formu'nun Türkçeye uyarlanmış hali uygulanmıştır.

Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Araştırmada niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı t-testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplararası karşılaştırmalarında Tek Yönlü (One way) Anova testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Anne-Baba Eğitim Programları, Anne Çocuk İlişkileri, erken çocukluk dönemi

ABSTRACT

THE EFFECT OF TRAINING SEMINARS GIVEN TO PARENTS WHO HAVE 5-7 YEAR-OLD CHILDREN ON PARENT-CHILD RELATIONSHIP

ÖZEL, Erdoğan
M.S., Inonu University, Institute of Educational Sciences
Pre-school Teaching

Advisor: Assistant Professor Doctor Hikmet ZELYURT
June, 2014, XVIII+98 pages

This study aimed to investigate the effects of the parent education programmes on the relationship between the parents who had 5-7 year-old children and their children. The parent education programmes were about the developmental areas of children, spending efficient time with children, communication with children, peer relations, child behavior problems and ways of coping with those, parents' attitudes, developing child's behavior and habit formation.

The population of the study was consisted of parents of five-seven year-old children who were at the kindergartens and first graders affiliated to the Ministry of National Education in Malatya during the 2013-2014 academic year. The sample included 200 parents who had 5-7 year-old children who were at kindergarten or at the first grade. Of the parents who participated in the study, 100 constituted the experimental group and the remaining 100 constituted the control group.

In order to identify the effects of parent education on the relationship between the parents and children, the pretest-posttest experimental design was used. The programme took place once a week and approximately took two hours for 8 weeks. The Turkish version of "The Parental Acceptance Rejection Questionnaire (PARQ) " was used as pre and posttest to elicit information about perceived warmth/affection (or coldness, lack of

warmth), hostility-aggression, indifference-neglect, and undifferentiated rejection of parents on their child.

The data gathered in this survey has been analyzed using SPSS 21.0 software (Statistical Package for Social Sciences). Descriptive statistical methods (number, percentage average and standard deviation) were used in evaluating the data. To compare different groups, the independent samples t test was used. One-way ANOVA test was used to compare the groups more than two. In order to determine the source of difference, Tukey Post Hoc test was used. Findings of the study indicated that as a result of parent training program, there was meaningful difference in perceived warmth/affection (or coldness, lack of warmth), hostility-aggression, indifference-neglect, and undifferentiated rejection of the parents who participated the parent education programme.

Key Words: Parent Education Programmes, Mother-Child Relations, Early childhood

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
EKLER	xvii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlıkları	4
1.5. Varsayımlar.....	4
1.6. Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Erken Çocukluk Dönemi:	6
2.2. Anne-Baba Eğitim Programları	6
2.3. Eğitimde Ailenin Önemi	9
2.4. Aile Çocuk İlişkileri.....	10
2.5 Anne-Baba Seminerleri.....	12
2.5.1. Çocukların Gelişimsel Özellikleri	13
2.5.2. Çocuklarla Oyun ve Verimli Vakit Geçirme	22

2.5.3. Çocukla İletişim	23
2.5.4. Akran İlişkileri	24
2.5.5. Çocukta Problem Davranışlar ve Başa Çıkma Yolları	25
2.5.6. Anne-Baba Tutumları	27
2.5.7. Çocuklara Davranış Kazandırma	29
2.5.8. Çocuklarda Alışkanlık Eğitimi	30
2.6. İlgili Araştırmalar	32
2.6.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	32
2.6.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	36

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	38
3.2. Evren Ve Örneklem	38
3.2.1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	39
Tablo 1. Ebeveynlerin Grup Değişkenine Göre Dağılımı	39
3.3. Veri Toplama Araçları Ve Geliştirilmesi	41
3.4. Veri Toplama Süreci	43
3.5 Verilerin Analizi	44

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Grup Değişkenine Göre Ortalamaları	45
4.2. Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Grup Değişkenine Göre Ortalamaları	46
4.3. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test / Son Test Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Ortalamaları	48

4.4. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test / Son Test Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Ortalamaları	58
4.5. Deney/Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test/Son Test Puanlarının Aralarındaki İlişkinin Eşleşmiş T-testi ile İncelenmesi	65
4.5.1. Deney/Kontrol Grubu Anne-babaların Sıcaklık Şefkat Puanı Öntest/Son test Bulguları	65
4.5.2. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Saldırganlık Düşmanlık Puanı Öntest/Son test Bulguları.....	67
4.5.3. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin İhmalkârlık İlgisizlik Puanı Öntest/Son test Bulguları	68
4.5.4. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Ayrışmamış Reddetme Puanı Öntest/Sontest Bulguları	70
4.5.5. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Toplam Reddetme Puanı Öntest/Sontest Bulguları	71

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	74
5.2. Öneriler	78
KAYNAKÇA.....	81

TABLolar LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Ebeveynlerin Grup Değişkenine Göre Dağılımı	39
Tablo 2. Ebeveynlerin Cinsiyeti Değişkenine Göre Dağılımı	39
Tablo 3. Ebeveynlerin Yaşı Değişkenine Göre Dağılımı	39
Tablo 4. Ebeveynlerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı	40
Tablo 5. Ebeveynlerin Medeni Durumu Değişkenine Göre Dağılımı	40
Tablo 6. Ebeveynlerin Ekonomik Durumu Değişkenine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 7. Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Dağılımı	40
Tablo 8. Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre Dağılımı	41
Tablo 9. Malatya Özel Çınar İlkokulu Anne-baba Seminerleri haftalık zamanlama çizelgesi	43
Tablo 10. Malatya Özel TED İlkokulu Anne-baba Seminerleri haftalık Zamanlama çizelgesi	44
Tablo 11. Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Grup Değişkenine Göre Ortalamaları	45
Tablo 12. Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Grup Değişkenine Göre Ortalamaları	46
Tablo 13. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ortalamaları	49
Tablo 14. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ortalamaları	49
Tablo 15. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ebeveyn Yaşına Göre Ortalamaları	50
Tablo 16. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ebeveyn Yaşına Göre Ortalamaları	51
Tablo 17. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	52
Tablo 18. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	54

Tablo 19. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Ortalamaları	55
Tablo 20. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Ortalamaları	56
Tablo 21. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Ortalamaları	57
Tablo 22. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Ortalamaları	57
Tablo 23. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ortalamaları	58
Tablo 24. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ortalamaları	59
Tablo 25. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ebeveyn Yaşına Göre Ortalamaları	59
Tablo 26. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ebeveyn Yaşına Göre Ortalamaları	60
Tablo 27. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	61
Tablo 28. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	61
Tablo 29. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Ortalamaları	62
Tablo 30. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Ortalamaları	63
Tablo 31. Deney grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Ortalamaları	64
Tablo 32. Deney grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Ortalamaları	65
Tablo 33. Deney Grubu Sıcaklık Şefkat Ön Test İle Sıcaklık Şefkat Son Test Arasındaki Fark	66

Tablo 34. Kontrol Grubu Sıcaklık Şefkat Ön Test İle Sıcaklık Şefkat Son Test Arasındaki Fark	66
Tablo 35. Deney Grubu Saldırganlık Düşmanlık Ön Test İle Saldırganlık Düşmanlık Son Test Arasındaki Fark.....	67
Tablo 36. Kontrol Grubu Saldırganlık Düşmanlık Ön Test İle Saldırganlık Düşmanlık Son Test Arasındaki Fark.....	68
Tablo 37. Deney Grubu İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test İle İhmalkârlık İlgisizlik Son Test Arasındaki Fark.....	69
Tablo 38. Kontrol Grubu İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test İle İhmalkârlık İlgisizlik Son Test Arasındaki Fark.....	69
Tablo 39. Deney Grubu Ayrışmamış Reddetme Ön Test İle Ayrışmamış Reddetme Son Test Arasındaki Fark.....	70
Tablo 40. Kontrol Grubu Ayrışmamış Reddetme Ön Test İle Ayrışmamış Reddetme Son Test Arasındaki Fark.....	71
Tablo 41. Deney Grubu Toplam Reddetme Ön Test İle Toplam Reddetme Son Test Arasındaki Fark.....	72
Tablo 42. Kontrol Grubu Toplam Reddetme Ön Test İle Toplam Reddetme Son Test Arasındaki Fark.....	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Sıcaklık Şefkat Puanı Öntest/Son test Bulguları	67
Şekil 2. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Saldırganlık Düşmanlık Puanı Öntest/Son test Bulguları	68
Şekil 3. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin İhmalkârlık İlgisizlik Puanı Öntest/Sontest Bulguları	70
Şekil 4. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Ayrışmamış Reddetme Puanı Öntest/Sontest Bulguları	71
Şekil 5. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Toplam Reddetme Puanı Öntest/Sontest Bulgular	73

KISALTMALAR LİSTESİ

PARQ: Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği (The Parental Acceptance Rejection Questionnaire)

PAAT: Öğretmen Olarak Anne-Baba Envanteri (Parent As A Teacher Inventory)

SPSS: Sosyal Bilimler için İstatistik Programı (Statistical Packages for the Social Sciences)

EÇE: Erken Çocukluk Eğitimi

ÖSKD: Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Seçkisiz Desen

EKLER

Ek	Sayfa
Ek 1 Aile Çocuk İlişkileri Formu	88
Ek 2 Ölçek İzin Formu (Rektörlük).....	89
Ek 3 Ölçek İzin Formu (Valilik).....	91

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusunu oluşturan problem, konu hakkında genel bilgiler, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın temelindeki problem cümlesi, alt problemler, varsayımlar, sınırlılıklar ve konu ile ilgili temel kavramların tanımları verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Erken yaşlar, insan hayatının diğer dönemlerinin temelini oluşturan bir dönemdir. Okul öncesi dönem, insan hayatının tüm dönemlerinin ilk basamağını oluşturan, çocuğun kişilik ve diğer gelişim alanlarının (bilişsel, dil, sosyal, duygusal ve fiziksel) en hızlı olduğu dönem olarak ifade edilmektedir. Erken yaşlar, çocukların dış etkilere en fazla açık olduğu bir dönem olduğu için korunmaya en fazla gereksinim duyduğu, gelişmenin ve büyümenin en hızlı olduğu yaşamın kritik dönemlerinden biridir. Erken çocukluk eğitiminin amacı da çocukların büyüme ve gelişmelerine uygun ortamı ve desteği sağlamaktır. Erken yaşlarda oluşturulacak temel, çocuğun tüm hayatı boyunca etkili olacaktır. Kısacası çocuğun okul öncesi dönemdeki yaşantıları ve deneyimleri onun ileriki yaşamı için temel oluşturacaktır. (Diken, 2010) .

Anne-babalar çocuklarının kişiliklerinin oluşumunda büyük yeri olan modellerdir. Çocukların davranışları büyük oranda ebeveynlerin onlarla olan iletişimleriyle alakalıdır. Bunun için de anne-babaların ilk olarak iletişim konusunda gerekli bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekir. Ebeveynlerdeki bu yetileri artırma adına anne- baba eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Anne-babalar, çocuk gelişimi ve eğitimi, insan ilişkileri çocukla iletişim, anne-baba tutumları vb. konularda eğitilmelidir. Çünkü çocuğun eğitimi sağduyu ile birlikte, belli ölçüde bilgi ve deneyim gerektiren bir uğraştır. Günümüzde bazı anne-babalar, çocuklarına karşı nasıl bir tutum içinde olmaları gerektiği konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları için bu görevlerini yeterince yerine getirememektedirler. Bu nedenle anne-babalar, çok yönlü eğitim programları aracılığı ile eğitilmelidirler (Çağdaş, 2009).

Türkiye’de Milli eğitim Bakanlığının önderliğinde pek çok kurum ve kuruluş ailelerin eğitimi açısından ciddi bir çaba içindedir. Her ne kadar erken çocukluk eğitiminde finansman, müfredat, öğretmen gibi hususlarda önemli eksiklikler yaşansa da iyi niyetli çalışmalar yapıldığı gerçeği yadsınamaz. (Kılıç, 2010) Erken yaşların önemini ve anne baba eğitim programlarının gerekliliğini vurgulayan bu araştırmanın problemini 5-7 yaş çocuğa sahip ebeveynlere verilen anne-baba eğitimlerinin aile çocuk ilişkilerine etkisinin olup olmadığı oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 5-7 yaş çocuğa sahip ebeveynlere verilen anne baba eğitimlerinin Aile-çocuk ilişkisine etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın temel sorusu şudur:

5-7 yaş çocuğa sahip anne- babalara verilen eğitimlerin anne-baba- çocuk ilişkisinde etkisi var mıdır?

Araştırmanın alt soruları ise şunlardır:

1. 5-7 yaş çocuğa sahip anne-babalara ait bazı demografik özelliklerin reddedici ebeveyn tutumlarına etkisi var mıdır?
2. 5-7 yaş çocuğa sahip ebeveynlere verilen anne baba eğitimlerinin anne-baba ile çocuk arasındaki ilgi-şefkat ilişkisine etkisi var mıdır?
3. 5-7 yaş çocuğa sahip ebeveynlere verilen anne baba eğitimlerinin anne-baba ile çocuk arasındaki saldırganlık-düşmanlık ilişkisine etkisi var mıdır?
4. 5-7 yaş çocuğa sahip ebeveynlere verilen anne baba eğitimlerinin anne-baba ile çocuk arasındaki ihmalkârlık-ilgisizlik ilişkisine etkisi var mıdır?
5. 5-7 yaş çocuğa sahip ebeveynlere verilen anne baba eğitimlerinin anne-baba ile çocuk arasındaki ayrışmamış reddetme ilişkisine etkisi var mıdır?

Bu çalışma ile anne-babaların çocuk yetiştirirken eğitim almalarının çocukları ile olan ilişkilerini etkileyip etkilemediğini ortaya çıkararak bu sonuçlara göre yeni aile eğitim programları belirlenmesine yardımcı olmak amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Morrison ve Haas (1984) ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki kaynaklarını inceleyen araştırmalarının sonucunda; ebeveynlerin çocuk yetiştirme ve çocuk gelişimiyle ilgili temel bilgilere yeterince sahip olmadıklarını, bu bilgileri edinebilmek maksatıyla çoğunlukla doktora başvurduklarını ortaya koymuşlardır (Çağdaş,2009). Yani doktora ya da uzmana başvurma imkânı bulunmayan anneler ve babalar geçmişten gelen ve bilimsel geçerliği olmayan yöntemlerle çocuklarıyla aralarındaki ilişkileri kontrol altında tutmaya çalışırlar. Genel geçerliliği olmayan ve hiçbir bilimsel veriye dayanmayan bu tür verilerle çocuk yetiştirmenin sağlıklı olmayacağı bilinen bir gerçektir. Hâlbuki birçok araştırma eğitilmiş anne ve babaların yetiştireceği çocukların daha sağlıklı olacağını belirtmektedir. Anne-baba eğitimleri anne-babaların kendilerini çocuk yetiştirme ya da çocuklarıyla olan ilişkisini düzenleme konusunda yeterli görmelerine katkı sağlanmaktadır. Bu sadece anne- baba açısından değil çocuklar açısından da olumlu sonuçlar doğurabilir.

Güven ve Azkeskin (2010) yaptıkları bir araştırmada, beynin erken yaştaki deneyimlere yanıt verdiği ve çevrenin beyin gelişimi üstünde önemli etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar dünyaya belirli bir genetik potansiyel ile gelmektedirler. Bu genetik potansiyeli en üst noktaya kadar kullanabilmek çocuğun içinde bulunduğu çevrenin, çocuğun gelişimine verdiği destek ile çok yakından ilgilidir. Erken çocukluk eğitimi (EÇE) çocuğa zengin uyarıcılar sağlayarak gelişimini olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Ülkemizde ve dünyada anne-baba eğitimleri ve programlarına olan ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Avrupa'dan örnek verecek olursak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa'da "Ana Baba Okulu" uygulamaları başlarken Fransa'yı başta İsviçre, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri izlemiştir. 1964 yılında Fransa'da "Ana Baba Okulları Uluslararası Federasyonu" kurularak ana baba Okulları'nın ülke genelinde yaygınlaştırılması ve yapılan çalışmalarda eşgüdümün sağlanması hedeflenmiştir. 1965 yılında, 36 değişik ülkedeki kuruluşlar federasyona katılmıştır. Son zamanlarda birçok ülke, bu federasyonun üyesi olarak anne-babaların eğitimi ile ilgili oluşturulacak politikaların belirlenmesinde ortak bir çaba göstermektedir (Şahin, 2007).

Bu eğitim programları ile anne-babaların eğitim almasının yanı sıra konu alanı uzmanlarının da bilgi ve deneyimlerini uygulamaya geçirebilecekleri ortamlar oluşmaktadır. Bu çalışma ülkemizde verilmekte olan anne-baba eğitimlerinin etkiliğini inceleyerek bu tarz eğitimlere verilen önemin artmasını sağlayacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlıkları

1. Bu araştırma, 2013- 2014 eğitim-öğretim yılında Malatya il merkezindeki 2 özel okulda öğrenim gören ana sınıfı ve ilkokul 1. sınıfta okumakta olan öğrencilerin anne-babalarından elde edilen bulgularla sınırlıdır.
2. Araştırmada kullanılan ölçme aracından elde edilen verilerle sınırlıdır.
3. Uygulama Eylül 2013 - Nisan 2014 tarihleri arasında 8 hafta süren eğitim seminerleriyle sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan ebeveynlerin araştırma esnasında kullanılacak ölçüğe araştırılan konuyla ilgili gerçek durumu yansıtan cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
2. Anne-babaların eğitim seminerlerine gönüllü olarak katıldıkları varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Aile Eğitimi: “Ebeveynlerin; çocuklarını daha iyi tanımalarına yardımcı olmak, onlarla iletişimlerini güçlendirmek, uygun tutum ve yaklaşımları öğrenmelerini sağlamak, olası riskler ve bu risklere yönelik uygun tedbir almalarına yönelik farkındalık yaratmak ve ailelerinin geleceğini daha sağlıklı bir şekilde planlamalarına destek olmak amacıyla geliştirilmiş aile eğitimi etkinlikleridir.” (Varol, 2005).

Erken çocukluk dönemi: “Çocuğun doğumundan sekiz yaşına kadar olan ve okulöncesi yılları içine alan, gelişim açısından kritik yılları kapsayan süreçtir.” (Oktay, 2002).

Reddedici Ebeveyn Tutumu: “Çocuğun bedensel ve ruhsal gereksinimlerini aksatacak kadar çocuğu dikkate almayan tutumdur”. (Ogelman ve Çabuk, 2013).

Sıcaklık-şefkat boyutu: “Aile çocuk ilişkileri formunda, sıcaklık, sevgi ve şefkatin bulunduğu ebeveyn kabulü ile fiziksel ve/veya sözel yaralayıcı davranışlarının bulunduğu reddedici ebeveyn tutumlarının ölçüldüğü boyuttur.” (Ogelman ve Çabuk, 2013).

Saldırganlık-düşmanlık boyutu: “Aile çocuk ilişkileri formunda, annenin çocuğuna karşı hissettiği, kızgınlık, nefret gibi olumsuz duyguların ölçüldüğü boyuttur.” (Ogelman ve Çabuk, 2013).

İhmalkârlık-ilgisizlik boyutu: “Aile çocuk ilişkileri formunda, annenin çocuğuna karşı ilgisiz ve umursamaz olma durumunun ölçüldüğü boyuttur.” (Ogelman ve Çabuk, 2013).

Ayrışmamış reddetme boyutu: “Aile çocuk ilişkileri formunda, ortada reddedici bir davranış bulunmamasına rağmen çocuğun kendini sevilmeyen, istenmeyen veya reddedilmiş vb. gibi düşünmesine sebep olması muhtemel tutumlarının ölçüldüğü boyuttur.” (Ogelman ve Çabuk, 2013).

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Erken Çocukluk Dönemi:

Çocuğun gelişimi çevreyle etkileşimi ile doğru orantılıdır. Aileler çocukların içinde buldukları durumda onları nasıl desteklenmesi gerektiğini bilirlerse en uygun tutumu sergilerler. Anne- babası tarafından desteklenen, başarıları takdir edilen, yeri geldiğinde yaptığı yanlışı fark ettirilen çocuklar sağlıklı bir kişilik gelişimi gösterirler. Erken çocukluk döneminde davranışların şekillenmesinin yoğun olduğu düşünüldüğünde anne- babaların hangi durumda nasıl bir tavır almaları gerekliliğinin ne kadar önemli olduğu daha da belirginleşir. Erken çocukluk dönemi her geçen gün daha çok yer almaya başladığından, erken çocukluk döneminde çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili daha fazla düşünce ortaya çıkmaktadır. (Dahlberg ve arkadaşları, 1999).

Ortak bir dille ifade edilen erken çocukluk döneminde çocukların kendi başlarına gelişimlerini tamamlamaları beklenemez. Onların gelişimlerinde hayatlarının büyük çoğunluğunu beraber geçirdikleri ve model aldıkları anne-babalarının yeri büyüktür. Bu dönemde aileleri tarafından desteklenen çocuklar duygusal, sosyal, fiziksel, bilişsel ve dilsel olarak gelişme gösterirler. Çocukluk döneminin uzunluğu toplumun karmaşıklığıyla doğru orantılı olduğu düşünülürse çocuklar fizyolojik ihtiyaçlarını bir şekilde giderebilirler ama sosyal olarak birçok yetişkin aile üyelerinin desteğine ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle, ebeveynler eğitilmelidir ki çocuklarına sağlıklı destek sunabilsinler. Bununla beraber aile yapısı da toplumdaki değişimleri yansıtarak zamanla değişim gösterir (Johnston ve Halocha, 2010).

2.2. Anne-Baba Eğitim Programları

Modern eğitimin doğuşuyla bireyler, aileler dolayısıyla toplum, eğitimle iç içe geçmiş bir değişim ve dönüşüm çemberinde yer almaya başlamıştır. Aileler ve eğitim, bireyleri değiştirip dönüştürürken, toplumun dinamik ve en temel birimi olarak ailenin kimi zaman yapısal, kimi zaman da işlevsel olarak dönüşümü gerçekleştirmektedir. Bu dönüşümün rotasını ülkenin ve dünyanın sosyo-kültürel, teknolojik, ekonomik, siyasal

gidişatıyla birey ve toplumların hayata ilişkin yeni duruşları, anlam ve ilişki arayışları şekillendire gelmiştir (Şentürk, 2008).

Bütün aileler gelişimsel olarak uygun bir çevre oluşturmalarına olanak sağlayan yaşam şartlarına sahip değildir ama erken bakım ve eğitim programlarında bunun bir örneğini gördüklerinde yaşam durumlarını gelişimsel olarak daha uygun hale nasıl getirebilecekleri konusunda fikir sahibi olabilirler. Böyle bir çevre çok az yasaklamayla araştırma için özgürlük sağlar. Kendisi için hazırlanan bir oyun odasında bulunan yeni yürümeye başlayan bir çocukla, büyük halasının oturma odasında meydanadaki değerli ve kırılabilir şeylerden uzak durmaya çalışarak bir saat geçiren bir çocuk arasındaki fark olacaktır. Yeni yürümeye başlayan çocukların dokunmamaları gereken şeyler olduğunu öğrenmeleri gerekir. Fakat ebeveynler bu çocukların nesnelere keşfetme ve kullanma ihtiyaçlarını anlarsa, dokunamayacakları şeylerden çocuğu uzaklaştırmaya vakit harcamak yerine zamanlarının büyük çoğunluğunu onlara dünyada dokunabilecekleri çok fazla şey olduğunu öğretmekte kullanabilirler (Gonzalez,1993).

Sınırlayıcı bir eğitim çocukların ileriki yıllardaki girişimci düşünce ve davranışlarını engeller. Eğer geleceğin nesillerini hareketli ve girişken olması isteniyorsa çocuklarını doğru eğitebilecek sağlıklı anne-babaların gözetiminde yetiştirilmelidir. Anne- baba eğitimine duyulan ihtiyacın bir nedeni de budur. Çocuklar dünyaya bir kullanma kılavuzu ile gelmez. Bununla birlikte anne- babalarda bulunan içgüdüler de çocuklarını eğitmek için yeterli değildir. Çocuk yetiştirmenin kolay bir iş olduğu söylenemez. Sabır, özveri, fedakârlık ve beceri ister. Tüm bu zorluklara sahip dünyanın en zor işi olan anneliğin ve babalığın bir okulu ve eğitimi yoktur. Bu yüzden anne- babalar çoğu zaman geleneksel yöntemlerle ve ya yapmış oldukları bazen yanlış bazen yetersiz araştırmalardan öğrendikleriyle çocuğunun davranışlarını şekillendirmeye çalışır. Ülkemizdeki ebeveyn eğitim adına yapılan programlarda birçok farklı yol kullanılsa da hepsinin temelinde benzer amaçların olduğu görülmektedir. Yapılan programlarda anne-babaların ebeveyn sorumluluğunu almalarında yardım etme, aile bağlarını güçlü hale getirme, anne-babaları çocuk gelişimi ve eğitimi hakkında bilgilendirme, ebeveynlere destek verme ve okula başlayacak çocukları öğrenmeye hazırlama gibi hedeflerin en çok karşılaşılan başlıklar olduğu söylenebilir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007).

Türkiye’de yapılan erken çocukluk eğitimi ile ilgili çalışmalarda, ebeveyn eğitimi modelinin kullanılmasının geçmişte uzun yıllara dayanmakta ve uygulanan programlarla ilgili olumlu geribildirimler alınmaktadır. Bu geribildirimler sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı ve bu alanla ilgili çalışmalar yapan diğer kurum ve kuruluşlarca programların daha da geliştirilmelerine ve gerekli yeniliklerin yapılmasına çalışılmaktadır. Yapılan çalışmaların en yeni olanı 2010-2011 eğitim-öğretim yılında uygulanmış olan “Aile Eğitimi Kurs Programı”dır. Program, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğünün 02.03.2010 tarih ve 16 sayılı kararıyla uygulanmaya başlamıştır (Kılıç, 2010).

Güzel (2006)’in yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına bakıldığında anne eğitim programının ev ortamını, anne ile çocuk arasındaki ilişkileri ve anne çocuk iletişimini olumlu yönde etkilediğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bulgunun da Anne-baba eğitiminin gerekliliğini onayladığını ifade edebiliriz. Özmen (2013) ise yaptığı bir çalışmada “Anne-baba Eğitimi Programı” katılan ebeveynlerin çocuklarının sorunlu davranışlarında anlamlı seviyede azalma olduğunu tespit etmiştir.

Ülkemizde anne-baba eğitimlerine en çok katkıyı Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) yapmaktadır. AÇEV 1993 yılında çocuğun gelişim hakkının korunması amacıyla nitelikli erken çocukluk programlarını geliştirmek ve yaygınlaştırmak üzere kurulmuştur. AÇEV’in misyonu, gelişen bir toplum için eğitimin şart olduğu bilinciyle, uzmanlık alanları olan erken çocukluk ve yetişkin eğitime, programları ve uygulamaları ile katkı sağlamak ve bu konuda ülke genelinde yaygın bir hizmet ağı oluşturmaktır. Bu amaçla, anne ve babalara çocuk gelişimi ve eğitimi konularında bilgi ve destek vermeyi, çocuk ve ailesi arasındaki ilişkiyi güçlendirmeyi hedefleyen aile eğitim programları sunmaktadır. (AÇEV, 2007). AÇEV’in organize ettiği destek programları:

- Anne Destek Programı: 3-11 yaş grubunda çocuğu olan anneleri ebeveynlik rollerinde desteklemeyi amaçlayan eğitim programı
- Baba Destek Programı: 3-11 yaş grubunda çocuğu olan babalara yönelik eğitim programı
- Aile Mektupları: hamilelik ve 0-3 yaş dönemi ile ilgili anne-baba adaylarını ve aileleri bilgilendirici mektuplardan oluşan eğitim programı

- Anne Baba Olmak Seminerleri: 0-14 yaş grubunda çocuğu olan ailelere yönelik kısa süreli seminerler
- Anne Çocuk Eğitim Programı: (5-6 yaş) ev merkezli bir erken çocukluk eğitim programı
- Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitim Programı: anaokuluna devam eden çocuklar ve velilerine yönelik eğitim programı
- Okul Öncesi Eğitim Programı-Yaz Anaokulları yetersiz sosyo-ekonomik koşullarda yaşayan 6 yaşındaki çocuklara yönelik eğitim programı şeklinde özetlenebilir.

Anne-Çocuk Eğitim Programı, Türkiye’deki erken çocukluk eğitimi sorununa bir çözüm olarak geliştirilen ve bilimsel temelli bir okulöncesi eğitim programıdır. Anne-Çocuk Eğitim Programı’nda doğrudan annelere ulaşarak, annenin eğitici potansiyelini geliştirmesi için eğitim desteği verilmekte, böylelikle hem kadının birey olarak güçlenmesi hem anne olarak eğitici rolünün gelişmesi mümkün olmakta hem de çocuğunun gelişim ihtiyaçları ev ortamında karşılanmaktadır (Bekman 1998:7).

2.3. Eğitimde Ailenin Önemi

Çocuğun ilk eğitimsel deneyimlerini aile sağlar. Bu deneyimler bebeklikte çocuğa kılavuzluk etme ve yönlendirme denemeleriyle başlar. Çocuğu eğitmek için yapılan bu denemelerden bazıları bilinçli olarak gerçekleştirilse de çoğu zaman ebeveynler çocuğunun davranışlarını etkilediklerinin hiç farkında değildir. Muhtemelen ebeveynlerin çocuklarına vermeye çalıştıkları kasıtlı ve bilinçli bir eğitim, çocuklarının davranışlarını bilinçsizce şekillendirdikleri kadar etkili değildir. Çocuklar her zaman ebeveynlerin onlara öğretmeyi düşündükleri şeyi öğrenmez. Zaman zaman anne ve babalarının istemediği şeyleri de öğrenmektedirler. (Lindgren, 1976).

Aile, çocuğun doğduğu andan itibaren yaşamı, kendini ve diğer bireyleri ilk tanımaya başladığı, ilk deneyimlerini edindiği, bir başka deyişle ilk eğitimini aldığı temel kurumdur. Çocuğun yetişkin bir insan olduğunda sahip olacağı kişilik örüntüsü, kuşkusuz yaşamın daha sonraki yıllarında devreye giren kurumlar tarafından da belirlenmekle birlikte, önce aile içinde oluşmaya başlar. Ailede çocuk eğitimi bu nedenle son derece temel bir konudur (Kurumu, 1995).

Çocukların sosyal olarak etkilendiği kurumların başında aile ve okul gelmektedir. Eğer aile içerisinde gösterilen davranışlar ve tutumlar okul ortamına uygun ise çocuğun gelişiminde sıkıntılar yaşanmaz. Fakat aile ve okulun yansıttığı görüşler birbirinde çok farklı ise bunun yansıması çocukta görülecek davranış bozukluğu ve başarısızlık olarak kendini gösterecektir. Bu yüzden ailenin okulla olan irtibatını kesmemesi çocukta olacak muhtemel sıkıntıları çözmede yardımcı olacaktır.

Anne-babaların çocuklarının eğitimine katılımları kendilerine olduğu kadar, çocuklar ve öğretmenler açısından da katkılar sağlamaktadır. Anne-babaların katılımı öncelikli olarak okul ve ev arasındaki işbirliğini sağlamaktadır. Bu sayede çocukların eğitimi hem evde hem de okulda devam ederek, sürekli hale gelmektedir. Anne-babaların çocuklarının eğitimine katılımı ile ilgili yapılan araştırmalarda çocukların akademik başarı, dil gelişimi, sosyal gelişim, benlik saygısı, öğrenmeye istekli olmaları konusunda olumlu sonuçlar elde edilmiştir. (Temel, 2010)

Çelenk (2003) 'in araştırmasına göre ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinde okulla işbirliği içerisine giren ailelerin çocuklarının okuduğunu anlama başarıları daha yüksek bulunmuştur. Fantuzzo, Mcwayne ve Perry (2004)'ye göre aile katılımının alt boyutu olan ev temelli katılımının, çocukların öğrenmesine ve sınıftaki uyumlarına olumlu yönde katkılar sağladığı görülmüştür. Kızıldaş (2009)'in yaptığı bir araştırmada ise aile katılım etkinliklerinin uygulandığı çocukların dil beceri düzeylerinin etkinliklerinin uygulanmadığı çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özbek (2011) araştırmasında çocuklara uygulanan "'Aile Katımlı ilköğretime Hazırlık Programı"'nın çocukların ilköğretime hazır bulunuşluk düzeyine olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Ekinci Vural (2006)' in yaptığı araştırmada "'Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programı"'na katılan çocukların sosyal beceri düzeylerinin böyle bir programa katılmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

2.4. Aile Çocuk İlişkileri

Doğumundan sonra çocuğun ilk etkileşimde bulunduğu ve kendisine en yakın olan kişi annedir. Doğumdan hemen sonra başlayan bu etkileşim daha sonraki dönemlerde de devam eder. Yaşamını sürdürebilmek için başkasının bakımına ve

korumasına en çok ihtiyaç duyan canlı insan yavrusudur. Doğumdan sonra bebeğin açlık, susuzluk, uyku, temizlik ve korunma gibi fizyolojik ihtiyaçları anne tarafından karşılanır. Ancak bebek için annenin önemli bir varlık olması sadece fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması ile sınırlanamaz. Bebek ilk günlerden itibaren sıcaklık ve yakınlık hissetmek ister. Bu nedenle sevmekten, kucaklanmaktan, okşanmaktan da hoşlanır. Bunlar da ihmal edilmemelidir (Çağdaş, 2003).

Çocuklar açısından yaşamı boyunca kendisine destek veren bir aileye sahip olmak büyük bir önem taşır. Anne- babaların çocuklarının eğitiminde dikkat etmeleri gereken bir unsur da kendi beklentileri ile çocuklarının yetenekleri arasında dengeyi sağlayabilmektir. Bu denge sağlanamadığı çocukların kişilik gelişimlerinde sıkıntılar yaşanır. Hiçbir anne-baba çocuğunu utandırmak ya da rencide etmek için plan yapmaz. Tam tersine, birçok anne-baba hergüne çocuğuna karşı daha hoşgörülü ve sevgi dolu başlamayı ister Ancak, bütün bu iyi niyetlere rağmen, istenmeyen durumlar bir yerde patlak verir. Birçok anne-baba bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde kendini bu çatışma ortamının içinde bulur. Çoğu anne-baba ise çocuğunun iyiliği için bir şeyler yaptığını düşünür. Fakat çocuğunu olumsuz bir şekilde eğittiğinin farkında değildir (Ginott, 2009).

Çocukların psikolojik sağlıklarını etkileyen en önemli ailesel faktörlerden biri kabullenme ya da kabullenmemedir. Kabullenme, ebeveynlerin çocuklarına karşı hissettikleri ve onlara gösterdikleri yakınlık, ilgi, sıcaklık ve destek gibi bazı özelliklerdir. Çocuğu kabul etmek, ebeveyn ve çocuk arasındaki olumlu etkileşimlendendir. Kabul edici davranışlar; öpme, dokunma, koruma, kucaklama, okşama, şakalaşma gibi sözel ve bedensel biçimlerde olurken; reddedici olan davranışlar ise ebeveynlerin çocuğuna karşı saldırgan tavırlar sergilemesi ve çocuğunu ihmal etmesidir. Çocuğu ihmal etme sadece fiziksel açıdan çocuktan uzak durma olarak ele alınmamaktadır. Fiziksel ihmalin yanında, çocuğun psikolojik ihtiyaçlarıyla ilgilenmeme de ihmalin bir başka boyutudur. Bunu destekler nitelikteki çalışmasında Kitahara (1987), reddedici tutum sergileyen anne-babaların çocuklarında ileriki yaşlarda saldırganlık, kişilere bağımlılık, düşük özgüven, düşük öz yeterlilik, karamsar bakış açısı, duygusal anlamda katı olmak, duygusal tepkisizlik, duygusal belirsizlik v.b. sorunlar ortaya çıkabildiğini belirtmektedir (Türkoğlu, 2013)

Aile içindeki ya da diğer bütün iletişimlerimizde dikkat etmemiz gereken en önemli ilke, sözsüz iletişimin gerçekten önemli olduğunu kabul etmemizdir. Bazen susmak verilebilecek en güçlü ve keskin mesaj olabilir. Çocuk söyleneni yapmak yerine gördüklerini taklit etme yolunu tercih eder. Bundan dolayı, verdiğimiz mesajların birçoğunda beden dilini (jest, mimikler vb.) kullandığımızın farkında olmalı ve bu durumu görmezden gelmek ya da reddetmek yerine nasıl kontrol edebileceğimizi düşünmeliyiz. Çünkü gerçek mesajı sanıldığıının tersine sözcüklerin yerine, ifade kullanılan beden dili vermektedir. Sözlü olmayan iletişim aslında çok önemlidir. Çocukların sözel olarak ifade edemedikleri bazı hareketlere karşı hassasiyet, anne ve babanın çocuklarının o anki ruh halini, ne hissettiğini ve o anda aklından neyin geçtiğini anlamasında çok önemli bir etken olabilir. (Yüksel, 2012).

2.5 Anne-Baba Seminerleri

Ebeveynler çocukların ilk ve ebedi eğitmenleridirler. Ebeveynler ve uygulamacılar çocuklarının erken yaşlarında beraber çalıştıklarında sonuçlar çocukların gelişimi ve öğrenmesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olur (Bruce, 2010) . Örneğin, Keçeli- Kaysılı, (2008) yaptığı bir araştırmada evdeki ve okuldaki aile katılımı ile akademik başarı arasındaki anlamlı ilişkiyi ortaya koymuş, aile katılımının öğrencilerin okul başarısında önemli bir yordayıcı olduğunu belirlemiştir.

Erken çocukluk döneminde çocuğun bakımında ve eğitiminde ebeveynlerin etkisinin eski bir geçmişi vardır. Hiçbir programın ve okulun mevcut olmadığı yerde de çocukları yetiştirmek ve eğitmek ailenin vazifesiydi. Ailelerin çocuklarının ilk terbiye edenleri ve öğretmenleri oldukları düşünülse de, gelişen ve değişen dünyada ailelerin çocuklarını kendi bilgileriyle yetiştirmeleri yeterli olmamaktadır. Erken çocukluk dönemi programları bu ailelerin çocuklarını sosyalleştirme vazifelerini desteklemek için tasarlanmıştır (Decker ve Decker 1984).

Ebeveyn ve aile katılımı, öğretmenlerin çocukların öğrenmesine yardımcı olan ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl çalışacaklarını öğretmek zorunda olmaları anlamına gelir. Çalışan anne-babalar çocuklarını bakımı ve eğitimi için başkalarına teslim ettiklerinde güvenli ve yüksek kaliteli çocuk bakımı talep ediyor ve çocukları yetiştirme

konusunda daha fazla yardıma ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden ebeveynlere çocuk yetiştirme konusunda yardımcı olmak ve onları desteklemek için çocuk bakım merkezleri ve okullar gibi çocuk hizmet acenteleri gelişmiştir (Morrison,1997).

Bu bölümde araştırma kapsamında verilen anne baba seminerlerinin içeriği ile ilgili literatüre yer verilmiştir.

2.5.1. Çocukların Gelişimsel Özellikleri

Hayata aynı potansiyelle başladığı varsayılan iki bebeğin hayatındaki farkı yaratacak kritik öneme sahip olan etmenler araştırıldığında ilk akla gelen ebeveynler ve aile ortamıdır. Gelişim, çocukla ailesi ve sosyal çevresi tarafından sağlanan deneyim arasındaki dinamik etkileşim olarak görülür. Çocuğa ve çevresine gelişim sürecinde eşit önem verilmektedir. Çocuğun biyolojik bir organizma olarak yakın çevreyle etkileşiminin ve sosyal gelişiminde sistemlerin etkileşiminin yeri önemlidir. Çocuğun bakım ve gelişiminde yakın çevrenin rolü yaşamsaldır (Upshur, 1991). Anne-babanın çocuk yetiştirme tarzları, çocukların psikososyal, zihinsel, dilsel, cinsel ve bedensel gelişimlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Birbirleriyle sıcak, sevecen ve saygı temeline dayalı ilişkiler içinde olan bir ailede çocuğun tüm gelişimleri beslenirken; huzursuz, çekişmeli, kavgalı bir ailede çocuğun gelişimi olumsuz etkilenebilir (Senemoğlu, 2010). Çocuğun sağlığı ve beslenmesi kadar aile ortamının ona sağladığı sevgi ve şefkat de çok önemlidir. Ancak bunların yanında önemli olan başka bir nokta da insanın gelişimini tüm yönleri ile destekleyebilecek sosyal ve fiziksel ortamdır. Çocuğa sağlanan yaşantılar onun gelecekte nasıl biri olacağı konusunda büyük ölçüde belirleyicidir. (Afat, 2013).

Gelişim farklı boyutları olan bir kavramdır. Bundan dolayı gelişim kavramı alt başlıklar halinde incelenerek daha net bir şekilde anlaşılabilir. Fakat bu kategorileştirme çalışması, tek yönlü olmadığı, kapsamlı bir nitelik taşıdığı ve uzmanlık gerektiren bir alan olduğundan konunun uzmanları tarafından yapılması gerekmektedir. Genel olarak gelişim fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal olarak üçe ayrılmaktadır. Ama bu bir bütünün parçalara ayrılmış hali olarak görülmelidir (Aydın, 1999). Bu çalışmada ise gelişim özellikleri beş ana başlıkta incelenecektir.

Bütün insanlar bilişsel becerilerini genellikle aynı şekilde geliştirmelerine rağmen, elde ettikleri belirli yetenekler birer birey olarak onlara özgü olacaktır. Örneğin, herhangi iki kişinin tam olarak aynı dünya görüşüne sahip oldukları, tam olarak aynı şekilde düşündükleri ve öğrendikleri söylenemez. Hayat tecrübesiyle birleştirilen genetik miras bireylerde muazzam bir değişkenlik gösterir (McCown,1996). Hatta tek yumurta ikizleri üzerinde yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda bireysel farklılıklar saptanmıştır. Tek yumurta ikizlerinin durumunda bile farklı, bireysel ve kendine özgü algı, düşünme ve bilinç halleri vardır (Eker, 2002).

Birçok araştırma ilgisiz anne-babalara sahip çocukların uzun dönemde en çok zarar gören grup olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle bu çocukların maruz kaldığı durum ihmal ve kötü muameledir. Araştırmalar ayrıca 2 yaşından itibaren ilgisiz annelerle kalan çocukların sorunlu bağımlılık ve sosyal, bilişsel, fiziksel gelişimlerinin yetersiz olduğu görülmüştür (Bornstein & Zlotnik,2008, Akt Ogelman ve Çabuk, 2013).

Çocuk gelişiminde olumlu etkileşimin boyutlarından biri çocuğu kabul etmektir. Kabul edici aileler sevgilerini ve/veya tepkilerini; öpme, kucaklama, koruma, okşama, şakalaşma gibi sözel ve bedensel biçimlerde gösterebilmektedirler. (Telmaç Göktaş, 2010).Pherson ve Robinson (1990), araştırmasında elde ettiği bulgularda; anne-baba eğitimi kursuna katılanların ebeveynlerin, kendine güven ve çocuklarının davranışlarının nedenlerini görebilme konularında belirgin bir ilerleme gösterdiklerini ortaya koymuştur.

İnsan gelişimini birçok alanda incelemek olanaklıdır. Bunlardan üç temel gelişim alanını biyolojik-fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal gelişim oluşturmaktadır. Bu üç genel alandaki değişim ve gelişimler birbiri ile etkileşim ve bütünlük içindedir. Bu alanlardan biri olan fiziksel gelişim ya da biyolojik büyüme bedendeki kasların, kemiklerin ve sinir sisteminin değişimi ile bedenimizin kullanımındaki motor yeteneklerin değişimini kapsar. Bu değişimler diğer gelişim alanlarında olduğu gibi doğuştan getirdiğimiz genetik bir plan çerçevesinde olgunlaşma yoluyla gerçekleşir. Ancak genetik potansiyelin ne kadarının gerçekleşebileceği bireyin yaşantısına bağlıdır. Her çocuğun genetik olarak ulaşabileceği belirli bedensel sınırları vardır. Bu sınırlara

ulaşıp ulaşmayacağı ne kadarına ulaşabileceği, onun beslenmesi, yaptığı fiziksel etkinlikler gibi çevre koşullarına bağlıdır (Yeşilyaprak, 2004).

Genel olarak gelişim konusu ele alındığında ilk akla gelen gelişim alanı fiziksel gelişimdir. Çünkü bu gelişim alanının görülebilir, izlenebilir ve gözlenebilir yanları vardır. Aynı zamanda fiziksel gelişim diğer gelişim alanlarının da temelini oluşturmaktadır. Fiziksel gelişim, hem bedensel hem de devinsel (psiko-motor) gelişimi kapsamaktadır. Bedensel gelişim sadece canlıların boyunda, ağırlığında ve hacminde meydana gelen değişiklik değil aynı zamanda, vücut sisteminin görevlerini yerine getirebilecek vaziyete gelmesidir. Devinsel gelişim ise, canlının vücudunun kontrolünü elinde tutma noktasında gösterdiği beceride meydana gelen artıştır (Sargın, 2005).

Psikolojik davranışlar adı verilen her türlü bilişsel, duyuşsal ve devinışsel davranışlar, denilebilirse, organik alt yapıların türevleri, onların yapısal uzantıları olma niteliğindedirler. Organik ve psikolojik yapılar, bu yüzden birbirleriyle süreklilik temeline dayalı yapısal bütünlük niteliği gösterirler. Gelişim süreci içinde, organik yapının büyümesi ve olgunlaşması, çeşitli türden psikoloji davranışlara gelişmesinde zorunlu bir temel oluşturur. Örneğin, bebeğin emme refleksi, kımıldama (lokamasyon) ve yakalama (manipilasyon) davranışları, ağız, kol ve el kaslarının gelişimiyle, yürüme ya da koşma davranışları, bacaklardaki kemik ve kas gelişimiyle, duygusal oluşumlar iç salgı dizgelerinin çeşitli etkinlikleriyle, ergen kişinin soyut düşünme yetenekleri, beynin nöro-fizyolojik gelişimiyle yakından ilgilidirler. Her organik yapı değişmesi, psikolojik süreçlerin değişmesinin, olgunlaşmasının temelini oluşturur. Bedensel ve psikolojik yapılardaki gelişim görevleri, aynı zamanda psikolojik davranışlardaki gelişim görevlerinin temel nedenidirler. Bu yüzden bedensel gelişimle, psikolojik süreçlerin gelişimi arasında birbirlerinden koparılamayacak yapısal bir etkileşim ve iletişim örüntüsü vardır (Topses, 2009).

Neaum (2010)'a göre fiziksel gelişim çocukların bedenleri üzerindeki kontrolünün gelişimini tanımlar. Gelişim, yetenek ve performansın karmaşıklığındaki artış tarafından nitelendirilir. Kas hareketlerinin gelişim süreci motor gelişimi olarak adlandırılır Bedensel gelişimde boyda, ağırlıkta ve hacimde meydana gelen artışın yanında, vücut sisteminin kendinden beklenen fonksiyonları yerine getirecek duruma gelmesi de söz konusudur. Devinsel gelişimde ise, insanın vücudunu kontrol etme

becerisinde artış gözlenmektedir. Başka bir deyişle, devimsel gelişim, beyin-kas uyumuna dayalı davranışların gelişimine karşılık gelir. Devimsel gelişimde, kasların, duyu organlarının ve sinir sisteminin birbiriyle uyumlu olarak çalışması beklenir (Senemoğlu, 2010).

Bireyin devinsel becerileri yapabilmesi, öncelikle ilgili beden kısımlarının ya da organlarının olgunlaşmasına bağlıdır. Bedensel ve devinsel gelişim, özellikleri en gözlenebilir ve ölçülebilir gelişim alanıdır. İlk kez gördüğümüz bir çocuğun bedensel gelişiminin normal olup olmadığını boy uzunluğu ile yaşını karşılaştırarak bile anlayabiliriz. Buna karşın, bu çocuğun duygusal gelişiminin normal olup olmadığını anlamak için, onu uzun süre gözlememiz ve bazı ölçme araçlarını uygulamamız gerekir. (Ulusoy, 2004)

2.5.1.2. Bilişsel Gelişim

Biliş (cognition) terimi, çevremizi öğrenme ve anlamayı içeren zihinsel etkinlikler karşılığı kullanılır ve yaklaşık olarak düşünme (thinking) terimi ile eşanlamlıdır. Her organizma, genler yoluyla gelen belli bir biyolojik ön yatkınlıkla yaşama başlar. Ayrıca her organizma, belli bir sosyo-kültürel aile ve toplumsal çevre içinde yaşamını sürdürür. Çocuk bu toplumsal çevre ile etkileşerek edinilmiş donanılar olarak adlandırılan kültürel davranış örüntülerini kazanır (Aydın, 1999) .

İnsanın gelişim sürecinde değişik dönemlerde farklı boyutlarda gelişim özellikleri görülmektedir. Doğum öncesi dönemde fiziksel gelişim ağırlık kazanırken, doğumdan sonra özellikle yaşamın ilk yıllarında, bebeğin/çocuğun bilişsel becerilerindeki gelişim oldukça belirgin bir hale gelmektedir. Aynı zamanda, belli bir gelişim alanı içinde de, farklı gelişim dönemlerinde niteliksel farklılıklar görülmektedir. Doğumdan hemen sonra bebeğin davranışları veya bilişsel becerileri incelendiğinde sanki hiçbir beceri gösterememiş gibi görünür. Hiçbir bilişsel beceri gösteremeyen yeni doğmuş bebeğin birkaç ay içinde nasıl olup da amaçlı davranışlar göstermeye başladığı, yaşamın daha sonraki dönemlerinde ortaya çıkan bilişsel beceriler, bilginin kazanılması ve bilgiyi işleme süreci bilişsel gelişimin temel nedenini oluşturmaktadır (Gündoğdu, 2005).

Bilişsel gelişim düşünce süreçleriyle ilgilenir. Öğrendiğimiz şeyleri nasıl elde ettiğimizle, nasıl düzenlediğimizle ve kullandığımızla meşgul olur. Kavramsal ve bilinçli düşüncenin gelişimini, hafızayı, problem çözmeyi, hayal gücünü ve yaratıcılığı içine alır (Neaum,2010).

Bireyin etrafındaki ortamı anlamasını ve öğrenmesine yardım eden, etkin zihinsel hareketlerinin gelişimi bilişsel gelişim olarak adlandırılır. Bilişsel Gelişim; doğumdan erinliğe kadar, insanın içinde bulunduğu dünyayı ve çevresinde ne olup bittiğini algılaması ve anlamlandırmasında ona daha karmaşık, etkili ve düşünmeye sevk edici ortamlar sunma sürecidir. Piaget, Bruner ve Vygotsky yaptıkları çalışmalarda çocukların kendilerinin dışındaki dünyayı, farklı yaşlarda nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmaya çalışmışlardır (Senemoğlu, 2010).

Bilişsel gelişim bir çocuğun düşünme, problem çözme ve dilbilimsel becerilerinin gelişiminden söz eder. Bu yüzden bilişsel gelişim, gelişim psikolojisinde Piaget'nin, Bruner'in, Vygotsky'nin teorilerini, bilgi işlem yaklaşımını ve zihin teorisini içine alan farklı teoriler dizisini kapsayan önemli bir alandır (Brown,2008).

Bilişsel gelişim, çocuğun doğumuyla başlayıp yaşamın ilk yıllarında devam etmektedir. Bilim adamları, günümüzde, artık çocuğun, zihinsel gelişimi için bazı şemaların oluşumuna ihtiyacı olduğunu savunmaktadır. Öyle ki, çocuklar bu şemaları geliştirmeden okula başladığı takdirde çocukların başarılı olamayacağını ileri sürmektedirler (Bradley 1998). Aynı şekilde, bu şemaların oluşumuyla sinir ağları gelişecek ve çocuğun duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimi zenginleşecektir. Bu şemaların oluşumu ve gelişimi o kadar önemli ki; çocuğun iletişim kurduğu herkesin çocuğa bir dokunuşu, onu sevmesi, onunla konuşması, onunla şarkılar söylemesi ve daha bunlara benzer pek çok şey çocuğun tam potansiyelle gelişmesine yardım eder (Kartal, 2007).

2.5.1.3. Dil Gelişimi

Dil, onun aracılığıyla düşündüğümüz ve iletişime geçtiğimiz temel araçtır. Bizler dili kullanabilme yetisine sahip tek canlı türüüz. Diğer türler de iletişim kurarlar ama özellikle ihtiyaçlarını karşılama yöntemleri (örneğin tehlikeyi haber vermek için tüylerinin dikleştirmek, topraklarının sınırını çizmek için idrarlarını püskürtmek ya da saldırganları caydırmak için hırlamak) daha farklıdır. Onlar geleceği düşünmek yerine içgüdüsel olarak tepki verme eğilimindedirler (Neaum,2010).

Bir toplumda ve o toplumun kültürü (ve alt kültürleri) içerisinde dilin başarılı bir şekilde işlevini yerine getirebilmesi için çocukların geniş bir dil yeterliliğine ve çeşitliliğine sahip olması gerekir. Çocuklar sadece sözlü bir dil elde etmeye değil aynı zamanda bu dili çeşitli ortamlarda etkili bir şekilde kullanabilmeye de ihtiyaç duyar. Ayrıca, eğitilmiş toplumlarda, çocukların yazı dilini kullanma yeterliliklerini de geliştirmeleri gerekir. Hayat boyunca, insanlar çeşitli ortamlarda iletişim kurarlar: telefonda arkadaşlarla konuşmak, ürün satın aldıkça bir mağaza görevlisiyle etkileşime geçmek, bir radyo konuşma programını dinlemek ve dili mesleki ya da eğitimle ilgili alanlarda kullanmak (mesela mahkemede bir avukat ve üniversite sınıfındaki bir profesör ve onun öğrencileri gibi). Dil yeterliliklerimiz çeşitli sosyal olaylara, mesleki ortamlara ve günlük alışkanlıklarımıza etkin olarak katılmamıza olanak sağlar (Otto,2013).

Karışık olarak düzenlenen bir beyinin önemini en aza indirmemek ve başparmak karşıtlığının (başparmağı hareket etme yeteneği) önemini hafife almamak gerekir. Biz insanın üstünlüğünün büyük ölçüde dilin kullanımına ve gelişimine bağlı olduğuna da inanabiliriz. Genellikle dil, kelimeler bütününden ve düşünceleri iletmek için bu kelimeleri birleştiren bir sistemden oluşur. Mimikler ve yüz ifadeleri de iletişimde kullanılır ve konuşurken dilin bir parçasıdır. Bununla birlikte kelimeler ve onların bileşimleri dilin başlıca özelliğidir (Bernard,1965).

Çocuklar konuşmayı öğrenirken bir dizi aşamalardan geçer. Bu süreçte, hatalar yaparlar. Çocukların dili yetişkin dilinin tamamlanmamış bir örneği olsa da önemli olan attıkları büyük adımlardır. Öğretmenlerin bu ilerlemeyi anlaması, öğrencilerinin dil

gelişimini ilerletmesi için öğrencilerle etkileşime geçtiklerinde en iyi olası kararları almalarına yardımcı olur (Eggen,1999).

Bütün kültürdeki çocuklar şiddetli yoksunluk ya da fiziksel problemler olmadıkça ana dillerinin karmaşık sistemini tam olarak öğrenebilirler. Bu bilgi dikkate değerdir. En azından sesler, anlamlar, kelimeler ve kelime dizilişleri, ses seviyesi, ses tonu, ses tonunun değişmesi ve konuşma sırasındaki kuralların tamamını çocuk konuşmalarda etkili bir şekilde diyalog kurmasından önce koordine edilebilmelidir (Woolfolk,1980).

Çocukların dil gelişimi için hem beyninin biyolojik olarak yapısı, düşünme olgusunun gelişmesi, hem de çocuğun yaşadığı çevre ve bu çevrenin kültürü etkili olmaktadır. Bununla birlikte, çocukların bilişsel, duygusal, sosyal yönden gelişmesinde dil gelişiminin de önemli büyüktür. Toplumsallaşma için dil önemli olduğu kadar, kavram geliştirme, düşünebilme, ilişki kurabilme, problem çözebilme gibi bilişsel gelişimde de etkilidir. Diğer gelişim alanlarıyla dil gelişimi karşılıklı bir etkileşim halindedir ve beraber ilerlemektedir (Yıldırım, 2008).

Okul öncesi dil kazanımında çok önemlidir. Dil gelişimi normal seyirde gitmeyen çocukların diğer gelişim alanlarında da gerilik görülür. Dil gelişimi geride olan çocuklar okula başladıklarında anlatılanları anlamada zorlanır ve beklentileri karşılayamadığı için başarısız olur. Bu yüzden okul öncesi dönemde çocukların dil gelişiminin yeterli olup olmadığı takip edilerek, aileler ve okullar bu konuda bilgilendirilmelidir (Öztürk, 1995).

2.5.1.4. Sosyal-Duygusal Gelişim

Duygusal gelişim bir çocuğun artan ve çeşitlenen duygularını uygun bir şekilde hissetmesi ve duygularını ifade etme becerisinin gelişmesidir. Bu gelişim, diğer insanlara, gördüklerimize ve yaptıklarımıza karşı olan duygusal tepkilerin gelişimini de içine alır. Duygusal gelişim, duygularımızı kendimizin ve diğer insanların iyiliğine katkı sağlayacak şekilde hissedebilme ve ifade edebilme kabiliyetine doğru olan ilerlemedir (Neaum,2010).

Sosyal etkileşim bebeğin kendini fark etmesi ve başkalarıyla iletişime girmesi ile başlar ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Sadece belli bir toplumsal kültürün değer ve dizgelerine göre değil, aynı zamanda evrensel değer ve ilkelere uygun davranış örüntülerinin edinilmesini de tanımlayan sosyal gelişim, büyük ölçüde bilişsel ve ahlaki gelişim ile doğru orantıda devam eder. Başka bir deyişle, bireylerin diğer bireylerle üretken ve dengeli ilişkiler oluşturması, bilişsel ve ahlaki akıl yürütme süreciyle doğrudan ilişkilidir. Yani, sosyal gelişimin iyi olan bireylerin başka bireylerle birlikte yaşama ve vakit geçirme mecburiyetini müşterek bir sevinç ve güven olarak algılayabilir. Ancak insanın diğerleriyle uyum sorunu yaşamadan geçinebilmesi ve olumlu ilişkiler kurabilmesi için, ilk önce kendisiyle uyum halinde olmalı ve kendisiyle olumlu ilişkiler kurmalıdır. Bundan dolayı insanın, doğumu geçirdiği yaşam deneyimleri önemlidir. Bu durum, kişinin temel gereksinim ve beklentilerinin doğru biçimde karşılanmasına bağlıdır. Bu vesileyle birey, aldığı lezzeti diğerleriyle paylaşır, sosyal hayatını pozitif çevirirken, kendisini ve aynı zamanda çevresini geliştirebilir. Kuşkusuz bu durum kişinin etkileştiği sosyal çevrenin özellikleriyle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda ilk sosyal ilişkiden başlayarak, bireyin sosyalleşme sürecinin incelenmesi yararlı olacaktır (Aydın, 1999).

Erken çocukluk döneminde genellikle akademik becerilerin ve zekânın artırılmasına odaklanılması gerektiğine inanılır ve bu nedenle sosyal- duygusal öğrenme göz ardı edilir. Oysaki sosyal ve duygusal olarak uyumlu çocuklar daha başarılıdır, kendine güvenleri yüksektir, iyi ilişkileri ve iyi iletişimleri vardır. Bu çocuklar, zorlayıcı görevleri üstlenirler ve sürdürürler. Okul ortamı sosyal duygusal gelişimi artırmak için ideal bir ortamdır (Pahl ve Barrett, 2007).

2.5.1.5. Ahlak Gelişimi

Kuramsal olarak gelişim süreci içinde, insan, kendisini ahlaklı bir birey olarak düşünmek ya da başkaları tarafından öyle düşünülme istediği bir konuma doğru ilerler. Kişinin değişim ve gelişme süreçleri içinde psikolojik alanda ahlaki (törel) değerlerle olan yakın-uzak ilişkileri kişilik özelliklerinin belirlenmesi bakımından öncelik ve önem taşıdığı için, gelişme dönemi süreç ve evrelerinin gerek ahlaki (törel), gerekse duygusal ve toplumsal yönleri ile kategorilere ayrılarak incelenmesi, aradaki bağlantıların

saptanması oldukça yoğun kuramsal çalışma ve araştırmaların başat konusu olmuştur (Güngör, 2009).

Ahlak eğitimi, eğitim bilimi ve psikoloji alanlarında oldukça önemli yer kaplamaktadır. Medyada şiddet olayları, gençlerin işledikleri suçlar, gençlerde istenmeyen hamilelik ve intihar olaylarındaki artış, sürekli gündeme gelmektedir. Bu sosyal olayların doğrudan ahlak ile bağlantılı oldukları söylenemez. Daha karmaşık bir doğası olduğu düşünölen bu sosyal olayların çözümlerini, ilgili sosyal problemler ile ilişkilendirme ve o kültürde ki sosyal değerler ve ahlak eğitimine bağlama eğilimi gözlemlenmektedir (Arı ve ark., 2009).

Toplum içerisinde yaşayan insanların uyması gereken belli başlı bazı kurallar vardır. Bunlardan bazıları, insanların birbirlerine kurdukları iletişimin ne derece etkili olacağı; birbirlerini incitmemek için neler yapacağı, başkalarıyla iyi geçinmenin yolları, başka bir ifadeyle, çevresindekilerle ilişkilerinde ne derece etkin bir uyum sergileyeceği ile ilgilidir. Etkin bir uyum ifadesi, toplumun belirlediği bazı kuralların sindirilmesiyle beraber, demode olmuş kuralların çıkarılması, işlevini tam olarak yitirmemiş ve ihtiyaç duyulanların tekrar geliştirilmesine katkıyı da içermektedir (Senemoğlu, 2010) .

Kişilik gelişimi çocukların yaşadıkları topluma uyum sağlama aşamasında iyi ve kötü olan şeyleri birbirinden ayırmasında bilinçli hale gelmesiyle ilgilidir. Ahlakî gelişimin yanında kişinin, yaşadığı toplumdaki kuralların ve geleneklerin içeriğiyle ilgili kendisini kontrol edebilmesi gerekir. Kişiler, toplumsal kurallarla ilgili olarak kendisini denetleyebiliyorsa içten denetimli, çevresinde olan kişilerin etkisi altında kalarak karar alıyorsa dıştan denetimli bir ahlakî gelişim gösterir. Sınıfta bulunan öğrenciler öğretmen sınıfta varken kurallara uygun davranıyor, öğretmen sınıftan ayrıldığı zaman kurallara uymuyorsa, bu öğrencilerin dıştan denetimli olduklarının göstergesidir. Öğrenciler öğretmenlerinin yanlarında oluşuna bağlı olmadan, kurallara uymalarının gerekliliğine inanarak kurallara uyuyorlarsa bu da onların içten denetimli olduklarını gösterir (Selçuk,2000).

Kuramsal olarak gelişim süreci içinde, insan, kendisini ahlaklı bir birey olarak düşünmek ya da başkaları tarafından öyle düşünölmek istediği bir konuma doğru ilerler. Kişinin değişim ve gelişme süreçleri içinde psikolojik alanda ahlaki (törel) değerlerle

olan yakın-uzak ilişkileri kişilik özelliklerinin belirlenmesi bakımından öncelik ve önem taşıdığı için, gelişme dönemi süreç ve evrelerinin gerek ahlaki (törel), gerekse duygusal ve toplumsal yönleri ile kategorilere ayrılarak incelenmesi, aradaki bağlantıların saptanması oldukça yoğun kuramsal çalışma ve araştırmaların başat konusu olmuştur (Ulusoy, 2004)

Ahlaki yargının kazanılması çocuğun gelişimi ile sıkı sıkıya ilgilidir. İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmak ve iyiyi doğruyu uygulamak kolay kazanılan bir nitelik değildir. Çocuklarda ahlâk kavranılan belli dönemlerden geçerek olgunlaşır. Özellikle anne-baba, çocukta ahlaki yargının gelişiminde önemli rol oynar. Anne- baba- çocuk ilişkisi olumlu ise, çocukta onların hoşuna giden davranışı benimseme doğal olarak gelişir (Özgüngör, 2005).

2.5.2. Çocuklarla Oyun ve Verimli Vakit Geçirme

Oyun aracılığıyla çocuk kendisini ve dış dünyayı öğrenir, dil ve kavramlar geliştirir ve daha sonra üzerine ekleyerek geliştireceği deneyimlere sahip olur. Oyun bu yüzden çocukları yetiştirmede eğitimsel bir tedavi olarak kullanılırken sistematik olarak vurgulanması gereken öğrenme için eşsiz bir alandır (Singer, Golinkoff ve Hirsh-Pasek, 2006) .

Günümüzde oyun yeni doğan ve 10 yaş arası çocuklara ilişkin eğitimsel çalışmanın büyük bir parçasını oluşturur. Erken çocukluk dönemi eğitimi ve bakımında, oyun kuşkusuz en merkezi temalardan birisidir. Oyun okul öncesi çocukların hayatında önemli bir aktivitedir ve çocuklara fazlasıyla hitap eder (Lillemyr,2009).

Oyun çocuğun kendini ve dünyayı keşfetmesini sağlayan bir araçtır. Eğlenceli bir oyun çocuğun ruhsal doyumunu sağladığı gibi bedensel ve ahlaksal gelişimine de katkıda bulunur. Çocuk hayatta karşılaşılabileceği sorunlara karşı verebileceği tepkileri, kendisi için gerekli olan beceri ve davranışları oyun oynarken kendiliğinden öğrenebilir. Bu yüzden oyun çocuğun boş zamanlarını doldurma aracı olarak değil, gelişiminin bir parçası olarak kabul edilmelidir. Çocukların yetişkinlerin öğretemeyeceği bazı davranışları oyunlarla öğrenebilmeleri mümkündür. Eğlenerek hoşuna giderek oynadığı oyun aslında çocuğun deneyerek ve yaşayarak öğrenmesine neden olur. Oyunun

psikologlar tarafından bir terapi aracı olarak görülmesi, çocuğun yaşantısında ne kadar önemli olduğunu gösterir. Çocuk, oynadığı oyunda ailesini ve içinde bulunduğu toplumu yaşar ve onları yaşatır. Çocukların zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişimlerinde oyunun etkisi büyüktür (Yavuzer, 1996).

Çocuk, içinde bulunduğu dünyayı ve yaşadığı çevredeki kişileri tanır ve onları anlar. Kendisini tanır, sınırlarını tanımlar ve denemelere fırsat bulur. Düşünür ve yaşantısıyla deneyimler kazanır. Sosyaldir. Kişiler arası ilişkileri öğrenir. Paylaşımı, yeri geldiğinde arkadaşlarının istediklerini yapmayı veya arkadaşlarına isteklerini nasıl kabullendireceğini karşılaştığı çatışmalar sonucunda öğrenir. Çeşitli konularda fikir geliştirmeyi, fikirlerini uygun bir şekilde ifade etmeyi öğrenir. Hislerini ifade eder. Fikir geliştirmekle beraber, içsel yaşadığı itilimleri de geliştirerek, saldırgan tavırlarda bulunup bu duygularını kimseye zarar vermeden ifade etmeyi öğrenir. Bazen yaşadığı çaresizlik ve korkularla başa çıkmayı öğrenir. Suçluluk duygusu yaşadığında bunu davranışlarıyla açığa vurur. Deneyimlerini artırır, öğrendikleriyle bilgilerini pekiştirir. Yaşıtı olan çocuklarla beraber olmaktan zevk alırken diğer yandan da başka çocuklarla oynamak istediğinde onlarla geçinebilmenin yolları olduğunu keşfederek öğrenir. (Oktay, 2002).

2.5.3. Çocukla İletişim

İletişim en temel ilkesi kabullenmektir. Başkalarını olduğu gibi kabullenmek, ilişkilerin kuvvetlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Kişi, karşısında bulunan kişiye gereken anlayışı gösterip, kabullenici, hoşgörülü bir ortam oluşturursa, karşısındaki kişiye güven içinde olduğu hissini verir ve kendi benliğine uygun davranmasına fırsat tanır. Böyle bir durum karşısında karşımızdaki birey olumlu olarak değişebilir, problemlerle baş edebilir, ruhen daha sağlıklı olabilir, daha üretken, daha yapıcı olabilir (Yavuzer, 1997).

Ebeveynler iyi birer dinleyici olmalıdır. Karşısındaki kişiyi etkili olarak dinlemek birçok problemi ortadan kaldırır. Etkili dinlemenin en gerekli olduğu zaman da çocukların problemlerinin baş gösterdiği zamanlardır. Dinlendiğinde problemlerinin çözüldüğünü gören çocukların kendilerine olan güvenleri artar ve kendilerini daha güçlü hissederler (Weilburger, 2009).

Aile içindeki bireylerin kişilik yapısı, çocuğun kişiliğinin oluşumunda etkilidir. Çocuklar çevrelerinde karşılaştığı olaylara ailesinde gördüğü benzer durumlara göre tepki verir. Bunun için aile içindeki iletişimin nitelikli olması, çocuğun sosyal çevresinde kuracağı iletişimin temellerini oluşturacaktır. Birbirini dinleyen, birbirinin düşüncelerini anlamaya çalışan, karşısındaki kişilerin görüşlerine katılmasa da değer veren aile üyelerinin çocuklarına kazandıracakları iletişim becerisi, çocuklarının karşılaştığı sorunları çok daha kolay atlatmasına ve çevresindeki insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmesine olanak sağlayacaktır.

Çocuk ile aile arasındaki iletişimin önemi büyüktür. Özellikle çocuk açısından bakıldığında bu iletişimin onun dünyasında büyük bir yer edindiği söylenebilir. Anne-baba, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkilerinde, kişilerin ne düşündüklerini ve ne hissettiklerini karşısındakilere anlatabilmeleri ve uyum içerisinde yaşadıkları problemleri birlikte çözebilmeleri mümkündür. İletişimin olmaması, duygu ve düşüncelerin bastırıldığı ve sorunların çözümlenemediği anlamına gelir. Bu tür aile ortamlarında, piko-pedagojik açıdan problemler çıkması kaçınılmazdır (Yavuzer, 2010).

Haegert ve Serbin (1983) çalışmalarında çocuk eğitimi konusunda eğitim alan ebeveynler ve eğitim almayan ebeveynleri karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda eğitim alan ebeveynlerin bebeklerinin daha çok beceri kazandığı görülmüştür. Kanisberg ve Levant (1988) araştırma sonucunda iletişim becerileri eğitimi alan ebeveynlerin kontrol grubundaki ebeveynlere göre çocukları ile daha olumlu iletişim kurdukları saptanmıştır. Her iki deney grubunda çocuklarında benlik kavramlarında eğitim sonucunda olumlu gelişmeler görülmüştür. Ancak çocukların davranışlarında önemli bir fark saptanamamıştır. (Güzel, 2006)

2.5.4. Akran İlişkileri

Akran ilişkileri özellikle yaşamın ilk yıllarında çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde kısa ve uzun süreli etkilere sahiptir. Akran ilişkileri içerisinde, akranların birbirlerine model, rehber, bilgi kaynağı olmaları, paylaşımları, eşit konumda bulunmaları, gerek akran ilişkilerinin niteliğini belirlemede gerek bu ilişkilerin etkisini ortaya koyma açısından önem taşımaktadır. Akran ilişkileri günümüzde genellikle okul

öncesi eğitim kurumlarında başlamaktadır. Çocukluk yıllarında bu ilişkiler karmaşıklaşan bir yapıya dönüşecektir. Akran ilişkilerinin işlevleri yaşa göre değişse de kişinin yaşamındaki önemi değişmemektedir. Şöyle ki, akran ilişkileri her yaşta bireyin çok yönlü gelişiminde önemli ve kalıcı etkilere yol açmaktadır (Gülay, 2009).

Çocukların akran ilişkilerinin kalitesi önemlidir. Olumlu akran ilişkileri çocuklarda görülen bazı problem davranışları azalttığı gibi olumsuz akran ilişkileri de problem davranışların artmasına neden olabilir. Özellikle okul öncesi dönemde akranlarla geçirilen sürenin uzunluğu göz önüne alındığında çocukların birbirlerini ileri düzeyde etkileme ihtimallerinin artacağı söylenebilir. Bu dönemde akranlar arası ilişkilerin oluşturduğu küçük dünyanın, çocukları bundan sonraki yaşantılarına hazırlama adına büyük bir önem taşımaktadır. Çocukların sadece sınıf arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin değil aynı zamanda bu ilişkilerde ortaya çıkan etkileşimlerin etkisinin de çocukların öğrenme ve başarısını etkilediği ileri sürülür. Ayrıca, öğrenmedeki ilişkiyel etkiler tabiatı gereği olumlu ya da olumsuz olabilir. Bu önermelerin dayanağı çoğu çocuğun sınıf arkadaşlarıyla çoklu ilişki türlerine katıldıklarını gösteren kanıttan gelir ve bu ilişkilerde çocukların katılımının parçası olan süreçler onların skolâstik bağlılığının, öğrenmelerinin ve başarılarının önemli öngörücüleridirler (Ryan,2012).

Bireyler sosyal bir çevreyle etkileşime girebilmek için küçük yaşlardayken mutlaka emsalleriyle etkileşime girmeyi öğrenmelidirler. Böyle bir hazırlık bir noktaya kadar aile içinde meydana gelir. Daha sonra, okul gibi diğer sosyal yapılarda devam eder. Ama ailede nispeten aynı yaşta olan kardeşlerin bulunduğu aileler dışında, bu öğrenmeyi uygulamaya koyma şansı çok azdır. (Ritchie,1964).

2.5.5. Çocukta Problem Davranışlar ve Başa Çıkma Yolları

Tüm canlıların yaşamlarını ve varlıklarını devam ettirebilmeleri için, doğanın koşullarına alışmaları, doğada karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmeleri, doğadaki güçlerle uyumlu bir şekilde elbirliği yapabilmeleri gerekmektedir. Bu işlemlere uyum adı verilir. Sinir sistemi uyumun sağlanmasında en yetkili birimdir. Dıştan gelen etkilere ve içten gelen dürtülere gerekli tepkileri gösteren sinir sistemi böylece uyum sağlar. Sinir sisteminin gösterdiği tepkisel cevaplara davranış denir. Gösterilen davranış ortama uyum sağlamaya yönelikse, olumluysa bu davranışlara uyumlu davranışlar adı verilir.

Gösterilen davranışlar uyum sağlamaya yönelik değilse ya da olan uyumu bozuyorsa bunlara uyumsuz davranışlar denir. Böyle durumlarda davranış bozukluğu veya uyum bozukluğu ortaya çıkar. (Aydoğmuş, 1995)

Sıkıntı verici davranış ifadesi diğerlerine sorun arz eden, bireyin özünde olmayan davranışlar çeşitliliğine değinir. Sıkıntı verici davranış genellikle sözlü ve fiziksel tacizi, kontrol etmesi güç, aşırı uyarılmış davranışları, sürekli yinelemeli davranışları ve kendi kendine zarar vermeyi ima eder. Bu davranışların kişi ya da kişilerin fiziki güvenliğini tehdit eden ya da kişinin sıradan toplum aktivitelerine erişimini sınırlayan sıklık, yoğunluk ve sürede olması gerekir (Taylor,2010).

Çocuklarda görülen problemleri davranışlar, çocuğun ruhsal ve bedensel sıkıntılarını dışa aktarmasıyla ortaya çıkar. Çoğu zaman çocuklarda görülen olumsuz davranışların oluşması anne- babaların kötü davranışını istemeden pekiştirmesiyle oluşur. Çocuğun yaptığı davranışın iyi ya da kötü olduğunu her zaman anlaması beklenemez. Burada ailelere ve öğretmenlere büyük iş düşmektedir. Çocuğun yaş grubu özelliklerini de göz önünde bulundurarak yaptığı davranışlara verilecek tepkilerin çocuğun davranışlarını şekillendireceği unutulmamalıdır. Bazen bir çocuğun okuldaki davranışı kontrol edilebilirdir ama evde bu davranışlar kontrolden çıkar ve ebeveynler kendilerini umutsuz hissederler. Eğer çocuğun davranışı beş yaşında kontrol edilemiyorsa, ileriki yıllarda daha da zor kontrol edilebilir. Bu şartlar altındaki çoğu ebeveyn yardım ve rehberlik isterler. Uzmanların denetiminde olmak isterler. Bazıları çocuklarından korkar ve onların sürekli ilgi isteklerini karşılamaya çalışır, yatağa gitmeyi reddetmelerine ses çıkarmaz, yemeklerini yemeyi ya da kalkmayı ve okula gitmeyi reddetme taleplerine kolaylıkla teslim olurlar (Rogers,2009).

Çocuklar her yeni gelişim dönemine geçtiklerinde bir takım yeni beceriler kazanırlar. Bununla beraber yeni sorunlarda karşısına çıkacaktır. Çocuklar sorunlarını çözümlenmeye çalışırken büyükler tarafından engellenirse ve ya yanlış yönlendirilirse bu çocuk üzerinde ileriki yaşlara aktarılacak bir davranış bozukluğuna dönüşebilir. Bu nedenle çocukların zor zamanlarında ailelerinden görecekları sevgi, şefkat, destek çok önemlidir. Bazı gençler ebeveynlerinin yardım etmelerini gerektiren ciddi duygusal ve davranış problemleriyle karşılaşır. Depresyonlu, endişe problemleri ya da tavır bozukluğuna sahip gençler profesyonel yardım alırlar. Öğretmenler ve diğer yetişkinler

bu gençlere destek verirken güvence sunabilir, uygun davranış için beklentileri bildirebilir ve çocukların akranlarıyla geçinme ve günlük kararları üzerinde biraz kontrol uygulama ihtiyaçları gibi kişisel endişelerine de değinebilirler (McDevitt,2009).

Çocuklar uygunsuz davrandıklarında, ebeveynler çoğunlukla çocuğun sorununun ne olabileceği, çocuk için en iyi tedavi ya da müdahalenin ne olabileceği gibi şeyleri değerlendirmeye ve teşhis etmeye odaklanırlar. Ve çoğunlukla başarısız olurlar. Çünkü onlar çocuğun çevresinin ve bu çevrede çocuğun davranışını şekillendiren kişilerin çok önemli rolünün olduğunu hesaba katmazlar. Hızlı ve yoğun dünyamızda önceki zamanlara göre ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarına daha az zaman ayırdıkları görülmektedir. (Zirpoli,1997).

Herkes uygunsuz davranışlarda bulunabilir. Dünyada bazen yanlış ya da yasa dışı olduğunu bildiği bir şeyi yapmayan çok az insan vardır. Ama bazı insanların uygunsuz davranışları diğerlerinininkinden çok daha fazla ve ciddidir. Bu kategorideki bireylerin çocukları, öğretmenlerine ve okul yöneticilerine karşı tutumlarıyla aşırı derecede problem oluşturur ve kaygıya yol açarlar (Slavin, 2006).

Çocuklar bizim görüşümüze ve fikir yapımıza bağlı olarak büyüleyici, dirençli ya da korkunç bir görünüşe sahip olabilir. Örneğin, bir yetişkin açısından iyi olarak bilinen bir durum varsa büyüleyici; verilen görevlerde iş birliği yapmayı reddederlerse dirençli ve bir bakıcı açısından şaşkınlığa sebep verecek anormal davranışlar sergilediklerinde ise korkunç bir görünüşe sahip olabilirler. Yani bazen problem çocuklarda değil onları değerlendiren yetişkinlerde de olabilmektedir. (Murphy,1962).

2.5.6. Anne-Baba Tutumları

Ev ve toplum yaşamını düzenleyen bir kısım kuralların olması doğaldır. Bunu, değerler sistemi ortaya koyar. Bu değerler sistemi açık bir şekilde çocuklara öğretilmelidir ki çocuk toplumla çatışmadan, uyum sağlayabilsin. Bu kuşkusuz çocuğun yetişkinlerin yaşamına hazırlanması, kültürlenmesi, sosyalleşmesi işidir. Eğer çocuk bu kuralların bir kısmına ters düşen davranışlar yaşarsa, bunun sonucuna katlanmak zorunda olduğunu bilmelidir.. Ancak bu durum çocuğun sevgiden, şefkatten yoksun bırakılmasına nedeni olmamalı, ana-babalar bundan kaçınmalıdır (Bilen, 2004).

Ana baba ile çocuklar arasındaki etkileşim süreci içinde, yaşamın ilk yıllarında, çocukların tutum ve davranışlarının, oluşmaya başladığı dönemde, ailenin çocuklar üzerinde büyük ölçüde, biçimlendirici bir etkisi vardır. Yüz yüze ilişkilerin güçlü ve yoğun olduğu ailedeki etkileşim, çocukların bireysel özellikleri ve duygusal gelişmeleri üzerinde önemli rol oynarlar. Ana-babaların tutum ve davranışları çocukların uyumlu-uyumsuz, etken-edilgen, bağımlı-özerk, içedönük-dışadönük olmaları gibi kişilik gelişimlerini büyük ölçüde etkiler. (Özgüven, 2001)

Davranışlarımızın çoğunu öğrenme yoluyla kazandığımız düşünüldüğünde anne-baba tutumlarının çocuklarının davranışlarını şekillendirmedeki rolü açığa çıkmaktadır. Anne- babalar bazen çok fazla müdahalede bulunarak çocuğun kendi gelişimini sağlamasına engel olurken bazen de yeterli ilgiyi göstermeyerek çocuğunun yanlış davranışlar örüntüsü oluşturmasına neden olur. Durumları ne olursa olsun çocuklar öğrenmeye istekli olarak doğarlar. Ama bunun farkına varmadaki başarısızlıklarından dolayı yetişkinler bazı durumlarda çocuklarını ihmale ve suistimale zorlayarak kendi amaçlarını, bakış açılarını ve görülecek işlerini çocuklara zorla kabul ettirirler. Eğitimle ilgili yaklaşımlar çocukları öğrenme öncesinde var olan bilgileriyle kabul etmek yerine, onları doldurulacak boş kaplar olarak görür. Çocuklar eğitim çevrelerinde kendilerini iyi bir şekilde geliştirmek konusunda başarısız olduklarında, eğitimciler onları iyileştirmeye ya da çok kötüyse bazı ceza içeren eylemleri yapmaları gerektiğini düşünerek onları değiştirmeye çalışırlar.(Curtis ve Carter,2008).

Çocukların ailedeki eğitimden yeteri kadar yararlanması ebeveynlerin, çocuklarına gösterdikleri olması gereken yerinde tutumlarla alakalıdır. Ebeveynlerin, çocuklarına karşı gösterdikleri tutumlarının yerinde olması da büyük oranda anne-babanın kendi içlerinde tutarlı olmalarından, birbirlerine karşılıklı sevgi duymalarından, birbirlerinin görüşlerine saygı duymalarından ve huzurlu bir aile ortamının olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat ebeveynlerin, çocuklarına olan tutumları daima aynı şekilde yerinde olmayabilir. Bazı anne-babaların kendi çocukluk yıllarında baskılı ya da aşırı gevşek bir eğitim içinde büyümeleri, parçalanmış ailelerden gelmeleri, eşlerinde aradıkları mutluluğu bulamamaları, çok genç yaşta, planlamadıkları bir zamanda ya da ekonomik yönden sıkıntı içinde buldukları bir dönemde anne-baba olmaları vb.

nedenler, çocuklarına karşı olumsuz tutumlar geliştirmelerine neden olabilir (Çağdaş, 2009).

Ersoy (2013) , Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-baba Tutumları ile Benlik Saygısı ve Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’’ adlı araştırmasında anne-baba tutumlarından demokratik tutum arttıkça çocukların benlik saygısının arttığını, koruyucu-istekçi ve otoriter tutum arttığında ise çocukların benlik saygılarının azaldığını belirtmiştir.

Kaya (2010), ‘’ İlköğretim Öğrencilerinin Anne - Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kişilik Özelliklerine Göre Değişkenliğinin İncelenmesi’’ adlı araştırmasında anne-babaların tutumları ile anne-babaların yaşı arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik Yapılan analizler sonucunda aşırı koruyuculuk ($p<00,001$) ve baskı disiplin ($p<00,01$) boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Anne ve babaların yaş düzeyi farklılaştıkça buna bağlı olarak çocuklarına karşı aşırı koruyuculuk ve baskı-disipline yönelik anne-babalık tutumları farklılaşmaktadır.

Anne-baba tutumlarının alt boyutlarından olan demokratik tutum arttıkça öğrencinin depresyon düzeyi azalmakta, ancak koruyucu-istekçi ve otoriter tutum arttığında ise öğrencinin depresyon düzeyi artmaktadır.(Ersoy, 2013). Özel (1996), araştırması sonunda elde ettiği bulgulara göre, Ana-Baba Okulu'na katılan ve katılmayan grupların aile yaşamı ve çocuklarla olan iletişimleriyle ilgili olarak görüş ve davranım biçimlerinde farklılıklar olduğu gözlenmiş ve bu farklılıklar istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur.

2.5.7. Çocuklara Davranış Kazandırma

Ailenin çocuğa olan yaklaşımı, aile içi uyum, iletişim tarzı çocuğun davranışlarını oluşturması adına önemlidir. Çünkü çocuk ailedeki bireyler ona nasıl davranıyorsa o da diğer insanlara öyle davranacaktır. Sadece cezalandırma ve sınırlandırmaya dayalı bir disiplin birçok yönden yanlış ve eksik olduğu için çocuğu doğru davranışlara yönlendiremez. Davranış kazandırmada kullanılan disiplinle çocukta sevgi, kendine güven, başkalarına saygı gibi kavramlar oluşturulmalıdır. Çocuklar davranış modellemeden ya da taklitle olan öğrenmelerden büyük ölçüde etkilenir.

Çocuklarımıza genellikle ‘yaptığımı yapma, söylediğimi yap.’ denir ama bu uygun değildir. Çünkü çocuklar daha çok gördüklerini taklit etme yolunu seçeceklerdir. Küçük bir kız annesinin giysilerini ve yüksek topuklu ayakkabılarını giymemesi gerektiğini bilir. Çünkü ona bu öğretilmiştir. Ama o gördüğü şeyi yani annesinin yaptığını yapar. Küçük bir delikanlı genellikle babasının otomobil sürüşünü taklit eder. Bu durumda çocuklara olumlu davranış kazandırmak isteniyorsa çocuğun önünde öncelikle olumlu davranışlar sergilenmelidir (Mager,1968).

Davranış bilimciler çocuklarda görülen davranışların çoğunun öğrenildiğine inanırlar. Yani, çocuklar pekiştirilen davranışları sergileme, daha önceden pekiştirilmeyen ya da cezalandırılan davranışlardan ise kaçınma eğilimindedir. Davranış bilimciler uygun olan ve uygun olmayan davranışlar arasında hiçbir fark olmadığına, ikisinin de aynı şekilde öğrenildiğine inanırlar. Davranış yönetiminin amacı, bireyler için uygun olan ve toplum yanlısı davranışlar geliştiren öğrenme deneyimleri sağlamaktır (Zirpoli,1997). Pek çok davranış kapsamlı bir uygulama içeren beceri şekillendirme yöntemleri aracılığıyla geliştirilebilir. Ama şekillendirme, uzun süre gerektirdiği için yapılamayabilir. Bunun yerine başarı ipucu ve modelleme yoluyla yapılabilir, bu yola başvurulmalıdır (Woolfolk,1980)

Davranış kazandırmanın alışkanlık kazandırmada ilk adım olduğu unutulmamalıdır. Öncelikle davranış doğru bir şekilde kazandırılmalı sonradan alışkanlık haline gelmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kazandırmak istediğimiz davranış için en etkili yöntem model olmaktır. Özellikle 2-7 yaş arası çocuklar için model olunan davranışlar yeterince somutlaştırılmış olduğunda daha etkili olacaktır (Mackenzie, 2010).

2.5.8. Çocuklarda Alışkanlık Eğitimi

İlk yaşantıların çocukları ömür boyu etkileyecek olduğu anne- babalar tarafından unutulmamalıdır. Anne-baba ile sağlıklı etkileşimi olmayan çocukların kazandıkları ilk alışkanlıklar da çoğu kere onların topluma uyumunu sağlayacak olumlu davranışlar olmaktan uzaktır (Oktay, 2002).

Alışkanlıklarımız hayatımızı anlamlandırır. Alışkanlıkları bırakmayı gerektiren durumlar bireyi ilk olarak rahatsız ve huzursuz eder. Edindiği alışkanlıklardan belirli bir süre ayrı kalacak olan kişiler veya yaşantısından tümüyle çıkarmak mecburiyetinde olanlar ruhsal olarak bir boşluğa düşme eğilimindedir. Yaşantısında bir şeylerin eksik olduğunu düşünme ve bunlardan ötürü huzursuz olma gibi duygusal sorunlar yaşarlar. Çünkü bırakılmak istenen alışkanlığa birçok anlam yüklenir. Yani davranışların alışkanlık haline gelmesi halinde, bundan vazgeçmek çok zordur (Civelek, 2008).

Gerek davranışların kazandırılması sürecinde gerekse zaman zaman ortaya çıkan farklı durumlarda önemli olan yetişkinlerin çocuğu gerilime sokmaksızın doğru davranışa yönlendirebilmeleridir. Aşırı baskı, zorlama, ceza verme davranışın geçici olarak yapılmasına sebep olabileceği gibi çocukta kırgınlık, kızgınlık gibi duygulara sebebiyet vererek farklı olumsuz davranışları da beraberinde getirecektir.

Okul öncesi dönemde edinilmesi gereken birçok alışkanlık vardır. Bu alışkanlıklar arasında önemli bir yeri olan uyku alışkanlığı ele alındığında, erken çocukluk döneminde verilecek olan alışkanlık eğitiminin ne derece önemli olduğu görülür. Uyku sorunu yaşayan çocuklar incelendiğinde, bu sorunun daha çok psikolojik kökenli olduğu görülmüştür. İleriki yaşlarda kötü uyku alışkanlıklarının, okul öncesi dönemdeki uyku problemleriyle ilişkili olduğu bilinmektedir (Johnson, 1991).

Okul öncesi dönemdeki uyku problemleri, ileride erken yaşta alkol ve uyuşturucu kullanımının sağlam bir göstergesi olabilmektedir (Wong, Brower, Fitzgerald ve Zucker, 2004). Çocuğuna yeterince alaka göstermeyen, çocuğunun üzerine olması gerekenden fazla düşen, uyku ile ilgili konularda çok titiz ve katı davranan aile bireyleri ile yaşayan çocuklarda ve aile birey sayısının ve gürültünün fazla olduğu, ebeveynlerin geçim sıkıntısı yaşadığı, kardeşler arası kıskançlık görülen ailelerin çocuklarında uyku problemi daha çok görülmektedir (Kataria ve ark, 1987).

2.6. İlgili Araştırmalar

İlgili araştırmalar bölümü hazırlanırken anne-baba eğitimi ve anne-baba çocuk ilişkileri ile ilgili araştırmalar taranmış ve bu bölümde Türkiye’de yapılan araştırmalar ve yurtdışında yapılan araştırmalar olarak iki bölüm halinde sunulmuştur.

2.6.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Ogelman ve Çabuk, (2013) çalışmalarında anne-babaların kabul red değişkenleri ile 5 yaş çocuklarının sosyal konumları arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmada okul öncesi eğitimi almış 114 çocuk ve anne-babaları ele alınmıştır. Beş yaş çocuklarının anne-babalarının sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red düzeylerinin çocukların sosyal konum düzeyi üzerinde yordayıcı etkisinin olup olmadığını belirlemek için Basit Doğrusal Regresyon Analizini uygulamışlardır. Analiz sonucunda, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları ile ebeveynlerin kabul red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red düzeyleri, çocukların sosyal konumunu yordamaktadır. Araştırma sonucunda, 5 yaş çocuklarının sosyal konumları ile ebeveynlerin kabul red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Özmen (2013), yaptığı çalışmasında davranışlarında sorun olan çocukların ebeveynlerine hitaben yapılan bir anne-baba eğitimi programının, çocuklarda olan davranış problemlerine ve anne-babaların depresyon seviyelerine nasıl etki ettiğini araştırmıştır. Yapılan araştırmada desen olarak ön test-son test kontrol gruplu araştırma deseni kullanılmıştır. Bu çalışmaya 16 ebeveyn katılmıştır. Bu anne- babaların 8’i deney 8’i kontrol grubunu oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak “Beck Depresyon Envanteri” ve “4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Deney grubundaki anne-babalara 7 hafta boyunca haftada bir kez olacak şekilde “Anne-baba Eğitimi Programı” tatbik edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, programa katılan ebeveynlerin çocuklarının sorunlu davranışlarında anlamlı seviyede bir azalmanın olduğu görülmüş, bununla beraber anne-babaların başta normal olan depresyon seviyelerinde anlamlı olacak şekilde bir düşüş tespit edilmiştir.

Bolat ve Gürsoy (2011) beş-altı yaş grubunda çocuğu olan anne-babalara, çocukların gelişim alanları, davranış özellikleri, anne-babanın çocuğa yönelik tutum ve davranışları ile anne-baba çocuk iletişimi konularında eğitim verilerek uygulanan eğitim programının anne-babaların tutum ve davranışlarına etkisinin incelendiği bir araştırma yapmışlardır.. Araştırmada anne-babalara verilen eğitimin beş-altı yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken takındıkları tutum ve bu tutumun çocuklarının davranışlarına etkisini belirleyebilmek için ön test-son test-kalıcılık testi kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Deney grubundaki anne-babaların eğitim ihtiyaçları belirlendikten sonra 12 hafta boyunca, haftada bir gün 1-2 saat süreyle anne-baba eğitimi verilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki anne ve babalara ön test ve son test olarak Öğretmen Olarak Anne-baba Envanteri (Parent As A Teacher Inventory-PAAT) Türkçeye uyarlanarak uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, deney ve kontrol grubundaki anne-babaların Öğretmen Olarak Anne-Baba Envanteri'nin (Parent As A Teacher Inventory-PAAT) yaratıcılık, hayal kırıklığı, disiplin, oyun, öğretme/öğrenme alt boyutları ve toplam son test puanları açısından olumlu yönde anlamlı farklılık elde edilmiştir.

Parlayıcı (2010) yaptığı araştırmada çocukları okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören velilerin ve okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmen ve yöneticilerin anne-baba eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda veli, öğretmen ve yöneticilerin hepsinin anne-baba eğitimini gerekli gördüğü ancak yarısından fazlasının okullarda düzenlenen anne-baba eğitimi ile ilgili çalışmalarını yetersiz bulduğu ve anne-baba eğitimiyle ilgili kurs ve seminerler düzenlenmesini bekledikleri ortaya çıkmıştır.

Gökçe (2009) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin anne-baba eğitimi konusuna ilişkin yeterlik düzeylerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, anne-baba eğitimi çalışmalarının her zaman anne-baba-çocuk ilişkisine olumlu yönde katkı sağladığını savundukları, anne-baba eğitimi çalışmalarının her zaman çocuğun akademik başarısına olumlu katkı sağladığını düşündükleri, anne-baba eğitimi çalışmalarıyla; okulun ve anne-babanın çocuk üzerindeki beklentilerinin uzlaştırılabileceğine inandıkları, anne-babalarda davranış değişikliği meydana getirmenin uzun vadeli ve sabır gerektiren bir süreç olduğunu düşündükleri, ebeveynlerin, çocukları üzerindeki beklentilerinin, çocuğun ilgi, yetenek ve olgunluk

düzyeyine uygun olmasında anne-baba eğitimi çalışmalarının olumlu katkısı olacağına inandıkları, anne-baba eğitimi çalışmalarıyla çocuğa yönelik şiddet eğiliminin azaltılabileceğine inandıkları, anne-baba eğitimi çalışmalarıyla, ebeveynlerin çocuğun cinsellikle ilgili sorularına basit, anlaşılır ve tatmin edici yanıtlar verme davranışlarının artacağına inandıkları, özellikle ergenlik dönemi başlangıcında yaşanan çocuk-ebeveyn çatışmalarının anne-baba eğitimi çalışmalarıyla azaltılabileceğine inandıkları, anne-babalara yönelik verilen eğitim sayesinde kariyer planlama konusunda çocuklarına daha esnek davranabildiklerine inandıkları, Türkiye'de yapılan anne-baba eğitimi çalışmalarını yetersiz buldukları şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Arkan ve Üstün (2009) Üç P ve İnanılmaz Yıllar programları ile ilgili yaptıkları çalışmalarında bu programları değerlendirmeyi ve bu programlarla alakalı bilinen gerçekleri açıklamayı, programların farklılıklarını göstermeyi hedeflemişlerdir. Yapılan araştırmaların sonucunda Üç P ve İnanılmaz Yıllar Anne-Baba Eğitimi Programları'nın ailelerin yanında toplumla da işbirliği yaptığı, risk oluşturacak etmenleri azaltan, koruyucu etmenleri onaylayan, çok alanlı yaklaşım sahibi, kanıtlama seviyeleri yüksek, bunlarla beraber rastlantısal kontrollü çalışmaların da içinde bulunduğu ve uzun süre devam edilerek takip sonuçlarına ulaşılan en iyi ebeveyn eğitim programları oldukları belirlenmiştir.

Keçeli ve Kayısılı, (2008)'nin aile katılımının akademik başarıya etkisini ve aile katılımına engel olan etkenleri açıklanmaya çalıştığı yazın tarama çalışmasında aile katılımıyla akademik başarı arasındaki ilişkiye yer vermiş, ortaya çıkan farklı sonuçları ve nedenleri irdelenmiştir. Aile katılımının sağlanmasının, bulunulan çevrenin bakışı ve sistemin yaklaşımı açısından ele alınıp, okulların aile katılımını desteklemesiyle ilgili stratejiler tesbit edilmiştir.

Arnas (2002) çalışmasında Adana 'daki özel okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan okul-aile işbirliği ve ebeveyn eğitim programlarıyla ilgili yaptığı uygulamaları belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırmanın örneklemi 35 özel okul öncesi eğitim kurumu yöneticileridir. Araştırma sonucunda yöneticilerin %94,3'ü anne-babalar ile okulun ilk günü ön görüşme yaptıklarını ve görüşmelerinde daha çok uygulanmakta olan eğitim programı, okulun fiziksel yönleri gibi konularla ilgili konuştukları görülmüştür. Yöneticilerin %97. 1' i okul ile aile işbirliğinin önemli olduğunu düşündüğü, %91,4'ünün okullarında okul- aile işbirliğine dayalı çalışmalar yaptıkları ve %97,1'inin

okullarında uygulanan programla ilgili aileleri bilgilendirdikleri görülmektedir. Yöneticilerden %97,1'inin anne-babalara yapılan eğitim programının gerekli olduğunu düşündükleri ancak %51,5'inin ebeveyn eğitim programları hazırladıkları görülmüştür. Yapılan ebeveyn eğitim programlarında daha çok üniversitelerin ilgili fakülteleri ve bölümleriyle işbirliğinin yapıldığı ve eğitimin bu uzmanlar tarafından verildiği belirlenmiştir. Anne-babaların çoğunun eğitim programlarına katıldıkları, katılmayan ebeveynlerin çoğunlukla zamanlarının yetersiz olmasından dolayı katılmadıkları, katılmayan anne- babalara farklı bir seçenek sunulmadığı, okulların yaptıkları ebeveyn eğitim programlarının sonuçlarını çocukların davranışlarını gözlemleyerek ve anne-babalarla bireysel görüşüp değerlendirme yaptıkları ve programın sonunda anne-babalarda davranış olarak olumlu değişimlerin görüldüğü saptanmıştır.

Önder ve Gülay (2002) ilköğretimde okuyan öğrencilerin anne-babalarıyla olan ilişkilerinde kabul edilme ya da reddedilme ile ilgili algılarını, psikolojik yönden uyumlu olmalarını ve akademik hayatlarındaki başarılarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Yapılan araştırmada, ebeveynlerin eğitim durumları arttıkça; çocuklarca algılanan anne-babanın kabul edilme düzeyinin, psikolojik olarak uyumlu olmalarının ve akademik hayatlarında başarı düzeylerinin yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Anne-babayla ilişkilerde farkında olunan kabulün, psikolojik açıdan uyumlu olmaya pozitif etkisinin olduğu ve akademik yönden başarılı olmayı arttırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca psikolojik olarak uyumlu olmanın da akademik yönden başarılı olmayı önemli düzeyde etkilediği görülmüştür. Anne- baba kabulü ve psikolojik olarak uyumlu olma ile akademik yönden başarılı olma arasında pozitif bir ilişkinin tespiti yapılmıştır.

Özel (1996) yaptığı araştırmada Ana-Baba Okulu'na katılan grupla, katılmayan grubun aile yaşamı ve çocuklarla iletişim konusundaki görüş ve davranım biçimleri arasındaki farklılıkları belirlemeye çalışmıştır. Ayrıca Ana-Baba Okulu'na katılan grubun kursun programı, işleyişi hakkındaki görüşlerini almak ve ileriye dönük önerilerini saptamaya çalışmıştır. Araştırma betimsel türde bir çalışmadır. Literatür taraması ve uzman görüşü doğrultusunda hazırlanan Aile Yaşamı Bilgi Formu Ana-Baba Okulu'na katılan 198 kişilik gruba ve aynı sayıda katılmayan başka bir gruba uygulanmıştır. Ana-Baba Okulu'na katılan grup ise, okulu programı ve işleyiş açısından yeterli bulduklarını bu tür uygulamaların yaygınlaştırılması gerektiğini ifade etmiştir.

2.6.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Kim ve Rohner (2003) çocukluk döneminde anne-babalarınca kabul edilen ya da reddedilen ergenlerle yaptıkları çalışmalarında; kız çocuklarında görülen empati kurabilme yetisinin anne-babaların kabulü ile ilgili olduğu, erkek çocuklarında ise babalardaki kabul duygusu ile ilgili olduğu düşüncesine ulaşmışlardır. Anne-babalarınca reddedildiğinin farkında olan kız çocukları, anne-babalarınca kabul görüldüklerinin farkında olan kız çocuklarına nispeten anneleriyle daha az düzeyde duygusal yönden empati kurdukları sonucuna ulaşmışlardır (Yaşar, 2009).

Khaleque ve Rohner (2002) ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri sevgi, sıcak davranışları veya kızgınlık, sert tavırlar, ilgilenmeme ve çocuğu kabullenmeme davranışlarının geleneklere, yaşanılan kültüre, sosyal statüye, cinsiyetlere ve başka demografik özelliklere göre değişim gösterdiği fakat bu davranışların dile getirilme şekillerinde benzerliklerin olduğu sonucuna varmışlardır.

Pherson ve Robinson (1990), yapmış oldukları çalışmada, on haftalık bir ebeveyn eğitim kursuna katılmanın; ebeveynlerin kendine güven, çocuk davranışlarının nedenlerini görebilme, affetme ve anlayışlı olabilme davranışlarının gelişmesine bir etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular; kursa katılanların kendine güven ve çocuklarının davranışlarının nedenlerini görebilme konularında olumlu yönde belirgin bir ilerleme gösterdiklerini ortaya koymuştur.

Harris ve Larsen (1989), eğitim yönünden avantajlı bir grup orta sınıf anne- baba ve onların çocuklarından elde edilen verileri bir üniversite-okul öncesi programı bileşeni olan zorunlu anne-baba eğitime katılımın etkilerini belirlemek için bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmada anne-baba eğitime katılma ve okul öncesi eğitime devam etme değişkenlerinin dört farklı durumunu kullanarak anne-baba tavrını, anne-babanın 20 dakikalık katılımını, okul öncesi çocuklarıyla birebir etkinliklerini ve çocuğun IQ ve sosyal yetkinlik ölçüm sonuçlarını değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda örneklemdaki anne-babaların çoğunluğunun zaten anne-baba eğitiminin verdiği tavırlara sahip olduğunu, anne-baba eğitime katılan anne-babaların çocuklarıyla diğerlerine göre anlamlı seviyede haftalık daha fazla 20 dakikalık birebir etkinlik yaptıklarını söylemişlerdir. Anne-baba eğitime katılımın babalar için daha

çok 20 dakikalık birebir etkinliğe katılmayla, anneler için aktiviteye katılımı azalmayla ve çocuğun beceri ölçümlerinde anne-baba eğitiminin değil de okul öncesi eğitimin kazanımla ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kanisberg ve Levant (1988) araştırmalarında davranışsal beceri ve iletişim becerileri eğitimi grubundan birine katılan ebeveynlerin eğitim sonucundaki tutumlarını ve çocukların benlik kavramlarındaki ve davranışlarındaki değişiklikleri incelemişlerdir. Araştırmada iki deney bir kontrol grubu kullanılmıştır. Davranış becerileri grubunda 15 ebeveyn, iletişim becerileri grubunda yedi ebeveyn ve kontrol grubunda 12 ebeveyn yer almıştır. Her iki deney grubuna da sekiz hafta boyunca haftada iki saatlik grup toplantıları şeklinde eğitim verilmiştir. Grup toplantıları sonucunda ebeveynlere evde uygulamaları için etkinlikler verilmiştir ve bunların değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma sonucunda iletişim becerileri eğitimi alan ebeveynlerin kontrol grubundaki ebeveynlere göre çocukları ile daha olumlu iletişim kurdukları saptanmıştır. Her iki deney grubunda çocuklarında benlik kavramlarında eğitim sonucunda olumlu gelişmeler görülmüştür. Ancak çocukların davranışlarında önemli bir farklılık bulunamamıştır (Güzel, 2006).

Haegert ve Serbin (1983) çalışmalarında çocuk eğitimi konusunda eğitim verilen ebeveynler ve eğitim almayan ebeveynler arasında karşılaştırma yapmışlardır. Ebeveynlerin çocukları gelişimsel olarak gerilik göstermektedir. Çalışmaya 39 çocuk katılmıştır ve aileleri 3 tedavi grubuna katılmıştır. Çocuklarını evde desteklemek için 48 saat eğitim almışlardır. Araştırma sonucunda gelişimsel eğitim grubundaki bebeklerin daha fazla beceri kazandıkları ve ebeveynleri diğer iki gruba göre eğitime daha fazla katıldıkları ortaya çıkmıştır. Gelişimsel eğitim programına katılan ebeveynler çocukların gelişim alanlarına desteğin önemini daha iyi kavradıkları sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen (The randomized pretest-posttest control group design) kullanılmıştır. Kısaca ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen olarak da bilinen bu desen (ÖSKD), eğitim ve psikolojide çok sık kullanılan deneysel desenlerden biridir. (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009)

Bu çalışma da ilk olarak daha önce belirlenmiş olan anne –babalardan seçkisiz olarak 2 grup oluşturulmuştur. Bu gruplardan biri deney diğeri kontrol grubudur. Deney grubundaki anne-babalara konu alanı uzmanları tarafından 8 hafta süren seminerler verilmiştir. Kontrol grubundaki anne-babalar ise bu seminerlere katılmamışlardır. Seminerlerden hemen önce hem deney grubundaki hem de kontrol grubundaki anne-babalara Aile-Çocuk İlişkileri formu uygulanmıştır. Ön test olarak uygulanan aile çocuk ilişkileri formu son test olarak 8 hafta sonra her iki gruba da yeniden uygulanmıştır.

3.2. Evren Ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan ana okullarında ve ilkokul 1. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerin anne babaları oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenine ulaşmak zor olduğundan, çalışma grubu Malatya il merkezindeki iki Özel okulun anasınıfına ve ilkokul 1. Sınıfına devam etmekte olan öğrencilerin anne-babalarından oluşmuştur. Bu okulların ana sınıflarında ve 1. Sınıflarında öğrenim gören toplam 221 öğrencinin anne ya da babasına ulaşılmaya çalışılmıştır. Her iki okuldan çalışmamıza katılmayı kabul eden 100'ü kontrol 100'ü deney grubu olmak üzere toplam 200 anne ya da baba çalışma grubumuza dâhil edilmiştir.

Deney grubu ve kontrol grubu oluşturulmadan önce tüm çalışma grubuna anne baba eğitim programlarının içeriğinin bulunduğu davetiyeye birlikte ön test olarak kullanılan aile-çocuk ilişkileri formu gönderilmiş ve anne ya da baba tarafından doldurup sınıf öğretmenlerine ulaştırmaları istenmiştir. Gelen formlar anne baba eğitim programının ilk haftasında oluşturulan katılım çizelgesine göre ayrılmış ve seminere

katılanlar deney grubunu, katılmayanlar ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Seminerler bittikten sonra aynı ölçek seminerlere katılanlara (deney grubu) salonda uygulanmış, seminere katılmayanlara ise (kontrol grubu) sınıf öğretmenleri aracılığıyla ulaştırılarak doldurtulmuştur.

3.2.1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Tablo 1. Ebeveynlerin Grup Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Kontrol	100	50,0
Deney	100	50,0
Toplam	200	100,0

Grup değişkenine göre araştırmaya katılan ebeveynlerin 100'ü (%50,) kontrol, 100'ü (%50) deney olarak dağılmaktadır.

Tablo 2. Ebeveynlerin Cinsiyeti Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Bayan	141	70,5
Erkek	59	29,5
Toplam	200	100,0

Ebeveyn cinsiyeti değişkenine göre araştırmaya katılan ebeveynlerin 14'ü (%70,5) bayan, 59'u (%29,5) erkek olarak dağılmaktadır.

Tablo 3. Ebeveynlerin Yaşı Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
20-30 Yaş	16	8,0
31-40 Yaş	147	73,5
41-50 Yaş	37	18,5
Toplam	200	100,0

Anne-babaların ebeveyn yaşı değişkenine göre 16'sı (%8) 20-30 yaş, 147'si (%73,5) 31-40 yaş, 37'si (%18,5) 41-50 yaş olarak dağılmaktadır.

Tablo 4. Ebeveynlerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Lise Mezunu Ve Altı	38	19,0
Üniversite Veya Yüksekokul Mezunu	133	66,5
Yüksek Lisans Ve üstü	29	14,5
Toplam	200	100,0

Eğitim durumu değişkenine göre araştırmaya katılan ebeveynlerin 38'i (%19) lise mezunu ve altı, 133'ü (%66,5) üniversite veya yüksekokul mezunu, 29'u (%14,5) Yüksek lisans ve üstü mezunu olarak dağılmaktadır.

Tablo 5. Ebeveynlerin Medeni Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Evli Ve Eşiyle Yaşiyor	185	92,5
Boşanmış	15	7,5
Toplam	200	100,0

Medeni durum değişkenine göre ebeveynlerin 185'i (%92,5) evli ve eşiyle yaşıyor, 15'i (%7,5) boşanmış olarak dağılmaktadır.

Tablo 6 Ebeveynlerin Ekonomik Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
450- 750 TL	10	5,0
751- 1700 TL	34	17,0
1751-2500 TL	43	21,5
2501 TL ve üstü	113	56,5
Toplam	200	100,0

Anne-babaların ekonomik durum değişkenine göre 10'u (%5) 450- 750 TL, 34'ü (%17) 751- 1700 TL, 43'ü (%21,5) 1751-2500 TL, 113'ü (%56,5) 2501 TL ve üstü olarak dağılmaktadır.

Tablo 7. Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Kız	102	51,0
Erkek	98	49,0
Toplam	200	100,0

Anne baba eğitimine katılan ebeveynlerin araştırma kapsamındaki okullara devam eden çocuklarının 102'si (%51) kız, 98'i (%49) erkektir.

Tablo 8. Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre Dağılımı

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
5 Yaşında	20	10,0
6 Yaşında	73	36,5
7 Yaşında	107	53,5
Toplam	200	100,0

Anne baba eğitimine katılan ebeveynlerin araştırma kapsamındaki okullara devam eden çocuklarının 20'si (%10) 5 yaşında, 73'ü (%36,5) 6 yaşında, 10'u (%53,5) 7 yaşındadır.

3.3. Veri Toplama Araçları Ve Geliştirilmesi

Aile-Çocuk İlişkileri-Anne formu annenin çocuğunu ne derece kabul ettiğini ve reddettiğini algıları yardımıyla ölçmek için tasarlanmıştır. Formu 1980'de Rohner, Savedra ve Granum (akt. Anjel, 1993) geliştirmiştir. 60 maddeden oluşan form ve saldırganlık-düşmanlık (aggression-hostility), sıcaklık-şefkat (warmth-affection), ayrışmamış reddetme (rejection undifferentiated) ve ihmalkârlık-ilgisizlik (neglect-indifference) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin sıcaklık-şefkat boyutunda, sıcaklık, sevgi ve şefkatin bulunduğu ebeveyn kabulü ile fiziksel ve/veya sözel yaralayıcı davranışlarının bulunduğu reddedici ebeveyn tutumları ölçülmektedir.

Saldırganlık-düşmanlık boyutunda annenin çocuğuna karşı hissettiği, kızgınlık, nefret gibi olumsuz duyguların ölçülmesi planlanmaktadır. İhmalkârlık-ilgisizlik boyutunda annenin çocuğuna karşı ilgisiz ve umursamaz olma durumunu ortaya çıkarmaya çalışmakta, ayrışmamış reddetme boyutunda ise ortada reddedici bir davranış bulunmamasına rağmen çocuğun kendini sevilmeyen, istenmeyen veya reddedilmiş vb. gibi düşünmesine sebep olması muhtemel tutumlarının ölçülmesi planlanmaktadır.

Ölçekte 4'lü likert tipi puanlama kullanılmıştır. Bunlar sırasıyla, hemen hemen her zaman doğru, bazen doğru, nadiren doğru, hiçbir zaman doğru değil olarak seçeneklendirilmiştir. Sıcaklık-şefkat alt grubu 1, 5, 8, 12, 15, 18, 20, 24, 27, 30, 31, 34,

38, 41, 45, 48, 51, 53, 54 ve 56. maddelerden; saldırganlık-düşmanlık alt grubu 2, 6, 9, 13, 16, 19, 21, 25, 28, 32, 35, 39, 42, 43, 46 ve 49. maddelerden; ihmalkârlık-ilgisizlik alt grubu 3, 7, 10, 14, 17, 22, 26, 29, 33, 36, 40 ve 47. maddelerden ve son olarak ayışmamış-reddetme alt grubu ise 4, 11, 23, 37, 44, 50, 52 ve 55. Maddelerden oluşmaktadır. Bu maddelerden bazıları (1, 5, 7, 8, 12, 14, 15, 18, 20, 24, 26, 27, 31, 33, 34, 38, 40, 41, 45, 47, 48, 51, 53, 54 ve 56.) ters olarak puanlandırılmaktadır.

Alt grupların Cronbach alfa katsayıları ilgi-şefkat alt grubunda .85, saldırganlık-düşmanlık alt grubunda .80, ihmalkârlık-ilgisizlik alt grubunda .74 ve ayışmamış-reddetme alt grubunda .67 olarak bulunmuştur. Çocuk ve yetişkin formlarına olan benzerliği nedeniyle anne formunun geğerliği yeterli olarak kabul edilmiştir.

Form 1993'de "Aile Çocuk İlişkileri Ölęeęi" adıyla Erkman ve Anjel tarafından Türkęeye çevrilmiştir. Aynı ölęek Erkan ve Toran (2006) tarafından Alt Sosyo-Kültürel Düzey Anne-babaların Çocuklarını Kabul ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi çalışmasında da toplam puan üzerinden değerlendirilerek kullanılmıştır.

Form, Polat ve Sunar tarafından ilk defa 1988 yılında Türkęe 'ye çevrilmiştir (akt. Anjel, 1993). Daha sonrasında Anjel ve Erkman (1993) tarafından geri çevirileri yapılmıştır. Dil eşdeğerliliği olan farklı dillerdeki formların arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koymuştur. Madde toplam ve madde alt test korelasyon analizinde bazı maddeler düşük korelasyon ($p < .20$) göstermiştir.

Ölęeęin daha geğerli ve güvenilir olması için yapılan pilot çalışmada eğitim seviyeleri birbirinden farklı olan 139 anne 3 gruba ayrılmıştır. Tüm grup için alt test toplam korelasyonları .63 ve -.89 arasında; Cronbach alfa değerleri toplam .90 olarak bulunmuştur. 18, 21, 52 ve 55. maddeler, ölęekten çıkarılmıştır. 32. ve 45. Maddelerin ise daha yüksek korelasyon gösterdikleri alt gruplara eklenmiştir. Bu işlemin ardından ölęeęin alt test toplam ve Cronbach alfa korelasyonları yükselmiştir. Grubu daha iyi tanımak ve sağlıklı eğitim verebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgiler ölęeęin ilk kısmını oluşturmuştur.

Ölęeęin geğerliliği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu ölęeęi, Aile Ortamı Ölęeęi ve Sürekli Kaygı Ölęeęi ile kontrol edilmiştir. Alt gruplardan elde edilen

puanlar ile toplam reddetme (total rejection) puanı ortaya çıkmaktadır. Toplam alınan puan ne kadar yüksek olursa annenin çocuğu reddetme oranı da o kadar yüksek olur anlamına gelmektedir. (Ogelman ve Çabuk, 20013)

3.4. Veri Toplama Süreci

2013-2014 Eğitim Öğretim yılında belirlenen 2 okulda deney grubundaki anne-babalara aynı zaman aralığında konu alan uzmanları tarafından 8 hafta süren seminerler verilmiştir. Seminerlerin hemen öncesinde seminer salonunda velilere Aile-Çocuk İlişkileri formu uygulanmıştır. Seminerlere katılmayan velilere ise Aile-Çocuk İlişkileri formu aynı tarihte sınıf rehber öğretmenleri tarafından ulaştırılmış ve uygulanmıştır. Seminerlerin sonunda seminerlere katılan anne-babalara Aile-Çocuk İlişkileri formu aynı şekilde yine seminer salonunda uygulanmıştır. Son olarak Aile-Çocuk İlişkileri formu kontrol grubu olarak belirlenen velilere yine sınıf öğretmenleri aracılığı ile gönderilerek uygulanmıştır.

Tablo 9. Malatya Özel Çınar İlkokulu Anne-baba Seminerleri haftalık zamanlama çizelgesi

Seminer Konusu	Tarih	Saat
Çocukların gelişimsel özellikleri	5.10.2014	10.00-11.30
Çocukla verimli vakit geçirme	12.10.2014	10.00-11.30
Çocukla iletişim	19.10.2014	10.00-11.30
Akran İlişkileri	26.10.2014	10.00-11.30
Çocukta problem davranışlar ve başa çıkma yolları	2.11.2014	10.00-11.30
Anne-baba Tutumları	9.11.2014	10.00-11.30
Çocuklara davranış kazandırma	16.11.2014	10.00-11.30
Çocuklarda alışkanlık eğitimi	23.11.2014	10.00-11.30
Sertifika Töreni	30.11.2014	10.00-11.30

Tablo 10. Malatya Özel TED İlkokulu Anne-baba Seminerleri haftalık Zamanlama çizelgesi

Seminer Konusu	Tarih	Saat
Çocukların gelişimsel özellikleri	5.10.2014	13.30-15.00
Çocukla verimli vakit geçirme	12.10.2014	13.30-15.00
Çocukla iletişim	19.10.2014	13.30-15.00
Akran İlişkileri	26.10.2014	13.30-15.00
Çocukta problem davranışlar ve başa çıkma yolları	2.11.2014	13.30-15.00
Anne-baba Tutumları	9.11.2014	13.30-15.00
Çocuklara davranış kazandırma	16.11.2014	13.30-15.00
Çocuklarda alışkanlık eğitimi	23.11.2014	13.30-15.00
Sertifika Töreni	30.11.2014	13.30-15.00

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21,0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır.

Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı t-testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Tek yönlü (One way) Anova testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır.

Tek Yönlü Varyans Analizinin (ANOVA) kullanıldığı durumlarda, homojenlik testi (Levene testi) sonuçlarına göre kullanılan çoklu karşılaştırmalar da (Post HotcTests) değişmektedir. Grup varyanslarının homojen (eşit) olduğu durumlarda Scheffe, Tukey, LSD testleri kullanılabilir. Varyansların homojen olmadığı durumlarda Dunnett's C veya Tamhane's T2 testi seçilebilir (Büyüköztürk, 2010)

Elde edilen bulgular %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan annelere uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler analiz edilmiş ve ulaşılan bulgular incelenmiştir.

4.1. Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Grup Değişkenine Göre Ortalamaları

Bu bölümde araştırmaya katılan anne ve babaların “Reddedici Ebeveyn Tutumları” öntest puanlarının grup değişkenlerine göre ortalamaları ile ilgili bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 11. Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Grup Değişkenine Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	SS	t	P
Sıcaklık Şefkat Ön Test	Kontrol	100	34,070	11,777	1,593	0,113
	Deney	100	31,510	10,934		
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	Kontrol	100	24,450	6,673	-1,004	0,316
	Deney	100	25,350	5,980		
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	Kontrol	100	25,270	5,130	-1,972	0,050
	Deney	100	26,680	4,981		
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	Kontrol	100	11,840	3,199	-1,256	0,211
	Deney	100	12,400	3,104		
Toplam Reddetme Ön Test	Kontrol	100	95,630	11,936	-0,177	0,860
	Deney	100	95,940	12,849		

Araştırmaya katılan anne-babaların sıcaklık-şefkat ön test puanları ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=1,593$; $p=0,113>0,05$).

Araştırmaya katılan anne-babaların saldırganlık düşmanlık öntest puanları ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t=-1,004$; $p=0,316>0,05$).

Araştırmaya katılan anne-babaların ihmalkârlık ilgisizlik öntest puanları ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-1,972$; $p=0,050<0,05$). Deney grubunun ihmalkârlık ilgisizlik ön test puanları ($x=26,680$), kontrol grubunun ihmalkârlık- ilgisizlik ön-test puanlarından ($x=25,270$) yüksek bulunmuştur. Çıkan fark her ne kadar

anlamli olsa da aradaki farkin çok olmamasinin ($p \leq 0.050$), sonucu olumsuz etkileyecegi şeklinde algılanmamıştır.

Araştırmaya katılan anne-babaların ayırışmamış reddetme öntest puanları ortalamalarının grup değişkenine göre anlamli bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamli bulunmamıştır ($t = -1,256$; $p = 0,211 > 0,05$).

Araştırmaya katılan anne-babaların toplam reddetme öntest puanları ortalamalarının grup değişkenine göre anlamli bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamli bulunmamıştır ($t = -0,177$; $p = 0,860 > 0,05$).

Bu sonuca göre anne-baba eğitimi verilmeden önce oluşturulan deney ve kontrol grubundaki anne-babaların çocuklarına olan davranışları bakımından aralarında anlamli bir farkın olmadığı görülmektedir.

4.2. Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Grup Değişkenine Göre Ortalamaları

Bu bölümde araştırmaya katılan anne ve babaların “Reddedici Ebeveyn Tutumları” son test puanlarının grup değişkenlerine göre ortalamaları ile ilgili bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo12.Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Grup Değişkenine Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	SS	t	P
Sıcaklık Şefkat Son Test	Kontrol	100	33,080	10,965	3,570	0,000
	Deney	100	28,090	8,670		
Saldırganlık Düşmanlık Son Test	Kontrol	100	24,570	6,398	9,020	0,000
	Deney	100	17,380	4,754		
İhmalkârlık İlgisizlik Son Test	Kontrol	100	25,450	5,042	6,053	0,000
	Deney	100	21,440	4,298		
Ayırışmamış Reddetme Son Test	Kontrol	100	11,910	2,985	15,960	0,000
	Deney	100	5,620	2,573		
Toplam Reddetme Son Test	Kontrol	100	95,010	11,218	14,342	0,000
	Deney	100	72,530	10,947		

Araştırmaya katılan ebeveynlerin sıcaklık şefkat Son Test Puanlarının ortalamalarının grup değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamli bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamli bulunmuştur. $t = 3,570$;

$p=0,000<0,05$). Kontrol grubu anne-babaların sıcaklık şefkat Son Test Puanları ($x=33,080$), deney grubu anne-babaların sıcaklık şefkat Son Test Puanlarından ($x=28,090$) yüksek bulunmuştur. Bu sonuca bakarak yapılan ebeveyn eğitiminin anne-babaların çocuklarına olan davranışlarını gözden geçirme fırsatı verdiğini, çocuğunun fikirlerine önem vermenin gerekliliğini, çocuğu iyi bir şey yaptığında onunla gurur duyması gerektiğinin farkına vardıklarının ve bunun akabinde çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kuracak şekilde davranışlarında olumlu değişimler gösterdikleri söylenebilir. Çocuğuna karşı şefkat duygusu artan ebeveynlerde çocuğunu kabullenme davranışı daha çok görülecektir. Bu da çocukların kişilik gelişimine büyük katkı sağlayacaktır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin saldırganlık düşmanlık Son Test Puanlarının ortalamalarının grup değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($t=9.020$; $p=0.000<0,05$). Kontrol grubu anne-babaların saldırganlık düşmanlık Son Test Puanları ($x=24,570$), deney grubu anne-babaların saldırganlık düşmanlık Son Test Puanlarından ($x=17,380$) yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre eğitime katılan ebeveynlerin otorite adı altında çocuğa gösterilen sert tavırlar gösterme, hak etmediği zamanlarda bile fiziksel şiddet uygulama, çocuğunu arkadaşlarının yanında küçük düşürme gibi davranışların yanlışlığının farkına vardıkları, bu davranışlarından çocuklarının olumsuz yönde etkileneceklerini düşündükleri ve bu davranışlardan seminer öncesine göre daha uzak durdukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin ihmalkârlık ilgisizlik Son Test Puanlarının ortalamalarının grup değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. $t=6.053$; $p=0.000<0,05$). Kontrol grubu anne-babaların ihmalkârlık ilgisizlik Son Test Puanları ($x=25,450$), deney grubu anne-babaların ihmalkârlık ilgisizlik Son Test Puanlarından ($x=21,440$) yüksek bulunmuştur. Bu verilere göre eğitime dâhil olan anne-babaların aldıkları eğitimde öğrendikleriyle anladıkları, çocuklarını ihmal ettikleri hissiyatını yaşayıp davranışlarının çocuklarında oluşturacağı tahribatı daha iyi fark ettikleri, onunla

daha candan ilgilenme ihtiyacı hissettikleri, zamanlarını daha düzenli tanzim ederek çocuklarına daha fazla zaman ayırmaya çalıştıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin ayrışmamış reddetme Son Test Puanlarının ortalamalarının grup değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($t=15.960$; $p=0.000<0,05$). Kontrol grubu anne-babaların ayrışmamış reddetme Son Test Puanları ($x=11,910$), deney grubu anne-babaların ayrışmamış reddetme Son Test Puanlarından ($x=5,620$) yüksek bulunmuştur. Bu verilere bakarak eğitime katılan anne-babaların verilen seminerler sonrasında çocuklarının yanlış bir hareket yaptıklarında sevilmediklerini hissettirmenin çocuklarıyla olan ilişkilerini sağlıklı bir hale getirdiğini fark ettiklerini, belirli bir neden olmaksızın, çocuklarına istenmediklerini ve değersiz olduklarını hissettirecek davranışlardan uzaklaşmaya başladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin toplam reddetme Son Test Puanlarının ortalamalarının grup değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($t=14,342$; $p=0,000<0,05$). Kontrol grubu anne-babaların toplam reddetme Son Test Puanları ($x=95,010$), deney grubu anne-babaların toplam reddetme Son Test Puanlarından ($x=72,530$) yüksek bulunmuştur. Bu da verilen seminerlerin ebeveynler üzerinde etkili olduğunu, ailelerin çocuklarına karşı olan tutumlarındaki yanlışları görerek anne-baba olmanın gerekliliklerini bir kez daha fark ettiklerini ve böylece davranışlarında olumlu yönde değişiklikler meydana getirdiklerini göstermektedir.

4.3. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test / Son Test Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Ortalamaları

Bu bölümde araştırmaya katılan kontrol grubundaki anne ve babaların “Reddedici Ebeveyn Tutumları” öntest ve sontest puanlarının demografik özelliklere göre ortalamalarına ait bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 13.Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	SS	t	P
Sıcaklık Şefkat Ön Test	Bayan	65	33,55	11,57	-0,60	0,55
	Erkek	35	35,03	12,26		
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	Bayan	65	24,88	6,88	0,87	0,39
	Erkek	35	23,66	6,30		
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	Bayan	65	24,97	5,16	-0,80	0,43
	Erkek	35	25,83	5,10		
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	Bayan	65	12,17	3,52	1,41	0,16
	Erkek	35	11,23	2,41		
Toplam Reddetme Ön Test	Bayan	65	95,57	12,26	-0,07	0,95
	Erkek	35	95,74	11,48		

Araştırmaya katılan kontrol grubunda bulunan anne babalarının cinsiyetleri sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamaları ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0,05$). Buna göre araştırmaya katılan kontrol grubu ebeveynlere anne-baba eğitimi verilmeden önce, ebeveynlerin cinsiyetinin (Anne ya da baba olmasının) çocuklarına karşı gösterdikleri sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme davranışlarına herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir

Tablo 14.Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	t	P
Sıcaklık Şefkat Son Test	Bayan	65	32,72	10,78	-0,44	0,66
	Erkek	35	33,74	11,44		
Saldırganlık Düşmanlık Son Test	Bayan	65	24,95	6,65	0,82	0,42
	Erkek	35	23,86	5,93		
İhmalkârlık İlgisizlik Son Test	Bayan	65	25,05	5,04	-1,09	0,28
	Erkek	35	26,20	5,04		
Ayrışmamış Reddetme Son Test	Bayan	65	12,20	3,28	1,33	0,19
	Erkek	35	11,37	2,29		
Toplam Reddetme Son Test	Bayan	65	94,92	11,87	-0,11	0,92
	Erkek	35	95,17	10,06		

Araştırmaya katılan kontrol grubunda bulunan anne babalarının cinsiyetleri sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamaları ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.($p>0,05$). Buna göre araştırmaya katılan deney grubu ebeveynlere anne-baba eğitimi verilmeden önce, ebeveynlerin cinsiyetinin (Anne ya da baba olmasının) çocuklarına karşı gösterdikleri sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme davranışlarına herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir

Tablo 15. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ebeveyn Yaşına Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	p	Fark
Sıcaklık Şefkat Ön Test	20-30 Yaş	9	36,56	12,08	0,327	0,72	
	31-40 Yaş	68	33,49	11,97			
	41-50 Yaş	23	34,83	11,44			
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	20-30 Yaş	9	25,56	6,31	3,592	0,03	2>3
	31-40 Yaş	68	25,38	6,69			
	41-50 Yaş	23	21,26	5,97			
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	20-30 Yaş	9	22,89	4,68	1,113	0,33	
	31-40 Yaş	68	25,41	5,17			
	41-50 Yaş	23	25,78	5,15			
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	20-30 Yaş	9	13,11	3,52	1,301	0,28	
	31-40 Yaş	68	11,91	3,00			
	41-50 Yaş	37	11,081	3,303			
Toplam Reddetme Ön Test	20-30 Yaş	16	115,875	13,411	0,825	0,44	
	31-40 Yaş	147	122,020	18,323			
	41-50 Yaş	37	116,811	18,940			

Araştırmaya katılan kontrol grubunda bulunan anne babalarının yaşlarının sıcaklık şefkat, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamaları ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.($p>0,05$).

Kontrol grubundaki ebeveynlerin saldırganlık-düşmanlık ön test puan ortalamalarının ebeveyn yaşı değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi

(Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($F=3,592$; $p=0,03<0,05$).

Farklılıkların neden kaynaklandığını ortaya çıkartmak için tamamlayıcı post-hoc analizi uygulanmıştır. 31-40 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık Ön Test Puanları ($25,38 \pm 6,69$), 41-50 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık Ön Test Puanlarından ($21,26 \pm 5,97$) yüksek bulunmuştur. Buna göre ebeveynlerin yaşlarının, gösterdikleri saldırganlık düşmanlık davranışlarına etkisi olduğu görülmektedir. 31-40 yaş aralığında olan anne-babaların yaşı daha büyük anne babalara göre çocuklarından daha fazla şikâyetçi oldukları, çocuklarının davranışlarına karşı daha sabırsız oldukları ve yanlış davranışlarında çocuklarını cezalandırdıkları söylenebilir. Buna göre genç yaşlardaki anne-babaların daha fazla disiplinli olmaya çalışmalarından, 41-50 yaş aralığındaki anne- babaların nispeten daha hoşgörülü davrandıkları düşünülebilir.

Tablo 16. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ebeveyn Yaşına Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	p	Fark
Sıcaklık Şefkat Sontest	20-30 Yaş	9	35,78	11,51	,385	0,68	
	31-40 Yaş	68	32,53	11,10			
	41-50 Yaş	23	33,65	10,66			
Saldırganlık Düşmanlık Sontest	20-30 Yaş	9	25,44	5,68	3,903	0,02	2>3
	31-40 Yaş	68	25,53	6,55			
	41-50 Yaş	23	21,39	5,30			
İhmalkârlık İlgisizlik Sontest	20-30 Yaş	9	23,44	4,30	,897	0,41	
	31-40 Yaş	68	25,50	5,13			
	41-50 Yaş	23	26,09	5,04			
Ayrışmamış Reddetme Sontest	20-30 Yaş	9	12,89	3,66	,904	0,41	
	31-40 Yaş	68	11,97	2,88			
	41-50 Yaş	23	11,35	3,04			
Toplam Reddetme Sontest	20-30 Yaş	9	97,56	12,90	,888	0,41	
	31-40 Yaş	68	95,53	11,16			
	41-50 Yaş	23	92,48	10,77			

Araştırmaya katılan kontrol grubunda bulunan anne babalarının yaşlarının sıcaklık şefkat, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme son test puanlarının ortalamaları ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna

göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0,05$). Bu sonuca göre araştırmaya katılan ebeveynlerin anne-baba eğitimi almadan önce, çocuklarına gösterdikleri sıcaklık şefkat, ihmalkârlık ilgisizlik, ayırışmamış reddetme davranışlarının anne-babanın yaşıyla ilgili olmadığını göstermektedir.

Araştırmaya katılan kontrol grubundaki ebeveynlerin saldırganlık düşmanlık Sontest Puanlarının ortalamalarının ebeveyn yaşı değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($F=3,903$; $p=0,02<0,05$). Farklılıkların neden kaynaklandığını ortaya çıkartmak için tamamlayıcı post-hoc analizi uygulanmıştır. 31-40 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık son test puanları ($25,53\pm 6,55$), 41-50 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık son test puanlarından ($21,39\pm 5,30$) yüksek bulunmuştur. Buna göre ebeveynlerin yaşlarının, gösterdikleri saldırganlık düşmanlık davranışlarına son testte etkisi olduğu görülmektedir. 31-40 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık alt boyutunda 41-50 yaş aralığındaki anne-babalara göre çocuklarından daha fazla şikâyetçi oldukları, çocuklarının davranışlarına karşı daha sabırsız oldukları ve yanlış davranışlarında çocuklarını cezalandırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ön test sonuçlarında da genç yaşlardaki anne-babaların daha fazla disiplinli olmaya çalıştıkları sonucuna ulaşıldığından geçen süre içerisinde çok şeyin değişmediği görülmektedir.

Tablo 17. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Sıcaklık Şefkat Ön Test	Lise Mezunu ve Altı	26	34,65	10,51	,328	0,72	
	Üniversite Veya Yüksekokul Mezunu	66	34,23	12,59			
	Yüksek Lisans ve üstü	8	30,88	9,06			
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	Lise Mezunu ve Altı	26	27,19	7,55	3,134	0,05	1>2
	Üniversite Veya Yüksekokul Mezunu	66	23,56	6,32			
	Yüksek Lisans ve üstü	8	22,88	4,16			
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	Lise Mezunu ve Altı	26	25,85	5,50	,630	0,53	
	Üniversite Veya Yüksekokul Mezunu	66	24,88	5,06			
	Yüksek Lisans ve üstü	8	26,63	4,63			

Ayrılmamış Reddetme Ön Test	Lise Mezunu ve Altı	26	12,92	3,73	2,611	0,08	
	Üniversite Veya Yüksekokul Mezunu	66	11,59	3,06			
	Yüksek Lisans ve üstü	8	10,38	0,92			
Toplam Reddetme Ön Test	Lise Mezunu ve Altı	26	100,62	12,57	3,547	0,05	1>2
	Üniversite Veya Yüksekokul Mezunu	66	94,26	11,61			
	Yüksek Lisans ve üstü	8	90,75	7,91			

Araştırmaya katılan kontrol grubu ebeveynlerin sıcaklık şefkat, ihmalkârlık ilgisizlik ve ayrılmamış reddetme ön test puanlarının ortalamalarının eğitim durumu değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$). Araştırmaya katılan kontrol grubundaki ebeveynlere eğitim verilmeden önce elde edilen bulgulara göre sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrılmamış reddetme davranışlarını gösteren ebeveynlerin eğitim durumlarının çocuklarına olan davranışlarını etkilemediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan kontrol grubu ebeveynlerin saldırganlık düşmanlık ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamalarının eğitim durumu değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($p\leq 0.05$).

Farklılıkların neden kaynaklandığını ortaya çıkartmak için tamamlayıcı post-hoc analizi uygulanmıştır. Eğitim durumu lise mezunu ve altı olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık ön test puanları ($27,19 \pm 7,55$), Üniversite veya yüksekokul mezunu olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık ön test puanlarından ($23,56 \pm 6,32$) yüksek bulunmuştur. Eğitim durumu lise mezunu ve altı olan anne-babaların toplam reddetme ön test puanları ($100,62 \pm 12,57$), Üniversite veya yüksekokul mezunu olan anne-babaların toplam reddetme ön test puanlarından ($94,26 \pm 11,61$) yüksek bulunmuştur. Kontrol grubu ön test sonuçlarına göre ebeveynlerin eğitim durumlarının, gösterdikleri saldırganlık düşmanlık ve toplam reddetme davranışlarına etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo 18. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	P	Fark
Sıcaklık Şefkat Sontest	Lise Mezunu ve Altı	26	33,50	9,75	,221	0,80	
	Üniversite Veya	66	33,21	11,75			
	Yüksekokul Mezunu						
	Yüksek Lisans ve üstü	8	30,63	8,52			
Saldırganlık Düşmanlık Sontest	Lise Mezunu ve Altı	26	27,12	7,44	3,178	0,05	1>2
	Üniversite Veya	66	23,86	6,00			
	Yüksekokul Mezunu						
	Yüksek Lisans ve üstü	8	22,13	3,40			
İhmalkârlık İlgisizlik Sontest	Lise Mezunu ve Altı	26	26,23	5,41	,856	0,43	
	Üniversite Veya	66	24,98	4,98			
	Yüksekokul Mezunu						
	Yüksek Lisans ve üstü	8	26,75	4,27			
Ayrışmamış Reddetme Sontest	Lise Mezunu ve Altı	26	12,92	3,24	2,670	0,06	
	Üniversite Veya	66	11,68	2,95			
	Yüksekokul Mezunu						
	Yüksek Lisans ve üstü	8	10,50	1,07			
Toplam Reddetme Sontest	Lise Mezunu ve Altı	26	99,77	12,03	3,757	0,07	
	Üniversite Veya	66	93,74	10,66			
	Yüksekokul Mezunu						
	Yüksek Lisans ve üstü	8	90,00	8,90			

Araştırmaya katılan ebeveynlerin sıcaklık şefkat, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme son test puanlarının ortalamalarının eğitim durumu değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$). Araştırmaya katılan kontrol grubundaki ebeveynlerin eğitim durumlarıyla ilgili bulgulara göre sıcaklık şefkat, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme davranışlarını gösteren ebeveynlerin eğitim durumlarının çocuklarına olan davranışlarını etkilemediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan kontrol grubu saldırganlık düşmanlık son test puanlarının ortalamalarının eğitim durumu değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi

(Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($p \leq 0.05$).

Farklılıkların neden kaynaklandığını ortaya çıkartmak için tamamlayıcı post-hoc analizi uygulanmıştır. Eğitim durumu lise mezunu ve altı olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık son test puanları ($27,12 \pm 7,44$), Üniversite veya yüksekokul mezunu olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık son test puanlarından ($23,86 \pm 6,00$) yüksek bulunmuştur. Kontrol grubu son test sonuçlarına göre ebeveynlerin eğitim durumlarının, gösterdikleri saldırganlık düşmanlık davranışlarına etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo 19. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	P
Sıcaklık Şefkat Ön Test	450- 750 TL	5	36,80	10,18	0,261	0,85
	751- 1700 TL	24	35,29	12,85		
	1751-2500 TL	26	32,92	11,99		
	2501 TL ve üstü	45	33,78	11,49		
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	450- 750 TL	5	24,40	7,30	1,122	0,34
	751- 1700 TL	24	22,79	6,85		
	1751-2500 TL	26	26,23	6,63		
	2501 TL ve üstü	45	24,31	6,52		
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	450- 750 TL	5	26,00	5,15	0,252	0,86
	751- 1700 TL	24	24,50	5,44		
	1751-2500 TL	26	25,38	4,69		
	2501 TL ve üstü	45	25,53	5,33		
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	450- 750 TL	5	12,60	4,83	0,727	0,54
	751- 1700 TL	24	12,08	3,75		
	1751-2500 TL	26	12,35	2,83		
	2501 TL ve üstü	45	11,33	2,92		
Toplam Reddetme Ön Test	450- 750 TL	5	99,80	16,78	0,392	0,76
	751- 1700 TL	24	94,67	13,37		
	1751-2500 TL	26	96,88	11,89		
	2501 TL ve üstü	45	94,96	10,83		

Araştırmaya katılan kontrol grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamalarının ekonomik durum değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü

varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$).

Tablo 20. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	P
Sıcaklık Şefkat Sontest	450- 750 TL	5	35,60	10,01	0,297	0,83
	751- 1700 TL	24	34,33	12,32		
	1751-2500 TL	26	31,88	10,47		
	2501 TL ve üstü	45	32,82	10,83		
Saldırganlık Düşmanlık Sontest	450- 750 TL	5	25,00	7,81	1,252	0,30
	751- 1700 TL	24	22,71	6,22		
	1751-2500 TL	26	26,19	6,27		
	2501 TL ve üstü	45	24,58	6,36		
İhmalkârlık İlgisizlik Sontest	450- 750 TL	5	26,80	5,07	0,412	0,74
	751- 1700 TL	24	24,58	5,46		
	1751-2500 TL	26	25,42	4,37		
	2501 TL ve üstü	45	25,78	5,26		
Ayrışmamış Reddetme Sontest	450- 750 TL	5	12,20	4,15	1,053	0,37
	751- 1700 TL	24	11,96	3,51		
	1751-2500 TL	26	12,69	2,68		
	2501 TL ve üstü	45	11,40	2,71		
Toplam Reddetme Sontest	450- 750 TL	5	99,60	15,95	0,519	0,67
	751- 1700 TL	24	93,58	12,40		
	1751-2500 TL	26	96,19	10,93		
	2501 TL ve üstü	45	94,58	10,36		

Araştırmaya katılan kontrol grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme son test puanlarının ortalamalarının ekonomik durum değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$). Bu sonuca göre araştırmaya katılan ebeveynlerin ekonomik gelirlerinin az ya da çok olması ile çocuklarına karşı tutumları arasında bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 21. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	P
Sıcaklık Şefkat Ön Test	5 Yaşında	8	36,50	10,57	1,202	0,30
	6 Yaşında	27	31,15	10,40		
	7 Yaşında	65	34,98	12,38		
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	5 Yaşında	8	25,00	8,42	,884	0,42
	6 Yaşında	27	25,81	6,10		
	7 Yaşında	65	23,82	6,69		
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	5 Yaşında	8	23,00	6,26	1,121	0,33
	6 Yaşında	27	26,07	4,59		
	7 Yaşında	65	25,22	5,19		
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	5 Yaşında	8	13,88	4,02	4,538	0,07
	6 Yaşında	27	12,81	3,32		
	7 Yaşında	65	11,18	2,87		
Toplam Reddetme Ön Test	5 Yaşında	8	98,38	18,65	,255	0,78
	6 Yaşında	27	95,85	11,53		
	7 Yaşında	65	95,20	11,28		

Araştırmaya katılan ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme Son test puanlarının ortalamalarının çocuğun yaşı değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$).

Tablo 22. Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	P
Sıcaklık Şefkat Sontest	5 Yaşında	8	35,78	11,51	1,215	0,30
	6 Yaşında	27	32,53	11,10		
	7 Yaşında	65	33,65	10,66		
Saldırganlık Düşmanlık Sontest	5 Yaşında	8	25,44	5,68	0,829	0,44
	6 Yaşında	27	25,53	6,55		
	7 Yaşında	65	21,39	5,30		
İhmalkârlık İlgisizlik Sontest	5 Yaşında	8	23,44	4,30	0,724	0,49
	6 Yaşında	27	25,50	5,13		
	7 Yaşında	65	26,09	5,04		
Ayrışmamış Reddetme Sontest	5 Yaşında	8	12,89	3,66	3,236	0,06
	6 Yaşında	27	11,97	2,88		
	7 Yaşında	65	11,35	3,04		

Toplam Reddetme Sontest	5 Yaşında	8	97,56	12,90	0,249	0,78
	6 Yaşında	27	95,53	11,16		
	7 Yaşında	65	92,48	10,77		

Araştırmaya katılan ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme Son test puanlarının ortalamalarının çocuğun yaşı değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$). Yapılan araştırma sonucuna göre çocuğun 5, 6 ve 7 yaşında olmasının ebeveynlerin çocuklarına gösterdiği sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme davranışlarını etkilemediği görülmektedir.

4.4. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test / Son Test Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Ortalamaları

Bu bölümde araştırmaya katılan deney grubundaki anne ve babaların “Reddedici Ebeveyn Tutumları” son test puanlarının demografik özelliklere göre ortalamalarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 23. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	t	P
Sıcaklık Şefkat Ön Test	Bayan	76	28,17	8,69	-0,19	0,85
	Erkek	24	27,83	8,79		
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	Bayan	76	17,04	4,85	-1,85	0,07
	Erkek	24	18,46	4,34		
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	Bayan	76	21,64	4,18	0,95	0,34
	Erkek	24	20,79	4,70		
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	Bayan	76	5,45	2,51	-1,09	0,28
	Erkek	24	6,17	2,75		
Toplam Reddetme Ön Test	Bayan	76	72,30	11,00	-0,90	0,37
	Erkek	24	73,25	10,99		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test

puanlarının ortalamalarının ebeveyn cinsiyeti değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.($p>0,05$). Araştırmanın ebeveyn cinsiyetine göre sonucuna baktığımızda anne-baba eğitime katılan ebeveynlerin cinsiyetinin çocuklarına olan davranışlarına farklı bir şekilde yansımadağı görülmektedir.

Tablo 24 Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ebeveyn Cinsiyetine Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	t	P
Sıcaklık Şefkat Son Test	Bayan	65	33,55	11,57	0,17	0,87
	Erkek	35	35,03	12,26		
Saldırganlık Düşmanlık Son Test	Bayan	65	24,88	6,88	-1,28	0,20
	Erkek	35	23,66	6,30		
İhmalkârlık İlgisizlik Son Test	Bayan	65	24,97	5,16	0,85	0,40
	Erkek	35	25,83	5,10		
Ayrışmamış Reddetme Son Test	Bayan	65	12,17	3,52	-1,20	0,23
	Erkek	35	11,23	2,41		
Toplam Reddetme Son Test	Bayan	65	95,57	12,26	-0,37	0,71
	Erkek	35	95,74	11,48		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme son test puanlarının ortalamalarının ebeveyn cinsiyeti değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan t-testi sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.($p>0,05$). Araştırmanın ebeveyn cinsiyetine göre sonucuna baktığımızda anne-baba eğitime katılan ebeveynlerin cinsiyetinin çocuklarına olan davranışlarına farklı bir şekilde yansımadağı görülmektedir.

Tablo 25. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ebeveyn Yaşına Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	P
Sıcaklık Şefkat Ön Test	20-30 Yaş	7	36,29	10,39	1,382	0,26
	31-40 Yaş	79	31,70	10,96		
	41-50 Yaş	14	28,07	10,68		
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	20-30 Yaş	7	25,71	5,19	3,278	0,04
	31-40 Yaş	79	25,97	6,11		
	41-50 Yaş	14	21,64	4,31		
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	20-30 Yaş	7	24,29	4,23	0,875	0,42
	31-40 Yaş	79	26,89	5,04		

	41-50 Yaş	14	26,71	5,00		
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	20-30 Yaş	7	12,57	2,30	1,680	0,19
	31-40 Yaş	79	12,63	3,17		
	41-50 Yaş	14	11,00	2,88		
Toplam Reddetme Ön Test	20-30 Yaş	7	98,86	11,77	3,834	0,02
	31-40 Yaş	79	97,19	13,09		
	41-50 Yaş	14	87,43	8,54		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamalarının ebeveyn yaşı değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$).

Tablo 26. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ebeveyn Yaşına Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	p
Sıcaklık Şefkat Son Test	20-30 Yaş	7	32,57	7,41	3,116	0,05
	31-40 Yaş	79	28,51	8,93		
	41-50 Yaş	14	23,50	5,81		
Saldırganlık Düşmanlık Son Test	20-30 Yaş	7	18,29	4,35	3,662	0,03
	31-40 Yaş	79	17,85	4,79		
	41-50 Yaş	14	14,29	3,69		
İhmalkârlık İlgisizlik Son Test	20-30 Yaş	7	19,57	3,36	0,710	0,49
	31-40 Yaş	79	21,59	4,40		
	41-50 Yaş	14	21,50	4,16		
Ayrışmamış Reddetme Son Test	20-30 Yaş	7	6,29	2,21	3,486	0,03
	31-40 Yaş	79	5,85	2,59		
	41-50 Yaş	14	4,00	2,15		
Toplam Reddetme Son Test	20-30 Yaş	7	76,71	9,23	6,732	0,00
	31-40 Yaş	79	73,80	10,88		
	41-50 Yaş	14	63,29	7,16		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme son test puanlarının ortalamalarının ebeveyn yaşı değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$).

Anne-baba eğitiminden sonra elde edilen bulgulara bakarak ebeveynlerin yaşı kaç olursa olsun, bunun şefkat sıcaklık,

saldırıcılık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik ve ayrışmamış reddetme davranışlarını etkilemediği söylenebilir.

Tablo 27. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

Grup		N	\bar{X}	Ss	F	p
Sıcaklık Şefkat Ön Test	Lise mezunu ve altı	12	36,00	9,90	1,294	0,28
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	31,24	10,46		
	Yüksek lisans ve üstü	21	29,81	12,70		
Saldırıcılık Düşmanlık Ön Test	Lise mezunu ve altı	12	26,50	5,70	0,374	0,69
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	25,37	5,96		
	Yüksek lisans ve üstü	21	24,62	6,38		
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	Lise mezunu ve altı	12	25,83	4,71	0,712	0,49
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	26,49	5,03		
	Yüksek lisans ve üstü	21	27,76	5,03		
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	Lise mezunu ve altı	12	11,42	2,23	0,831	0,44
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	12,43	3,08		
	Yüksek lisans ve üstü	21	12,86	3,58		
Toplam reddetme Ön Test	Lise mezunu ve altı	12	99,75	8,38	0,606	0,55
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	95,54	12,58		
	Yüksek lisans ve üstü	21	95,05	15,69		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırıcılık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamalarının eğitim durumu değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$).

Tablo 28. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

Grup		N	\bar{X}	Ss	F	p
Sıcaklık Şefkat Son Test	Lise mezunu ve altı	12	29,83	5,51	0,321	0,73
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	28,01	8,63		
	Yüksek lisans ve üstü	21	27,33	10,34		

Saldırganlık Düşmanlık Son Test	Lise mezunu ve altı	12	17,25	4,27	0,100	0,91
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	17,52	4,76		
	Yüksek lisans ve üstü	21	17,00	5,20		
İhmalkârlık İlgisizlik Son Test	Lise mezunu ve altı	12	21,00	3,98	0,585	0,56
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	21,24	4,35		
	Yüksek lisans ve üstü	21	22,33	4,39		
Ayrışmamış Reddetme Son Test	Lise mezunu ve altı	12	4,67	1,97	1,022	0,36
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	5,69	2,51		
	Yüksek lisans ve üstü	21	5,95	3,04		
Toplam reddetme Son Test	Lise mezunu ve altı	12	72,75	9,08	0,004	1,00
	Üniversite veya yüksekokul mezunu	67	72,46	10,70		
	Yüksek lisans ve üstü	21	72,62	13,05		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme son test puanlarının ortalamalarının eğitim durumu değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$). Anne-baba eğitiminden sonra tespit edilen sonuçlara göre anne-babaların çocuklarına olan tutumları ile eğitim durumları arasında bir ilişkinin olmadığını söyleyebiliriz. Bu sonucun çıkmasında eğitime katılan ailelerin eğitim durumlarının (%66,5) üniversite veya yüksekokul mezunu, 29'u (%14,5) yüksek lisans ve üstü olmasının da etkili olabileceği görülmektedir.

Tablo 29. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	p
Sıcaklık Şefkat Son Test	450- 750 TL	5	36,20	13,46	0,840	0,48
	751- 1700 TL	10	35,20	10,27		
	1751-2500 TL	17	30,00	11,04		
	2501 TL ve üstü	68	31,00	10,86		
Saldırganlık Düşmanlık Son Test	450- 750 TL	5	23,00	5,39	0,428	0,73
	751- 1700 TL	10	24,90	4,86		
	1751-2500 TL	17	26,35	4,69		
	2501 TL ve üstü	68	25,34	6,48		
İhmalkârlık İlgisizlik Son Test	450- 750 TL	5	25,20	6,61	0,439	0,73
	751- 1700 TL	10	25,50	4,88		
	1751-2500 TL	17	26,47	5,14		
	2501 TL ve üstü	68	27,01	4,90		

Ayrışmamış Reddetme Son Test	450- 750 TL	5	12,40	3,21	0,018	1,00
	751- 1700 TL	10	12,50	2,12		
	1751-2500 TL	17	12,53	2,79		
	2501 TL ve üstü	68	12,35	3,34		
Toplam Reddetme Son Test	450- 750 TL	5	96,80	10,43	0,118	0,95
	751- 1700 TL	10	98,10	8,60		
	1751-2500 TL	17	95,35	10,07		
	2501 TL ve üstü	68	95,71	14,23		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamalarının ekonomik durum değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$).

Tablo 30. Deney Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	p
Sıcaklık Şefkat Son Test	450- 750 TL	5	30,00	10,65	0,184	0,91
	751- 1700 TL	10	29,40	7,28		
	1751-2500 TL	17	27,59	9,87		
	2501 TL ve üstü	68	27,88	8,56		
Saldırganlık Düşmanlık Son Test	450- 750 TL	5	15,80	5,63	0,587	0,62
	751- 1700 TL	10	16,30	3,37		
	1751-2500 TL	17	18,35	3,53		
	2501 TL ve üstü	68	17,41	5,14		
İhmalkârlık İlgisizlik Son Test	450- 750 TL	5	20,60	5,86	0,191	0,90
	751- 1700 TL	10	21,30	3,59		
	1751-2500 TL	17	20,94	4,68		
	2501 TL ve üstü	68	21,65	4,26		
Ayrışmamış Reddetme Son Test	450- 750 TL	5	5,60	2,07	0,010	1,00
	751- 1700 TL	10	5,50	1,72		
	1751-2500 TL	17	5,59	1,97		
	2501 TL ve üstü	68	5,65	2,86		
Toplam Reddetme Son Test	450- 750 TL	5	72,00	12,51	0,005	1,00
	751- 1700 TL	10	72,50	6,28		
	1751-2500 TL	17	72,47	8,48		
	2501 TL ve üstü	68	72,59	12,05		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme son test puanlarının ortalamalarının ekonomik durum değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$). Anne-baba eğitimi sonrasında ebeveynlere yapılan anket sonuçlarına göre ailelerin ekonomik düzeylerinin çocuklara olan davranışlarını etkilemediği görülmektedir.

Tablo 31. Deney grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	P
Sıcaklık Şefkat Ön Test	5 Yaşında	12	29,25	9,10	0,322	0,73
	6 Yaşında	46	31,52	11,38		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	32,14	11,07		
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test	5 Yaşında	12	21,58	4,38	2,804	0,07
	6 Yaşında	46	25,85	5,18		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	25,88	6,86		
İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test	5 Yaşında	12	27,42	3,87	0,157	0,86
	6 Yaşında	46	26,65	5,33		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	26,50	4,94		
Ayrışmamış Reddetme Ön Test	5 Yaşında	12	12,08	2,57	0,083	0,92
	6 Yaşında	46	12,39	3,11		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	12,50	3,29		
Toplam Reddetme Ön Test	5 Yaşında	12	90,33	9,57	1,332	0,27
	6 Yaşında	46	96,41	12,14		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	97,02	14,20		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme ön test puanlarının ortalamalarının çocuğun yaşı değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$).

Tablo 32. Deney grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Son Test Puanlarının Çocuğun Yaşına Göre Ortalamaları

	Grup	N	\bar{X}	Ss	F	p
Sıcaklık Şefkat Son Test	5 Yaşında	12	24,75	5,75	1,114	0,33
	6 Yaşında	46	28,15	9,30		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	28,98	8,58		
Saldırganlık Düşmanlık Son Test	5 Yaşında	12	14,67	4,52	2,285	0,11
	6 Yaşında	46	17,80	4,01		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	17,69	5,39		
İhmalkârlık İlgisizlik Son Test	5 Yaşında	12	21,75	3,60	0,041	0,96
	6 Yaşında	46	21,35	4,72		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	21,45	4,07		
Ayrışmamış Reddetme Son Test	5 Yaşında	12	5,33	2,06	0,265	0,77
	6 Yaşında	46	5,50	2,72		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	5,83	2,57		
Toplam Reddetme Son Test	5 Yaşında	12	66,50	7,90	2,245	0,11
	6 Yaşında	46	72,80	10,48		
	7 ve Daha Büyük Yaşta	42	73,95	11,80		

Araştırmaya katılan, deney grubundaki ebeveynlerin sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ve toplam reddetme son test puanlarının ortalamalarının çocuğun yaşı değişkeni ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre grup ortalamalarında meydana gelen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p>0.05$). Verilen eğitim sonrasında yapılan anket sonucuna göre, ebeveynlerin çocukların yaşının küçük ya da büyük olmasının davranışlarında değişiklikler yapmadığı görülmektedir.

4.5. Deney/Kontrol Grubu Reddedici Ebeveyn Tutumları Ön Test/Son Test

Puanlarının Aralarındaki İlişkinin Eşleşmiş T-testi ile İncelenmesi

Bu bölümde araştırmaya katılan deney ve kontrol grubundaki anne ve babaların “Reddedici Ebeveyn Tutumları” ön test ve son test puanları arasındaki ilişkinin T-testi ile incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.5.1. Deney/Kontrol Grubu Anne-babaların Sıcaklık Şefkat Puanı Öntest/Son test Bulguları

Bu bölümde deney ve kontrol grubunda anne-babaların sıcaklık şefkat puanı Öntest ve son test elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 33. Deney Grubu Sıcaklık Şefkat Ön Test İle Sıcaklık Şefkat Son Test Arasındaki Fark

Gruplar	N	Ort	Ss	t	P
Ön Test	100	34,070	11,777	5,919	0,000
Son Test	100	33,080	10,965		

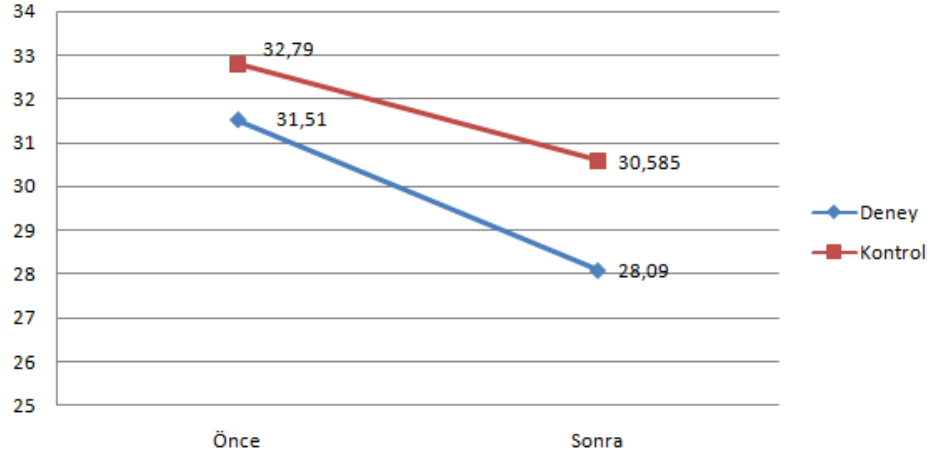
Sıcaklık Şefkat Ön Test ile Sıcaklık Şefkat Son Test ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını ortaya çıkartmak için yapılmış olan eşleştirilmiş grup t-testi sonucuna göre, aritmetik ortalamaların arasında meydana gelen fark istatistiksel açıdan manidar bulunmuştur. ($t=5,919$; $p=0,000<0,05$). Sıcaklık Şefkat Ön Test ortalaması ($x=34,070$) Sıcaklık Şefkat Son Test ortalamasından ($x=33,080$) yüksektir. Bu sonuç yapılan eğitimle beraber ebeveynlerin çocuklarına olan ilgilerinin, sevgilerini gösterme düzeylerinin, çocuklarını hayatlarının daha da içine aldıklarının göstergesidir.

Tablo 34. Kontrol Grubu Sıcaklık Şefkat Ön Test İle Sıcaklık Şefkat Son Test Arasındaki Fark

Gruplar	N	Ort	Ss	t	P
Ön Test	100	32,790	11,407	9,575	0,000
Son Test	100	30,585	10,172		

Sıcaklık Şefkat Öntest ile sıcaklık şefkat Sontest ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t-testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=9,575$; $p=0,000<0,05$). Sıcaklık Şefkat Öntest ortalaması ($x=32,790$) sıcaklık şefkat Sontest ortalamasından ($x=30,585$) yüksektir.

Kontrol grubu sıcaklık-şefkat ön test ve son test sonuçlarına göre anne-baba eğitim almayan ebeveynlerin geçen süre zarfında çocuklarına gösterdikleri sıcaklık şefkat içeren davranışları da değişiklikler olduğunu göstermektedir. Bu durum anne-baba eğitimlerine katılmayan ebeveynlerinde kendilerini geliştirdiklerini göstermektedir. Bu durumda ebeveynlerin eğitim durumlarının çoğunlukla yüksek olmasının yanı sıra geçen sürenin de etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Şekil 1. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Sıcaklık Şefkat Puanı Öntest/Son test Bulguları

4.5.2. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Saldırganlık Düşmanlık Puanı Öntest/Son test Bulguları

Bu bölümde deney ve kontrol grubunda anne-babaların saldırganlık-düşmanlık puanı Öntest ve son test elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 35. Deney Grubu Saldırganlık Düşmanlık Ön Test İle Saldırganlık Düşmanlık Son Test Arasındaki Fark

Gruplar	N	Ort	Ss	t	P
Ön Test	100	25,350	5,980	35,503	0,000
Son Test	100	17,380	4,754		

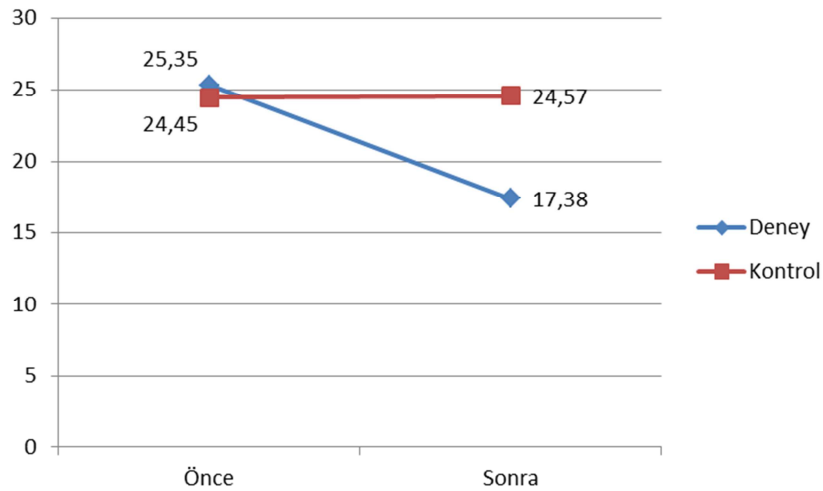
Saldırganlık Düşmanlık Ön Test ile Saldırganlık Düşmanlık Son Test ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını ortaya çıkartmak için yapılmış olan eşleştirilmiş grup t-testi sonucuna göre, aritmetik ortalamaların arasında meydana gelen fark istatistiksel açıdan manidar bulunmuştur. ($t=35,503$; $p=0,000<0,05$). Saldırganlık Düşmanlık Ön Test ortalaması ($x=25,350$) Saldırganlık Düşmanlık Son Test ortalamasından ($x=17,380$) yüksektir. Bu sonuca bakarak ebeveynlerin aldıkları eğitim sonrası çocuklarına karşı kırıncı konuşmalarının, çocuğuyla beraber olmaktan kaçınmalarının, çocuğu yanlış bir şey yaptığında onu tehdit ederek korkutmanın çocuğunun iç dünyasında ne büyük bir tahribat oluşturacağını farkına vardıklarını, sorunları çözmeye çalışırken ben dili kullanmaya başladıklarını ve bu yanlış davranışlarını düzeltme adına adım atmaya başladıklarını söyleyebiliriz. Verilen

eğitim anne-babaları değiştirirken çocukların davranışlarına da olumlu yansıyacak ve becerilerinin artmasına yardımcı olacaktır.

Tablo 36. Kontrol Grubu Saldırđanlık Düşmanlık Ön Test İle Saldırđanlık Düşmanlık Son Test Arasındaki Fark

Gruplar	N	Ort	Ss	t	P
Ön Test	100	24,450	6,673	-0,734	0,465
Son Test	100	24,570	6,398		

Saldırđanlık Düşmanlık Ön Test ile Saldırđanlık Düşmanlık Son Test ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını ortaya çıkartmak için yapılmış olan eşleştirilmiş grup t-testi sonucuna göre, aritmetik ortalamaların arasında meydana gelen fark istatistiksel açıdan manidar bulunmamıştır. ($t=-0,734$; $p=0,465>0,05$). Araştırma sonucuna göre anne-baba eğitimi almayan ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına karşı göstermiş oldukları yanlış davranışların devam ettiğini söylemek mümkündür.

şekil 2. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Saldırđanlık Düşmanlık Puanı Öntest/Son test Bulguları

4.5.3. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin İhmalkârlık İlgisizlik Puanı Öntest/Son test Bulguları

Bu bölümde deney ve kontrol grubunda yeralan anne ve babaların ihmalkârlık-İlgisizlik puanı Öntest ve son test bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 37. Deney Grubu İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test İle İhmalkârlık İlgisizlik Son Test Arasındaki Fark

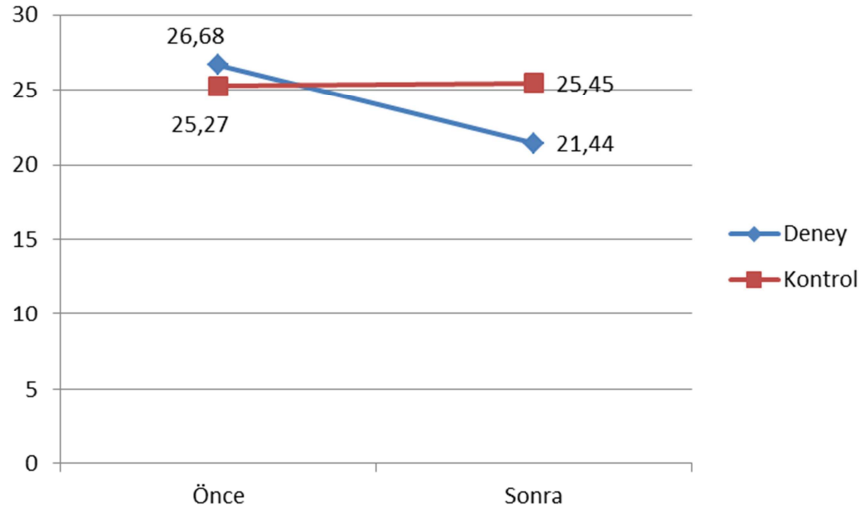
Gruplar	N	Ort	Ss	t	P
Ön Test	100	26,680	4,981	38,204	0,000
Son Test	100	21,440	4,298		

İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test ile İhmalkârlık İlgisizlik Son Test ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını ortaya çıkartmak için yapılmış olan eşleştirilmiş grup t-testi sonucuna göre, aritmetik ortalamaların arasında meydana gelen fark istatistiksel açıdan manidar bulunmuştur. ($t=38,204$; $p=0,000<0,05$). İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test ortalaması ($x=26,680$) İhmalkârlık İlgisizlik Son Test ortalamasından ($x=21,440$) yüksektir. Bu sonuçlara göre verilen eğitimlerin ebeveynleri olumlu yönde değişime götürdüğü, ebeveynlerin seminerler sonrası olumsuz davranışlarının çocuklarda oluşturduğu kaygı düzeyini daha iyi fark ederek plan yaparken çocuklarını planlarına daha çok dâhil ettikleri, çocukları yardım istediği zaman daha hassas davrandıkları, onlarla iletişim kurmaya çalıştıkları fikrine ulaşılabilir.

Tablo 38. Kontrol Grubu İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test İle İhmalkârlık İlgisizlik Son Test Arasındaki Fark

Gruplar	N	Ort	Ss	t	P
Ön Test	100	25,270	5,130	-1,901	0,060
Son Test	100	25,450	5,042		

İhmalkârlık ilgisizlik ön test ile ihmalkârlık ilgisizlik son test ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını ortaya çıkartmak için yapılmış olan eşleştirilmiş grup t-testi sonucuna göre, aritmetik ortalamaların arasında meydana gelen fark istatistiksel açıdan manidar bulunmamıştır. ($t=-1,901$; $p=0,060>0,05$). Bu sonuca göre araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarını ihmal ettiklerinin farkında olmadıklarını veya farkında olsalar da bunu telafi etme adına herhangi bir değişikliğe gitmediklerini söyleyebiliriz. Çıkan bu sonuç anne-baba eğitiminin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Şekil 3. Deneysel/Kontrol Grubu Ebeveynlerin İhmalkârlık İlgisizlik Puanı Öntest/Sontest Bulguları

4.5.4. Deneysel/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Ayrışmamış Reddetme Puanı Öntest/Sontest Bulguları

Bu bölümde deney ve kontrol grubunda yer alan anne ve babaların ayrışmamış reddetme puanı öntest ve sontest bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 39. Deneysel Grubu Ayrışmamış Reddetme Ön Test İle Ayrışmamış Reddetme Son Test Arasındaki Fark

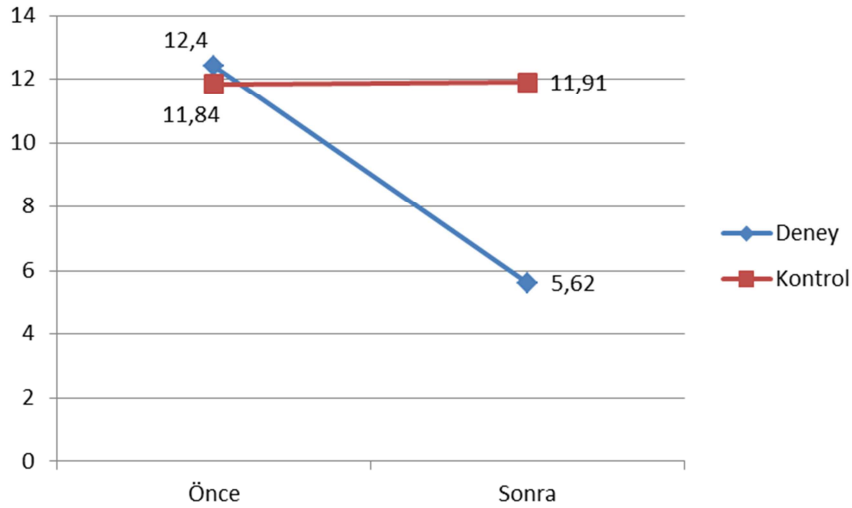
Gruplar	N	Ort	Ss	t	p
Ön Test	100	12,400	3,104	59,359	0,000
Son Test	100	5,620	2,573		

Ayrışmamış Reddetme Ön Test ile Ayrışmamış Reddetme Son Test ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını ortaya çıkartmak için yapılmış olan eşleştirilmiş grup t-testi sonucuna göre, aritmetik ortalamaların arasında meydana gelen fark istatistiksel açıdan manidar bulunmuştur. ($t=59,359$; $p=0,000 < 0,05$). Ayrışmamış Reddetme Ön Test ortalaması ($x=12,400$) Ayrışmamış Reddetme Son Test ortalamasından ($x=5,620$) yüksektir. Bu sonuç doğrultusunda seminerler öncesinde ebeveynlerin çocuğuna olan sevgisini sorgularken seminerler sonrasında Sevgisizliğin çocuklarda büyük psikolojik problemlere neden olacağını düşünmeye başladığı ve sevgisini çocuğuna daha çok hissettirme çabasında olduğunu, çocuğuna olan nedensiz kızgınlığını pozitif yönde yansıtmaya başladığını söylemek mümkündür.

Tablo 40. Kontrol Grubu Ayrışmamış Reddetme Ön Test İle Ayrışmamış Reddetme Son Test Arasındaki Fark

Gruplar	N	Ort	Ss	t	p
Ön Test	100	11,840	3,199	-0,776	0,439
Son Test	100	11,910	2,985		

Ayrışmamış Reddetme Ön Test ile Ayrışmamış Reddetme Son Test ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını ortaya çıkartmak için yapılmış olan eşleştirilmiş grup t-testi sonucuna göre, aritmetik ortalamaların arasında meydana gelen fark istatistiksel açıdan manidar bulunmamıştır. ($t=-0,776$; $p=0,439>0,05$). Anne-babaların çocuklarına gösterdikleri nedensiz kızgınlığın, nefretin ve bu duyguların beraberinde getirdiği ve çocuklarına karşı gösterdikleri tutumların zaman içerisinde azalmadığını, ailelerin kendi kendilerine ebeveynlik noktasında kendilerini geliştiremediklerini araştırma sonuçlarına bakarak söyleyebiliriz.

Şekil 4. Deneysel/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Ayrışmamış Reddetme Puanı Öntest/Sontest Bulguları

4.5.5. Deneysel/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Toplam Reddetme Puanı Öntest/Sontest Bulguları

Bu bölümde araştırmaya katılan deneysel ve kontrol grubu anne ve babaların toplam reddetme puanı öntest ve sontest bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 41. Deney Grubu Toplam Reddetme Ön Test İle Toplam Reddetme Son Test Arasındaki Fark

Gruplar	N	Ort	Ss	t	p
Ön Test	100	95,940	12,849	52,772	0,000
Son Test	100	72,530	10,947		

Toplam Reddetme Öntest ile toplam reddetme Sontest ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t-testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=52,772$; $p=0,000<0,05$). Toplam Reddetme Öntest ortalaması ($x=95,940$) toplam reddetme Sontest ortalamasından ($x=72,530$) yüksektir.

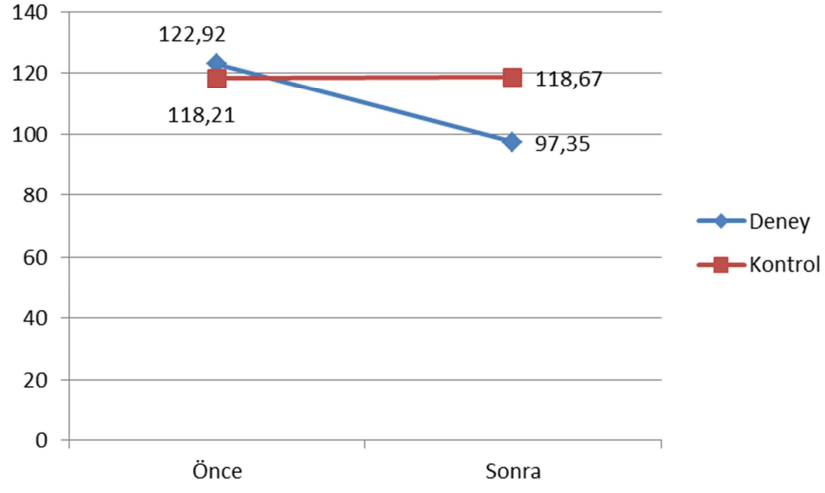
Bu sonuca göre yapılan seminerlerin ebeveylere istenilen yönde etkilediğini söylenebilir. Bu da verilen anne-baba seminerlerinin ebeveynlerin çocuklarını kabullenme düzeylerini arttırdığını, çocukları ile olan bağlarını kuvvetlendirdiğini gösterir.

Tablo 42. Kontrol Grubu Toplam Reddetme Ön Test İle Toplam Reddetme Son Test Arasındaki Fark

Gruplar	N	Ort	Ss	t	p
Ön Test	100	95,630	11,936	1,301	0,28
Son Test	100	95,010	11,218		

Toplam Reddetme Öntest ile toplam reddetme Sontest ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t-testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur($t=1,301$; $p=0,28<0,05$). Toplam Reddetme Öntest ortalaması ($x=95,630$) toplam reddetme Sontest ortalamasından ($x=95,010$) yüksektir.

Araştırmaya katılan ve anne-baba eğitimi almayan ebeveynlerin, çocuklarına gösterdikleri sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik ve ayrışmamış reddetme davranışlarında yaptıkları hataların farkına varamadıkları, kendilerini çocuklarıyla daha sağlıklı bir ilişki kurma konusunda geliştirmedikleri toplam reddetme puanlarına bakılarak söylenebilir.

**Şekil 5. Deney/Kontrol Grubu Ebeveynlerin Toplam Reddetme Puanı
Öntest/Sontest Bulgular**

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Sonuçlar

Yapılan araştırmanın bulgularına göre verilen anne-baba eğitimlerinin ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimlerini güçlendirdiği, çocuklarını daha iyi anlayarak davranışlarının nedenlerine göre tutum sergilemelerine yardımcı olduğu, anne- baba- çocuk diyalogunu daha sağlıklı bir hale getirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gençtoprak (2010) “ Çocukların Anne-Babalarıyla İlişkide Kabul Veya Red Algıları, Psikolojik Uyumları Ve Akademik Başarılarının İncelenmesi” adlı çalışmasında aile içindeki oluşan sevginin, şefkatin ve ilginin, güven veren, destekleyen, demokratik bir ortamın oluşmasında önemli olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarına karşı demokratik tutum sergilemelerinin ise anne-babanın çocuklarıyla daha sağlıklı ve etkili bir şekilde iletişim kurmalarını sağlayacağını belirtmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre araştırmaya katılan anne babaların reddedici ebeveyn tutumları ön test ve son test puanlarının bazı demografik özelliklere göre ortalamaları incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Verilen anne baba eğitimlerinden önce ve sonra, ebeveynlerin cinsiyetinin (Anne ya da baba olmasının) çocuklarına karşı gösterdikleri sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik ve ayrışmamış reddetme davranışlarına herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir.
- Kontrol grubundaki anne babaların ön test sonuçları incelendiğinde 31-40 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık Ön Test Puanları ($25,701 \pm 6,372$), 41-50 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık Ön Test Puanlarından ($21,405 \pm 5,341$) yüksek bulunmuştur. ($F=7,346$; $p=0,001<0.05$).
- Kontrol grubundaki anne babaların son test sonuçları incelendiğinde 31-40 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık son test puanları ($25,53 \pm 6,55$), 41-50 yaş aralığında olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık son test puanlarından ($21,39 \pm 5,30$) yüksek bulunmuştur. ($F=3,903$; $p=0,02<0.05$).

Yaşı genç olan anne-babaların yaşı daha büyük anne-babalara göre çocuklarından daha fazla şikâyetçi oldukları, çocuklarının davranışlarına karşı daha sabırsız oldukları ve yanlış davranışlarında çocuklarını cezalandırdıkları ve ileri yaştaki anne babaların daha hoşgörülü davrandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Dursun (2010), ‘‘ Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,’’ adlı çalışmasında anne-babaların yaşları göz önüne alındığında çocuklarına aşırı kontrol uygulayan anne-babaların ‘‘20-30’’ yaş arası genç anne grubu olduğu saptanmıştır. Babaların yaşına göre tutumlarına bakıldığında babalardan ‘‘20-30’’ yaş arasında olanların en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. En düşük kontrol uygulayan babaların ise ‘‘41-50’’ yaş arasında olan babalar olduğu saptanmıştır.

- Araştırmaya katılan kontrol grubu ebeveynlerin saldırganlık düşmanlık ön test puanlarının ortalamalarının eğitim durumu değişkeni ile karşılaştırıldığında, eğitim durumu lise mezunu ve altı olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık ön test puanları ($27,19 \pm 7,55$), Üniversite veya yüksekokul mezunu olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık ön test puanlarından ($23,56 \pm 6,32$) yüksek bulunmuştur. Kontrol grubu ön test sonuçlarına göre ebeveynlerin eğitim durumlarının, gösterdikleri saldırganlık düşmanlık ve toplam reddetme davranışlarına etkisi olduğu somucuna ulaşılmıştır.
- Kontrol grubu son test sonuçlarına göre ebeveynlerin eğitim durumlarının, eğitim durumu lise mezunu ve altı olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık son test puanları ($27,12 \pm 7,44$), Üniversite veya yüksekokul mezunu olan anne-babaların saldırganlık düşmanlık son test puanlarından ($23,86 \pm 6,00$) yüksek bulunmuştur. Kontrol grubu son test sonuçlarına göre ebeveynlerin eğitim durumlarının, gösterdikleri saldırganlık düşmanlık davranışlarına etkisi olduğu görülmektedir.

Kaya (2010), ilköğretim öğrencilerinin anne - babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğini incelediği araştırmasında ilkökul ve ortaokul mezunu anne ve babaların aşırı koruyuculuk davranışının, lise, üniversite ve lisansüstü mezunu anne-babaların davranışlarına göre anlamlı derecede daha yüksektir. Eğitim düzeyi liseden itibaren yükseldikçe, aşırı

koruyuculuk davranışı anlamlı derecede düşüş göstermiştir. Anne baba eğitimlerinden önce ve sonra, ebeveynlerin maddi gelirlerinin az ya da çok olması ile çocuklarına karşı tutumları arasında bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Deney ve kontrol grubunda yer alan anne-babaların reddedici ebeveyn tutumları ön test ve son test puanlarının aralarındaki ilişkinin incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Çalışmanın birinci alt boyutu olan “Sıcaklık-şefkat” incelendiğinde, verilen eğitimle beraber ebeveynlerin çocuklarına olan ilgilerinin, sevgilerini gösterme düzeylerinin arttığı, çocuklarını hayatlarının daha da içine aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Deney grubu anne-babaların sıcaklık şefkat Ön Test Puanları ($x=34,070$) Sıcaklık Şefkat Son Test ortalamasından ($x=33,080$) yüksek bulunmuştur. ($t=5,919$; $p=0,000<0,05$). Bu sonuca bakıldığında, yapılan ebeveyn eğitiminin anne-babaların çocuklarına olan davranışlarını gözden geçirme fırsatı verdiğini, çocuğunun fikirlerine önem vermenin gerekliliğini, çocuğu iyi bir şey yaptığında onunla gurur duyması gerektiğinin farkına vardıklarının ve bunun akabinde çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kuracak şekilde davranışlarında olumlu değişimler gösterdikleri görülmektedir.

- Çalışmanın ikinci boyutu olan “Saldırganlık-Düşmanlık” incelendiğinde ebeveynlerin aldıkları eğitim sonrası çocuklarına karşı kırıncı konuşmalar yapmak, çocuğuyla beraber olmaktan kaçınmak, çocuğu yanlış bir şey yaptığında onu tehdit ederek korkutmak gibi davranışlarında azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sorunları çözmeye çalışırken ben dili kullanmaya başladıkları görülmüştür. Bununla birlikte araştırma bulgularına göre anne-baba eğitimi almayan ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına karşı göstermiş oldukları yanlış davranışların devam ettiği görülmektedir.

Deney grubu anne-babaların saldırganlık düşmanlık Ön Test Puanları ($x=25,350$) Saldırganlık Düşmanlık Son Test ortalamasından ($x=17,380$) yüksek bulunmuştur. ($t=35,503$; $p=0,000<0,05$). Bu sonuca göre eğitime katılan ebeveynlerin otorite adı altında çocuğa gösterilen sert tavırlar gösterme, hak

etmediği zamanlarda bile fiziksel şiddet uygulama, çocuğunu arkadaşlarının yanında küçük düşürme gibi davranışların yanlışlığının farkına vardıkları, bu davranışlarından çocuklarının olumsuz yönde etkileneceklerini düşündükleri ve bu davranışlardan seminer öncesine göre daha uzak durdukları saptanmıştır.

- Çalışmanın üçüncü boyutu olan “İhmalkârlık-İlgisizlik” incelendiğinde, verilen eğitimlerin ebeveynleri olumlu yönde değişime götürdüğü, ebeveynlerinanne baba eğitimleri sonrası olumsuz davranışlarının çocuklarda oluşturduğu kaygı düzeyini daha iyi fark ederek plan yaparken çocuklarını planlarına daha çok dâhil ettikleri, çocukları yardım istediği zaman daha hassas davrandıkları, onlarla iletişim kurmaya çalıştıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Bunun yanında eğitime katılmayan ebeveynlerin çocuklarını ihmal ettiklerinin farkında olmadıklarını veya farkında olsalar da bunu telafi etme adına herhangi bir değişikliğe gitmedikleri görülmüştür.

Deney grubu anne-babaların İhmalkârlık İlgisizlik Ön Test ortalaması ($x=26,680$) İhmalkârlık İlgisizlik Son Test ortalamasından ($x=21,440$) yüksek bulunmuştur. ($t=38,204$; $p=0,000<0,05$). Bu verilere göre eğitime dâhil olan anne-babaların aldıkları eğitimde öğrendikleriyle anladıkları, çocuklarını ihmal ettikleri hissiyatını yaşayıp davranışlarının çocuklarında oluşturacağı tahribatı daha iyi fark ettikleri, onunla daha candan ilgilenme ihtiyacı hissettikleri, zamanlarını daha düzenli tanzim ederek çocuklarına daha fazla zaman ayırmaya çalıştıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

- Çalışmanın dördüncü boyutu olan “Ayrışmamış reddetme” incelendiğinde, seminerler öncesinde ebeveynlerin çocuğuna olan sevgisini sorgularken seminerler sonrasında sevgisizliğin çocuklarda büyük psikolojik problemlere neden olacağını düşünmeye başladığı ve sevgisini çocuğuna daha çok hissettirme çabasında olduğunu, çocuğuna olan nedensiz kızgınlığını olumlu yönde yansıtmaya başladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte eğitime katılmayan anne-babaların çocuklarına gösterdikleri nedensiz kızgınlığın, nefretin ve bu duyguların beraberinde getirdiği ve çocuklarına karşı gösterdikleri tutumların zaman içerisinde azalmadığını, ailelerin kendi kendilerine ebeveynlik noktasında kendilerini geliştiremediklerini araştırma bulguları göstermektedir.

Deney grubu anne-babaların ayrışmamış reddetme Son Test Puanları ($x=11,910$), deney grubu anne-babaların Ayrışmamış Reddetme Ön Test ortalaması ($x=12,400$) Ayrışmamış Reddetme Son Test ortalamasından ($x=5,620$) yüksek bulunmuştur. ($t=59,359$; $p=0,000<0,05$). Bu verilere bakarak eğitime katılan anne-babaların verilen seminerler sonrasında çocuklarının yanlış bir hareket yaptıklarında sevilmediklerini hissettirmenin çocuklarıyla olan ilişkilerini sağlıklı bir hale getirdiğini fark ettiklerini, belirli bir neden olmaksızın, çocuklarına istenmediklerini ve değersiz olduklarını hissettirecek davranışlardan uzaklaşmaya başladıklarını sonuçlarına ulaşılmıştır.

- Çalışmada yer alan 4 boyutu içine alan “reddedici ebeveyn tutumları” toplam puanları incelendiğinde, verilen seminerlerin ebeveynleri istenilen yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu da verilen anne-baba seminerlerinin ebeveynlerin çocuklarını kabullenme düzeylerini arttırdığını, çocukları ile olan bağlarını kuvvetlendirdiğini gösterir. Araştırmaya katılan ancak anne-baba eğitimi almayan ebeveynlerin, çocuklarına gösterdikleri sıcaklık şefkat, saldırganlık düşmanlık, ihmalkârlık ilgisizlik ve ayrışmamış reddetme davranışlarında, yaptıkları hataların farkına varamadıkları, kendilerini çocuklarıyla daha sağlıklı bir ilişki kurma konusunda geliştirmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Deney grubu anne-babaların Toplam Reddetme Öntest ortalaması ($x=95,940$) toplam reddetme Sontest ortalamasından ($x=72,530$) yüksek bulunmuştur. ($t=52,772$; $p=0,000<0,05$). Bu da verilen seminerlerin ebeveynler üzerinde etkili olduğunu, ailelerin çocuklarına karşı olan tutumlarındaki yanlışları görerek anne-baba olmanın gerekliliklerini bir kez daha fark ettiklerini ve böylece davranışlarında olumlu yönde değişiklikler meydana getirdiklerini göstermektedir.

5.2. Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, imkânlar, sınırlıklar ve araştırmaya katılan ebeveynlerden gelen yorumlar doğrultusunda yapılan öneriler aşağıdaki gibidir;

- Küçük yaşlarda çocukları olan annelere ve babalara verilen eğitimlerin anne ile çocuk arasındaki ilgi-şefkat, saldırganlık-düşmanlık, ihmalkârlık-ilgisizlik, ayrışmamış reddetme ilişkisine etkisi anlamlı düzeyde bulunmuştur. Bu sonuç doğrultusunda reddedici ebeveyn tutumlarını minimum düzeye indirebilmek için anne baba eğitimleri artırılmalıdır.
- Anne baba eğitim programlarının yaygınlaştırılması için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Belediyeler gibi bazı kurumlar tarafından desteklenmelidir. Valiliklerde bu tür hizmet birimleri açılmalıdır.
- Öğretmenleri de bu tür seminerler verebilmek için çeşitli hizmet içi eğitim programlarına dâhil edilebilir.
- Öğretmen adaylarına seçmeli ders olarak verilen aile eğitimi dersi zorunlu hale getirilebilir.
- Aileler ebeveyn eğitiminin gerekliliği konusunda bilinçlendirilmelidir.
- Anne-baba eğitimi çalışmalarına katılımın daha çok olması için özellikle babaların ve problemlili çocukların ailelerinin programa katılımlarını artırılması için okul yönetimi ve öğretmenler aile ile iletişimlerini güçlendirmelidir.
- Aile eğitimine yönelik yapılan programlardan sonra bu programların ailelere ne kadar etkili olduğunu ölçen araştırmalar yapılmalıdır.
- Anne-babaların, psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinden, aile danışma merkezlerinden, ana baba okulları gibi kendileri ve çocukları ile ilgili yardım alabilecekleri kurumlardan destek almaları sağlanabilir.

Uygulamacılar için öneriler ise şu şekildedir:

- Aile eğitim programlarından yararlanacak kitlenin ihtiyaçlarına, özelliklerine ve koşullarına uygun programlar hazırlanmalıdır.
- Anne-baba eğitimi çalışmalarından istenilen sonucun alınabilmesi için yapılacak eğitim programları daha planlı, programlı ve sistematik bir şekilde yürütülmelidir.
- Anne-baba eğitiminde veren seminerler artırılarak daha çok aileye ulaştırılmalıdır.
- Çocukların ve anne-babaların davranışlarını inceleyen daha kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır.

- Araştırma kapsamına sadece özel okullarda eğitim gören çocuklar alınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda eğitim gören çocuklarında araştırmaya dâhil edilebileceği çalışmalar yapılabilir.
- Araştırma konusu hakkında daha güvenilir veriler elde etmek amacıyla örneklem genişletilerek yeni araştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırma, ebeveynlerin reddedici ebeveyn tutumlarını etkileyebileceği düşünülen cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ekonomik düzey, medeni durum, çocuğun yaşı ve çocuğun cinsiyeti değişkenleri ile sınırlıdır. Ebeveynlerin reddedici ebeveyn tutumlarını sosyal çevre, ailedeki çocuk sayısı, ailede yaşayan diğer kişilerin tutumları, aile içi geçim, ebeveynlerin meslekleri gibi başka değişkenler de araştırılabilir.
- Bu araştırma üç, dört, beş, altı yaş çocuğu olan ebeveynler için ayrı ayrı yapılarak karşılaştırması yapılabilir.
- Ebeveynlerin reddedici ebeveyn tutumları; sadece anne-babaların veya sadece babaların reddedici tutumları şeklinde ayrı ayrı daha detaylı şekilde araştırılabilir.
- Yapılan bu çalışma il merkez okullarından oluşmakta olup; benzer çalışma ilçe veya ilçeye bağlı köy yerleşim yerlerinde yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AÇEV (2007). “Yedi çok geç kampanyası değerlendirme sonuçları”. İstanbul: AÇEV.
- Akbaş, A. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. İstanbul: Lisans.
- Anjel, M. ve Erkman, F. (1993). *The transliteral equivalence, reliability and validity studies of the parental acceptance-rejection questionnaire mother form: a total for assesing child abuse*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bağaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Arı, R. Üre, Ö. ve Yılmaz H.(1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Konya: Mikro.
- Arkan, B. ve Üstün, B. (2009). Davranım bozukluğu olan çocuklara psikiyatrik yaklaşımda anne-baba eğitim programları: iki örnek bağlamında bir değerlendirme. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 1(2).
- Arnas, A. Y. (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarında okul-aile işbirliği çalışmaları ile anne-baba eğitim programı uygulamaları. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(22): 31- 41.
- Aydın, A.(1999). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Anı.
- Aydoğmuş, K. (1995). Çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları. *anne-baba okulu*. İstanbul: Remzi.
- Bernard, H. W. (1965). *Psychology of learning and teaching*. McGraw-Hill.
- Bilen, M. (2004). *Sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Sistem.
- Bolat, E. Y., ve Gürsoy, F. (2011). Beş-altı yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarında anne-baba eğitiminin etkisi. *Çağdaş Eğitim*, 36(386), 23-29.
- Bradley, S. (1998). Snapping synapses in the early years. *IDRA Newsletter*.
- Brown, C. (2008). *Sage course companions: knowledge and skills for success: Developmental psychology*. London: Sage.
- Bruce, T. (2010). *Early Chidhood: A Guide for Studsents. 2nd edn*. London: Sage
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. Basım) Ankara: Pegem.
- Civelek, B.A.(2008). *2-10 yaş çocuklar için hayati kolaylaştırıcı temel alışkanlıklar*. İstanbul: Epsilon.

- Curtis, D ve Carter, M.(2008). *Learning together with young children: a curriculum framework for reflective teachers*. Usa: Redleaf
- Çağdaş, A. (2009). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Kök.
- Çelenk, S. (2003). Okul-aile işbirliği ile okuduğunu anlama arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 3-39.
- Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. (1999). *Beyond quality in early childhood education and care: Postmodern perspectives*. Taylor and Francis.
- Decker, C. A., & Decker, J. R. (1984). *Planning and administering early childhood programs*. New Jersey: CE Merrill.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eggen, P. D. ve Kauchak, D. P. (1999). *Educational psychology: windows on classrooms*. New Jersey: Merrill.
- Ekinci Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Ersanlı K. ve Uzman E. (2005). (Editörler.) *Gelişim ve öğrenme*. İstanbul: Lisans.
- Ersoy, F. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fantuzzo, J., Mcwayne, C. ve Perry, A.M. (2004). Multiple dimensions of family involvement and their relations to behavioral and learning competencies for urban. low income children, *School Psychology Review*, 33(4), 467-480.
- Gençtoprak, S. (2010). *Çocukların anne-babalarıyla ilişkide kabul veya red algıları, psikolojik uyumları ve akademik başarılarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

- Ginott, H. G. (2009). *Between parent and child: the bestselling classic that revolutionized parent-child communication*. Random House LLC.
- Gonzalez-Mena, J.(1993). *The child in the family and the community*. New York.
- Gökçe, Ç. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin anne - baba eğitimi konusuna ilişkin yeterlik düzeylerinin belirlenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Göktaş Telmaç, N.G.(2010). *Anne-baba tutumlarının ve çocukların davranışsal özelliklerinin sihirli aile çizim testi ile incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülay, H.(2009). *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri*. Ankara: PegemA.
- Gündoğdu, M. H. (2005). Bilişsel Gelişim. . K. Eranlı ve E. Uzman. (Editörler.), *Gelişim ve Öğrenme İçinde*. İstanbul: Lisans.
- Güngör, A. (2009). Ahlaki (törel) gelişim. Ulusoy, A. *Gelişim ve Öğrenme*.(6. Baskı) Ankara:Anı.
- Diken, İ. H. (2010). (Editör). *Erken çocukluk eğitimi*. Ankara:Pegem A.
- Güzel, Ş. (2006). *Dört altı yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların aile eğitimine yönelik ihtiyaç duydukları konuların belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Harris, J. D. ve Larsen, J.M. (1989). Parent education as a mandatory component of preschool: effects on middle-class, educationally advantaged parents and children. *Early Childhood Research Quarterly*, 4 (3), 275-287.
- Harris, M. (2008). *Exploring developmental psychology: Understanding theory and methods*. London: Sage.
- Jellinek M, Patel BP ve Froehle MC (2002). Bright futures in practice: *Mental Health, Practice Guide*. 1 (1).
- Johnson, C.M. (1991). Infant and toddler sleep: a telephone survey of parents in one cominity. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*.12(2), 108.
- Johnston, J. ve Halocha, J. (2010). *Early childhood and primary education: readings & reflections*. Berkshire: Open Press University.

- Kanigsberg, J. S. ve Levant, R. F. (1988). Parental attitudes and children's self-concept and behavior following parents' participation in parent training groups. *Journal of Community Psychology*, 16(2), 152-160.
- Kartal, H. (2007). The effect of mother-child education program which is one of the early childhood education programs on cognitive development of six age children. *Elementary Education Online*, 6(2), 234-248.
- Kataria, S. Swanson, M.S. ve Trevathan, G.E. (1987). Persistence of sleep disturbances in preschool children. *The Journal of Pediatrics*, 770(4), 642-646.
- Kaya, A. (2010). *İlköğretim öğrencilerinden anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 69-83.
- Khaleque, A.ve Rohner, P.R. (2002), Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: a meta-analysis of cross cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and the Family*, 64, 54-64.
- Kılıç, Ç. (2010). Aile eğitim programları ve türkiye'deki örnekleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.10 (1), 100-111.
- Kızıлтаş, E. (2009). *Okul öncesi eğitimde uygulanan aile katılım çalışmalarının 5-6 yaş grubu çocukların dil becerilerinin gelişimine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi
- Kurumu, A. A. (1995). *Ailede çocuk eğitimi*. Ankara: AAK.
- Lillemyr, O. F. (2009). *Taking play seriously children and play in early childhood education--an exciting challenge*. IAP.
- Lindgren, H. C. ve Ferraro, V.(1976). *Educational psychology in the classroom*. New York: Wiley.
- Mackenzie, R.J. (2010). *Çocuğunuza sınır koyma*. (Çev. H. Gürel). Ankara: Hekimler
- Mager, R. F. (1968). *Developing attitude toward learning*. Fearon Publishers.
- McCown, R. R., Driscoll, M. P., ve Roop, P. (1996). *Educational psychology: A learning-centered approach to classroom practice*. Allyn and Bacon.
- McDevitt, T. M., ve Ormrod, J. E. (2009). *Child development and education*. Pearson College Div.

- Morrison, G. S. (1997). *Fundamentals of early childhood education*. Merrill.
- Moxley-Haegert, L. ve Serbin, L. A. (1983). Developmental education for parents of delayed infants: effects on parental motivation and children's development. *Child development*, 1324-1331.
- Moyles, J. (2012). *Az of play in early childhood*. McGraw-Hill International
- Murphy, L. B. E. (1962). *The widening world of childhood: Paths toward maturity*. Oxford, UK: Basic Books.
- Neaum, S. (2010). *Child development for early childhood studies*. London:SAGE.
- Ogelman, H. G. ve Çabuk, F. U. (2013). 5 yaş çocuklarının sosyal konularının anne-babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences Year*, 2(18).
- Oktay, A. (2002). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon .
- Otto, B. W. (2013). *Language development in early childhood education*. Pearson Higher Ed.
- Önder, A., ve Gülay, H. (2007). Anne-babaların kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 23-30.
- Özbek, Ö. Y. (2011). *60-72 aylık çocuklara uygulanan aile katılımlı ilköğretime hazırlık programının çocukların ilköğretime hazırbulunmuşluk düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Özel, O. (1996). *Ana-baba okulu bir yetişkin eğitimi denemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüngör, S. (2005). Ahlak gelişimi. . K. Ersanlı ve E. Uzman. (Editörler.), *Gelişim ve Öğrenme İçinde*. İstanbul: Lisan
- Özgüven, İ. E.(2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM.
- Özmen, S. K. (2013). Anne-baba eğitim programının çocuklardaki davranış sorunları ve anne-babaların depresyon düzeylerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38(167). 98-113.
- Öztürk, H. (1995). *Okul öncesi eğitim kurumlarına giden ve gitmeyen ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Pahl, K. M., ve Barrett, P. M. (2007). The development of social–emotional competence in preschool-aged children: an introduction to the fun friends program. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 17(01), 81-90.
- Parlayıcı, H. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumlarında anne-baba eğitimine ilişkin veli, öğretmen ve yönetici görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Pehrson, K, L ve Robinson, C. C. (1990). Parent Education: Does it make a difference? *Child Study Journal*, 20(4), 221-236.
- Ritchie, O. W. ve Koller, M. R. (1964). *Sociology of childhood*. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Rogers, B. (Editör). (2009). *How to manage children's challenging behaviour*. Sage.
- Ryan, A. M., ve Ladd, G. W. (Editörler). (2012). *Peer relationships and adjustment at school*. IAP.
- S. Essa, E. (2013). *Introduction to early childhood education*. Cengage Learning.
- Selçuk, Z.(2000). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Senemoğlu, N.(2010). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. (16. Baskı). Ankara: Pegem.
- Singer, D. G., Golinkoff, R. M., ve Hirsh-Pasek, K. (Eds.). (2006). *play= learning: How play motivates and enhances children's cognitive and social-emotional growth*. Oxford University Press.
- Slavin, R. E. ve Davis, N. (2006). *Educational psychology: theory and practice*.
- Şahin, A. (2007). *Yaratıcı drama yöntemi ile anne-baba eğitimi uygulama rehberi*. Ankara: Nobel
- Taylor, C. (2010). *A practical guide to caring for children and teenagers with attachment difficulties*. Jessica Kingsley Publishers.
- Temel, F.(2010). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları*. Ankara: Anı.
- Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 17(30-40).
- Topses, G.(2009). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Nobel.
- Tümkaya, S. (2005). Dil Gelişimi. . K. Ersanlı ve E. Uzman. (Editörler.), *Gelişim ve öğrenme*. İstanbul: Lisans.

- Türkoğlu, E. İ. (2013). *Üniversite öğrencilerinin flört davranışlarına göre çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-ret ve karşı cinsle ilişkide sosyal yetkinlik inancının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adana.
- Ulusoy, A.(2004). *Gelişim ve öğrenme*, Ankara: Anı
- Varol, N. (2005). *Aile eğitimi*. Ankara: Kök.
- Weilburger, L. S. (2009). *Çocuk ve disiplin*. (Çev. İ. Özbaş). İstanbul: Ekinoks.
- Wong, M. M., Brower, K.J. Fitzgerald. E. H ve Zucker, R. A. (2004). Sleep problems in early childhood and early onset of alcohol and other drugs in adolescence. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*. 28(4), 578-587.
- Woolfolk, A., ve Nicolich, L. M. (1980). *Educational psychology for teachers*. Prentice-Hall.
- Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Adana.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk eğitimi el kitabı*, İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul:Remzi
- Yavuzer, H. (2010). *Çocuk ve ergen eğitiminde anne-baba tutumları*. İstanbul: Timaş.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Palme.
- Yıldırım, A. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanmayan 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimini etkileyen faktörlerin incelenmesi (konya ili örneği)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Yüksel, E.(2012). *Çocuk ve iletişim*. İstanbul: Ekinoks.
- Zirpoli, T. J. ve Melloy, K. J. (1997). *Behavior management. application for teachers and parents*. New Jersey: Merrill.

Ek 1 Aile Çocuk İlişkileri Formu

Aile Çocuk ilişkileri Formu

Anketi Dolduramın

Cinsiyeti: K () E ()	Yaşı: 20–30 () 31–40 () 41-50 () 51 ve üstü ()
Eğitim Durumu:	() 1. Lise mezunu ve altı () 2. Üniversite veya yüksekokul mezunu () 3. Yüksek lisans ve Üstü
Evlilik durumu:	() 1. Evli ve eşyle yaşıyor () 2. Boşanmış
Ekonomik Durum: 450 TL ve altı () 451-750TL () 751 – 1700 () 1701- 2500TL () 2501TL ve üstü ()	

Çocuğun

Cinsiyeti: K () E ()	Yaşı: 5 () 6 () 7 ()
-------------------------------	--------------------------------

Elinizdeki ölçekte annenin çocuğa karşı çeşitli davranış şekillerini içeren ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi dikkatle okuyup, kendi davranışınıza ne derece uyduğunu düşününüz. Fazla zaman kaybetmeden ilk düşüncenizi kaydediniz. Eğer ifade sizin için **doğru** ise, hemen hemen her zaman doğru veya bazen doğru sıklığını çarpılama (X) suretiyle işaretleyiniz. İfade sizin için **doğru değil** ise, nadiren doğru veya hiçbir zaman doğru değil sıklığını çarpılmayarak işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Soruları cevaplarken çocuğunuza karşı genelde nasıl davrandığınızı düşününüz. Soruların tamamını dürüst, samimi ve gerçekçi bir şekilde cevaplamamız önemlidir.

Arş. Gör. Erdoğan ÖZEL

		Her zaman doğru	Hemen hemen her zaman doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1	Çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim.				
2	Çocuğum kötü davrandığında onu küçümseyerek azarlarım.				
3	Çocuğuma sanki orada yokmuş gibi davranırım.				
4	Çocuğumu gerçekten sevip sevmediğimden şüphe ediyorum.				
5	Günlük yaşantımızı çocuğumla tartışır ve onun fikrini alırım.				
6	Beni dinlemediği zaman çocuğumu başkalarına şikâyet ederim.				
7	Çocuğumla candan ilgilenirim.				
8	Çocuğumu arkadaşlarını eve getirmesi için cesaretlendiririm ve onların iyi vakit geçirmesine gayret ederim.				
9	Çocuğumla alay ederim.				
10	Beni rahatsız etmediği sürece çocuğumun varlığını bilmezlikten gelirim.				
11	Kızgın olduğum zaman çocuğuma bağırırım.				
12	Çocuğumun bana güvenip açılmasını kolaylaştırırım.				
13	Çocuğuma sert davranırım.				

Ek 2 Ölçek İzin Formu (Rektörlük)

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Personel Dairesi Başkanlığı

Sayı : 83533471/040.044 /10721

Konu: Anket Uygulama İzni Onayı

22.11.2013

Eğitim Fakültesi Dekanlığına

İlgi: Malatya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 08.11.2013 tarih ve 73521772/605/3282442 sayılı yazısı

Fakülteniz İlköğretim Bölümü öğretim elemanlarından Erdoğan ÖZEL'in, Malatya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi-özel anaokullarında öğrenci velilerine 8 haftalık süreci kapsayacak şekilde "Aile Çocuk İlişkileri" konulu anket uygulama yapma isteğinin uygun görüldüğü ilgi yazı ile bildirilmiş olup, ilgi yazı örneği ekte gönderilmektedir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Yusuf TÜRKÖZ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Eki:
İlgi yazı örneği (2 sayfa)

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	
EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI	
GELEN EVRAK	
TARİH	SAYI
22.11.2013	929-3197

İlgi yazı dairesine ve öğretim elemanına
ulaştırılmıştır
22.11.2013

Sr. Çakar'a
22.11.2013

Çakar
26.11.13
A.S.

Ek 3 Ölçek İzin Formu (Valilik)

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 73521772/605/3282442
Konu: Anket Uygulaması

08/11/2013

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Personel Daire Başkanlığı)

İlgi : Valiliğimizin 07/11/2013 tarih ve 3253060 sayılı onayı.

Üniversitenizin Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Öğretim elmanı Erdoğan ÖZEL' in İlimize bağlı resmi-özel anaokullarında uygulama yapması ile ilgili Valiliğimizin ilgi onayı ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi, gereğinin yapılarak uygulama sonucunun müdürlüğümüze bildirilmesini arz ederim

Sadun KILINÇ
Müdür a.
Millî Eğitim Şube Müdürü

EKLER
Eki: Onay (1 Adet)

18 -11- 2013 -11288

Abg - L - L

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Şehit Hamit Fendoğlu Cad. MALATYA
Tel : 0422 3232505 - Fax: 0422 3239605
e-posta: temelegitimsubesesi@meb.gov.tr
Web :Malatya.meb.gov.tr